

POODŘÍ

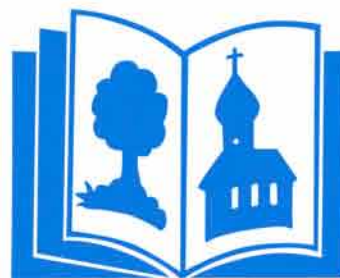
ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

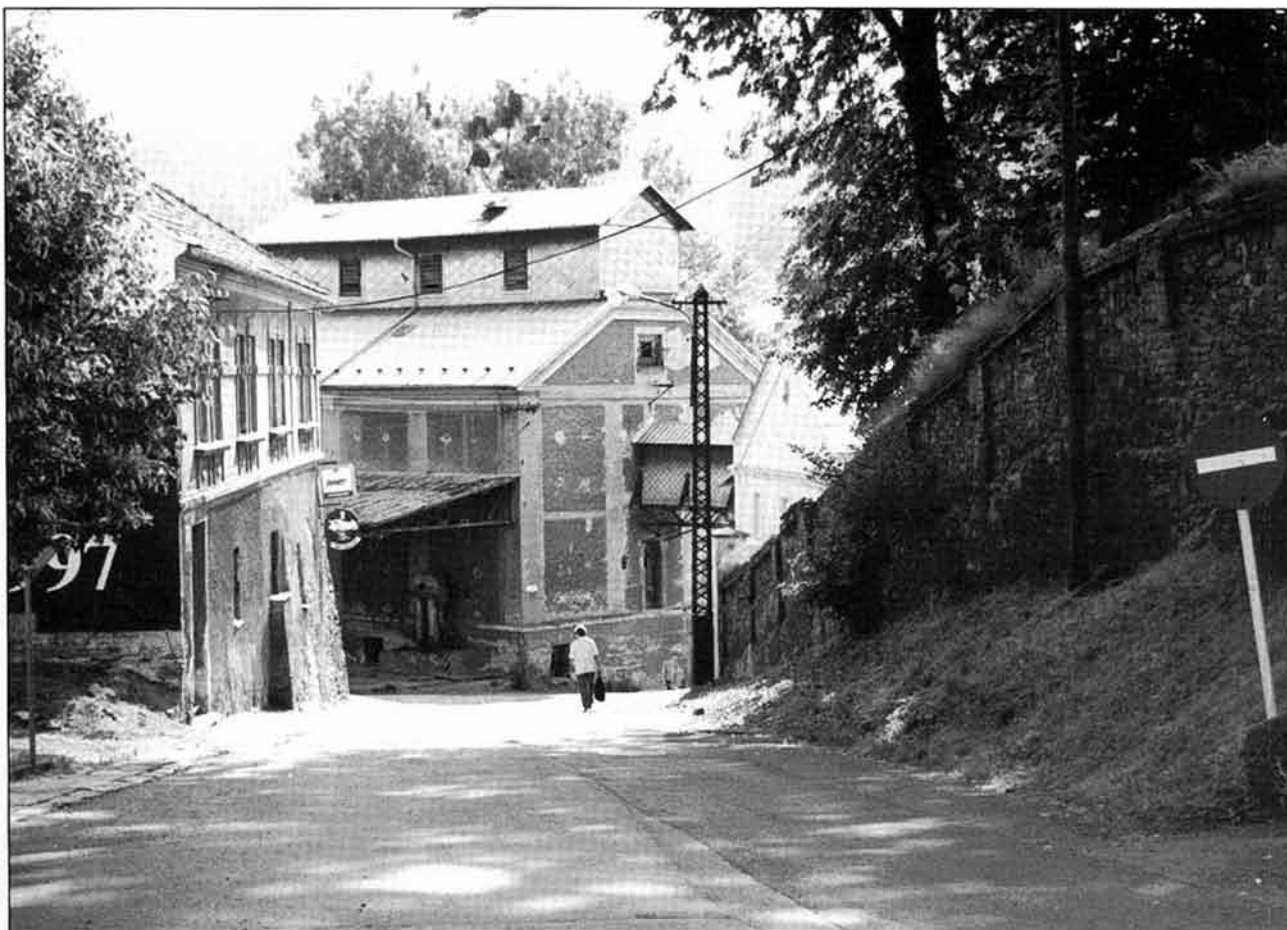

Z obsahu:

Téma čísla: **Odry** (historie, památky, osobnosti, příroda)
Podzemní vody
Územní systémy ekologické stability v CHKO Poodří

Příloha: Odry na obraze A. Zdražila z roku 1893

POODŘÍ - časopis obyvatel horní Odry

Vydává Společnost přátel Poodří (IČO: 64 62 78 70) ve spolupráci s ČSOP Odry, ČSOP Jeseník nad Odrou, Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Okresním úřadem Nový Jičín

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková,
Ing. Hana Hůlová, Oldřich Sobek, Jiří Zelený

Adresa redakce: Výškovická 102, Ostrava, 700 30

Počítačová sazba : Ing. Petr Šustek

Grafické zpracování: Aleš Luzar

Jazyková úprava: Libuše Babaríková

Tisk: Printo s.r.o., Generála Sochora 1379, Ostrava-Poruba

Vydávání povoleno Magistrátem města Ostravy pod číslem registrace MMO - 102/97 PS.

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p., Odštěpným závodem Severní Morava, č.j. 4497/97 - P/1 ze dne 8.12.1997.

Vychází 4x ročně, roční předplatné včetně poštovného 80,- Kč, cena jednoho čísla 20,- Kč.

Objednávky předplatného na adrese redakce. Uzávěrka čísla 3/2000: 10.8.2000

III. ročník, č. 2/2000

Tištěno na recyklovaném papíře (vyjma obálky).

Foto na 1. straně obálky: Masarykovo náměstí v Odrách, městská památková zóna (L. Šmitke)

Foto na této straně: Zámecká ulice, vlevo budova bývalého pivovaru, uprostřed bývalý mlýn (P. Šustek)

3. strana obálky: Ptáci vod a rákosin na fotografiích L.+D. Boucných

Foto na 4. straně obálky: Oderská kašna (F. Hajnýš, z archivu E. a Z. Matejciucových)

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- ❖ MĚSTSKÉMU ÚŘADU V ODRÁCH
- ❖ FIRMĚ PETR ORAVA – STAVITEL (TŘ. OSVOBOZENÍ 25, 742 35 ODRY, TEL.: 0656/730 341-2, FAX.: 0656/731 163
- ❖ MINISTERSTVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR A OKRESNÍMU ÚŘADU NOVÝ JIČÍN
- ❖ VŠEM ČTENÁŘŮM, KTERÍ PŘÍSPĚLI JAKOUKOLIV ČÁSTKOU NAD PŘEDPLATNÉ

OBSAH

Téma čísla: ODRY		Živnost a průmysl	35
		Zdenek Mateiciuc	
K Odrám	5	Oderská kotlina	37
Oldřich Rafaj		Radim Jarošek	
Město Odry	6	Květena Oder a blízkého okolí	38
Pavel Matůšů		Stanislav Hrabovský	
Historie města Oder	8	Obojživelníci a plazi oderských rybníků	41
Květoslav Wiltsch		Ivan Zwach	
Město Odry – význačné středisko husitství na Moravě a ve Slezsku	12	Podzemní vody	42
Jiří Jurok		Jarmila Vašíčková, Jindřich Klečka, R. Jarošek	
Anton Rolleder	13	Pro bono publico natura est aneb příroda je věc veřejná	44
Karel Chobot		Vladislava Hamplová	
Gerhard Joksch	14	Venkovský mikroregion Poodří	44
Zdenek Mateiciuc		Oldřich Usvald	
Julius Gerlich	15	Stavební kultura v Poodří, 3.díl	45
Zdenek Mateiciuc		Kateřina Buschová, Pierre Busch	
Městská památková zóna	16	Územní systémy ekologické stability v chráněné krajinné oblasti Poodří	47
Jaroslav Novosad		Šárka Neuschlová	
Bývalý zámek	16	Dny v Poodří	49
Jaroslav Zezulčík		Vladislava Hamplová	
Oderská radnice	18	Práce jubilanta RNDr. Josefa Dudy, CSc. pro ochranu přírody v regionu severní Moravy	50
Zdenek Mateiciuc		Šárka Neuschlová	
Kostel sv. Bartoloměje	19	Osmdesátiny významného reg. badatele	52
Petr Šustek		Karel Chobot	
Kašna na náměstí	21	Oslavy výročí narození F. X. Chotka	53
Zdenek Mateiciuc		Oldřich Sobek	
Další oderské památky	21	Ledňáček říční - pták roku 2000	53
Petr Šustek		Iva Němečková	
Zámecký park	25	Má krajina pamět'?	54
Alena Halamičková		Vladislava Hamplová	
Dřeviny v Odrách	26	Co unese Moravská brána?	55
Petr Lelek		Radim Jarošek	
Název, znak a prapor	30	Cena NIKY pro rok 1999 je v Poodří	57
Petr Šustek		Vladislava Hamplová, Kateřina Křenková	
Písemné prameny k dějinám města Oder	30	Zprávičky z obecního dění	57
Tomáš Baletka			
Kroniky a články k místní historii	33	Příloha: Odry na obraze A. Zdražila z roku 1893	
Zdenek Mateiciuc			
Pomístní názvy okolí Oder	34		
Květoslav Wiltsch			

K Odrám

To skryté městečko pod úpatím hor,
jako tvrdost v trojhvězdi žula, rula, svor.
Jako skrytá modř prostoru, nad nimž ráno svítá,
až po obzor !

Z kopců stékají sem proudy lesů,
jejich žhavou zeleň v očích nesu,
jejich červeň noc i ráno zapaluje,
jako lesklá rána krví hoří
přes údolí na Pohoří.

Jsou ta pole jako křemen těžká, jako vlákno vláčná,
ponořená do soumráčka,
kam se zvrtněš, kráčí ten kraj s tebou,
jako řeka Odra, jako její splavy, nebo
jako modř, co v pění po bouři se převaluje.

Je tak krásně, vlažně teplo člověku je,
semkly se tu všechny nadpozemské síly,
všechny lásky se zde shromáždily,
všechna slova, všechny radosti a vzdechy,
zklamání a strasti bez útěchy,
tato země každého dnes vítá,
nocemi a bouřkami zde svítá,
hýčká slova drsně neumytá.

Odry, město moje ve vzpomínkách,
s nimiž duše vede tichý spor,
serpentina vznáší tě vzhůru,
tvrdé jako žula, rula, svor.

Co jsem se tě navzpomínal, město,
jsi jak něžně vyválené těsto,
chutnám si tě něžně na jazyku,
slyším zpívat topol písni díků,
ach ty město, v dálku mi skryté,
kdy mi, sady, znovu zazvoníte,
třešňovými květy, jabloněmi?
Buďte se mnou, haluze a štěpy,
malí, ale přesto velkolepí.

Co se to tam v rodné dálce modrá?
Je to naše řeka Odra,
Co se dolů povodněmi válí,
tak jak my ji mladí poznávali.

Všude odkrýváš tu něčí stopy,
ne, to nikdo dnes už nepochopí,
kolik lásky rodilo se tady,
kolik padlo písni na zahrady, jako deště za potopy,
kolik vadlo polibků a mlh,
nikdo by je z tváří neodtrh.
Když se člověk dolů k městu vrací,
k řece, stezkám, kolik lásky ztrácí,
aby do batohu vložil hned
to, co potkal už jen naposled.
Tošovice v něžném kopci leží,
Véska s malou rozpadnutou věží
misku s údolím zde věrně střeží,
k Loučkám silnice tam kdesi běží,
Veselí až hore u nebe
bajky staré tiše rozpřede.
Odry moje, město dětství mého,
krásky nezapomenutelného,
ty dny, ty roky, které pořád bolí,
jak něha drahých olíbaných polí,
jak vlahá hlína zemědělských cest.
Ach, moci tě zas, láska moje, nést.
Tam k Veselí, tam znovu rozhlížet se,
a navracet se k Odře, dobré řece,
vzpovídat se ze životních hříchů,
a o všech dumat tam v tom božském tichu...
Já vím, to vše se nevrátí, jen krátce
můžeš tu chlapče, duši zpovídat se,
že trpce po všem v životě dnes je ti.
Rozluč se už, jen chvíli svět tě světlí.
Vy Odry, městečko tam pod horami,
kde žili jsme, a zůstali jsme sami,
když po všem krásném všechno jednou končí.
Já také s vámi v dnešní den se loučím,
ty něžné, trpké městečko z mých měst,
které se dotklo mlčenlivých hvězd.

Oldřich Rafaj

Město Odry

Odry jsou prvním městem na horním toku řeky, jejíž jméno nesou. Oderskou kotlinu tvoří malebné údolí obklopené lesnatými svahy Nízkého Jeseníku, otevírající se jihovýchodně od Oder do Moravské brány. O historii, stavebních památkách a přírodních krásách a hodnotách pojednávají následující příspěvky. Dovolte mi tedy uvést jen pár slov k městu samotnému, především z hlediska turistického ruchu.

Oblast Oderska se může pochlubit krásnými přírodními scenériemi. Pro svou malebnost a půvabná přírodní zákoutí byla tato část Nízkého Jeseníku vyhlášena za přírodní park Oderské vrchy. Přírodně velmi hodnotná je soustava Oderských rybníků. Rozsáhlé lesy s množstvím přírodních zajímavostí vybízejí po celý rok k vycházkám, koncem léta a na podzim se stávají houbařským rájem.

Oblastí prochází několik značených turistických tras. Množství vhodných komunikací nabízí možnost výletů na kole. V zimě je krajina ideálním terénem pro běžecské lyžování.

Nedaleko města u obce Klokočůvka je pozoruhodné poutní místo Skála Panny Marie. K prameni vody, která tryská přímo ze skály, se pojí pověst o Panně Marii, která zde za třicetileté války zachránila švédského vojáka před smrtí žízni.

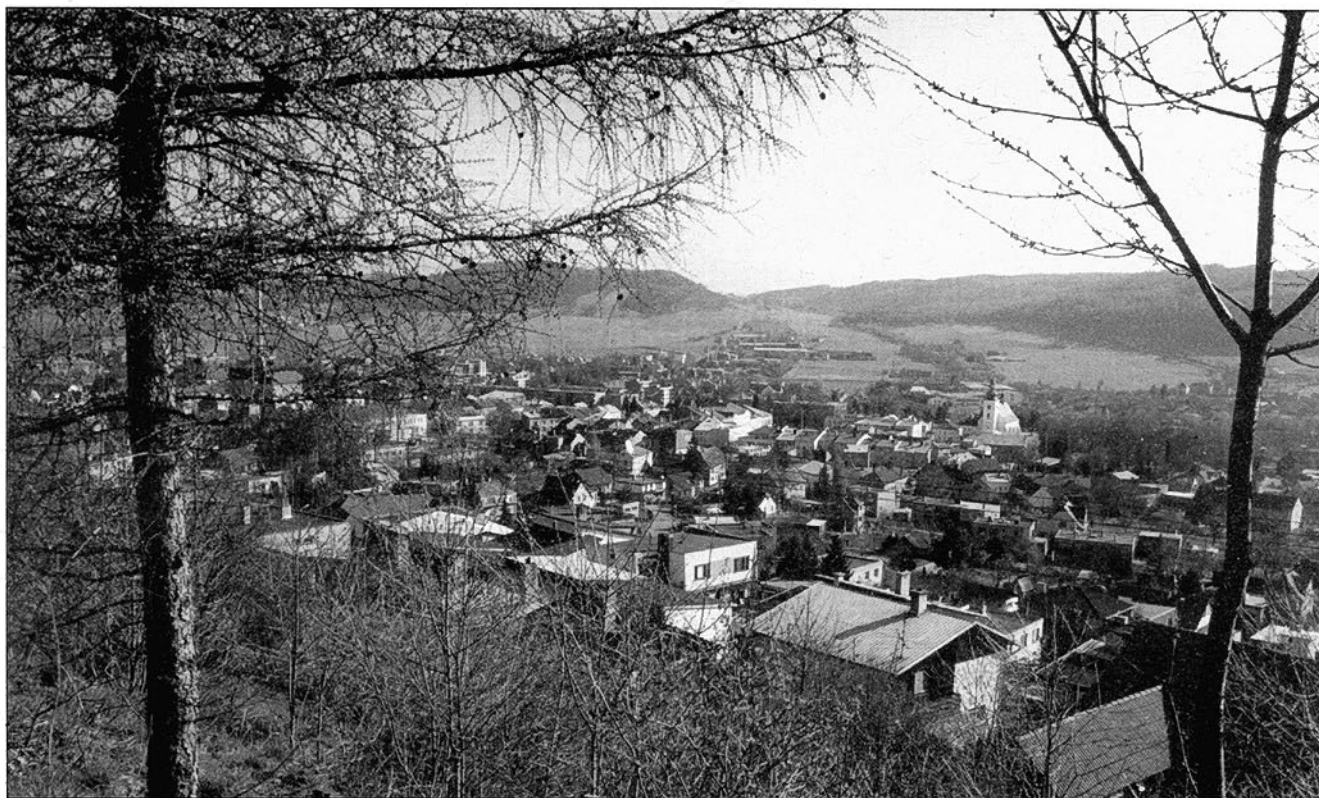
Město samotné má 6 tis. obyvatel, další 2 tis. obyvatel žijí v připojených obcích Dobešově, Kamence, Klokočůvka, Loučkách, Pohoří, Tošovicích, Veselí a Vítovce.

I když se celá oblast potýká v současné době s vysokou nezaměstnaností, zdá se, že se projevuje restrukturalizace, kterou firmy absolvovaly nebo jí nyní procházejí a situace se začíná pomalu zlepšovat. Ke snížení vysokého procenta nezaměstnanosti by měl přispět i rozvoj turistického ruchu. V této oblasti Odry vidí prioritu k prezentaci města a okolí zaměřenou především na přírodní zajímavosti. Prvním krokem k podpoře turistického ruchu bylo zřízení cyklotrasy Odersko spojující Moravskou cyklotrasu s Nízkým Jeseníkem.

Následovalo zřízení Městského informačního centra v budově radnice, které poskytuje informace pro turisty i místní občany nejen z oblasti turistiky.

K zatraktivnění samotného městského centra přispěly rozsáhlé opravy a rekonstrukce jednotlivých domů v posledních letech. Historické jádro města si uchovalo původní dispozici, což byl jeden z hlavních důvodů prohlášení této části městskou památkovou zónou. V rámci Programu regenerace této zóny byla provedena obnova jednotlivých památek v hodnotě několika milionů korun.

Velkou atrakcí se v průběhu léta stane nově zrekonstruované koupaliště s 80 metrovým tobogánem, velkou skluzavkou, divokou vodou a dalšími atrakcemi. Rekonstrukce koupaliště je rozložena do dvou etap. Právě probíhající první etapa sestává z rekonstrukce bazénu včetně čištění vod. V následné druhé etapě by mělo dojít k vybudování ubytovacích kapacit, rekonstrukci restaurace a možná i zřízení sauny.

Celkový pohled na střed města (foto: F. Hajnýš, z archivu E.a Z. Mateiciucových)

Dalším turistickým lákadlem se jistě stane opravená a vyčištěná přehrada ve Vitovce, která bude využívána jako přírodní koupaliště a rovněž bude sloužit sportovnímu rybolovu.

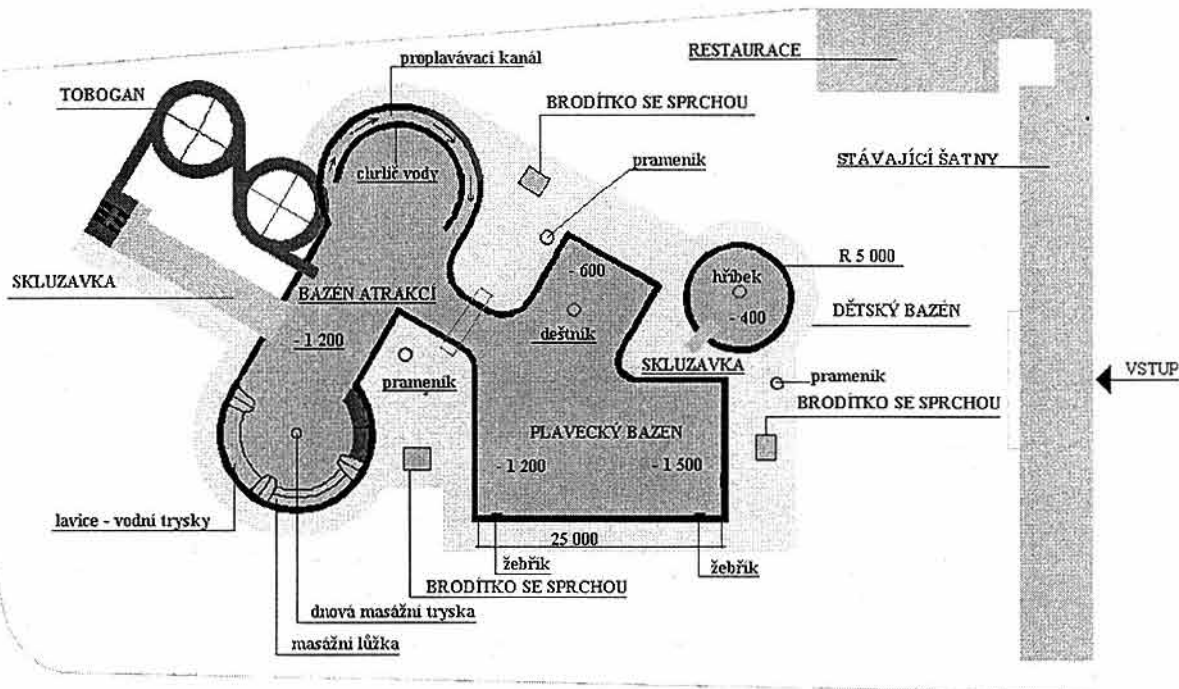
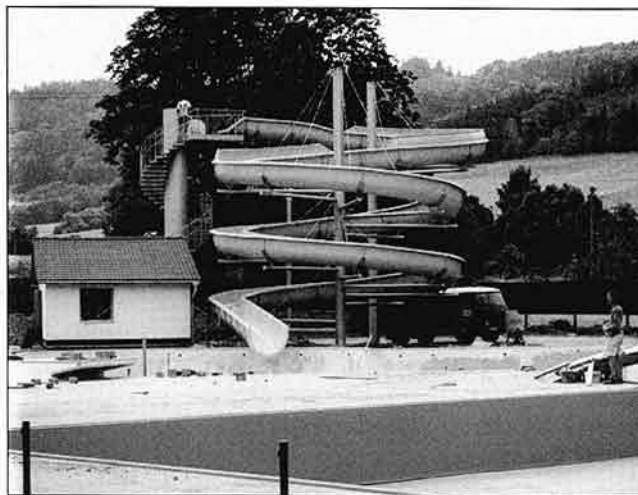
Velký význam má pro město řeka Odra. Ničivé záplavy v roce 1997 způsobily v Odrách mnohamiliónové škody. Postupem času se podařilo většinu z nich napravit a zacelit rány v krajině.

Město Odry usiluje o zviditelnění v rámci řeky Odry. Proto také navázalo spolupráci s městem Kuznia Ratiborska ležícím rovněž na Odře. V rámci přeshraniční spolupráce spolu tato města uzavřela partnerskou smlouvu, obě jsou také členy Euroregionu Silesia. Spolupráce již byla navázána v oblasti školství, dále bude probíhat v oblastech kultury, sportu, požární ochrany a mnoha dalších. Stále živá zůstává myšlenka zřízení muzea řeky Odry v našem městě i s využitím možností mezinárodní spolupráce z polské i německé strany.

Pro větší rozvoj turistického ruchu chybí v této době v Odrách především dostatečné a vhodné ubytovací kapacity. Město nyní prověřuje možnost dalšího využití rozestavěné budovy, která měla původně sloužit jako kino. Jednou z možností budoucího využití objektu je vybudování penzionu.

Odry mají ve znaku dřevěnou strážní věž, která stávala na kopci nad městem a sloužila k včasnému varování obyvatel před nepřítelem. Takovýchto věží bylo v okolí údajně několik. V současné době zvažujeme možnost postavit dvě až tři repliky těchto věží, ze kterých by byl krásný výhled do Oderské kotliny.

Ing. Pavel Matůšů, starosta

Rekonstrukce koupaliště v Odrách

Historie města Oder

Poloha Oderské kotliny, přimykající se k Moravské bráně, odpradávná lákala lovce, kteří periodicky migrovali za zvěří. Chráněná poloha zcela určitě sloužila k vítanému táboření. Snad proto tímto krajem vedly prastaré stezky lovecké, kupecké a v neposlední řadě i vojenské.

Posledně jmenovaná stezka zvaná Vojenská odbočovala do Oderské kotliny z bývalé Jantarové stezky u Železné brány. Rozšířené údolí řeky Odry zřejmě lákalo ke zřízení obchodní stanice na této významné stezce, protože údolí řeky Odry leželo právě uprostřed mezi civilizovaným územím Moravy a Slezska.

První zmínky o osídlení Oderské kotliny musíme hledat v legendách a dochovaných pomístních názvech. Nejstarší legenda ze 7. - 8. století praví, že první obyvatelstvo, které se usídlilo v daném prostoru, přivedli bojovní Avari. Ti měli s sebou vláčet jeden ze slovanských kmenů jako pracovní sílu, která se jim měla starat o obživu, výrobu ošacení, zbraní a jiných potřeb. Avarské hordy údajně využívaly náhorní plošinu Chrastavce jako přirozené opevnění. O možné pravdivosti legendy nasvědčují dva dochované pomístní názvy.

Jedná se o lokalitu Hirnik, ležící na jihozápadním svahu kopce Chrastavce, a lokalitu Pohanský les, ležící mezi Vítkovou a Vlkovicemi. První název má údajně základ ve slovu hrink, což v avarském jazyce znamená vojenský tábor. Druhý název Pohanský les dává tušit, že lokalita má spojitost s národem jiné než křesťanské víry. Pro přítomnost Avarů ve zmíněném prostoru svědčí i údajné nálezy avarských zbraní, šperků či podkov nalezených při stavbě horské silnice, vedoucí z Vítkovy do Heřmanic, na počátku 20. století.

O tom, že již v 11. století mohlo existovat osídlení v Oderské kotlině, nasvědčují názvy údajných opevněných míst. Jedná se o tzv. Železnou bránu, hradiště Trnovec, Babí hrádky a Hradiště nad Odrou u Spálova. Existence těchto obranných bodů musela být zcela určitě podporována hospodářským a rodinným zázemím. Proto zřejmě již za Břetislava I. vzniklo osídlení Česká Ves. Tento pomístní název se dodnes dochoval severozápadně od centra Oder, v závěru ulice Nadační.

Zřejmě jen o něco málo později osídleným místem byla lokalita Vyhnanov, které se rozprostírala v údolní nivě pod Pohořským kopcem. O Vyhnanovu se v písemných zprávách píše jako o městě a legendy praví, že názvem Vyhnanov se myslel prostor v údolí Odry od nynějších Oder až k vesnici Klokočůvek. Obyvatelé byli zřejmě vyhnanci, kteří měli bránit dobytou hranici snad již za Břetislava I.

Vyhnanov je snad nejstarším jmenovaným osídlením v okrese Nový Jičín. Bylo to v r. 1234, kdy moravský markrabě Přemysl daroval Vyhnanov nově budovanému klášteru v Tišnově. Vyhnanov pak zanikl v letech 1241-1253 vlivem nájezdů Mongolů (tehdy nazývaných Tataři) a Kumánů.

V těchto dobách zanikl i narychlo opravený hrad Milíkov - Milichberg. Tento hrad pravděpodobně ležel

na výběžku Dobešovského vrchu mezi údolím Stodolního a Mlýnského potoka. Jeho stavitelem byl tehdejší kastelán Milich (Milík) z Hradce nad Moravicí. Hrad Milíkov byl pravděpodobně i místem dřívějších Břetislavových Babích hrádků. Poněvadž se na místě Milíkova dochovaly jen málo znatelné zemní útvary, lze usoudit, že hrad byl zbudován pouze ze dřeva.

Po zničení Vyhnanova a zdecimování převážné části slovanského obyvatelstva začalo období německé kolonizace, kdy na pravém břehu řeky Odry vzniklo město zvané Odry. Že se tak stalo velmi záhy po zničení Vyhnanova, nasvědčují zbytky tuhované keramiky, nalezené v různých částech městské památkové zóny. Vývojová souvislost dřívějšího Vyhnanova s nově založeným městem Odry je patrna z městského znaku Oder. V něm je použito původních strážních věží, které měly stát již od dob Břetislavových na výběžcích Dobešovského a Veselského kopce, takže osídlení Vyhnanov bylo pravděpodobně přeloženo do města Oder i s nově přichozími osadníky.

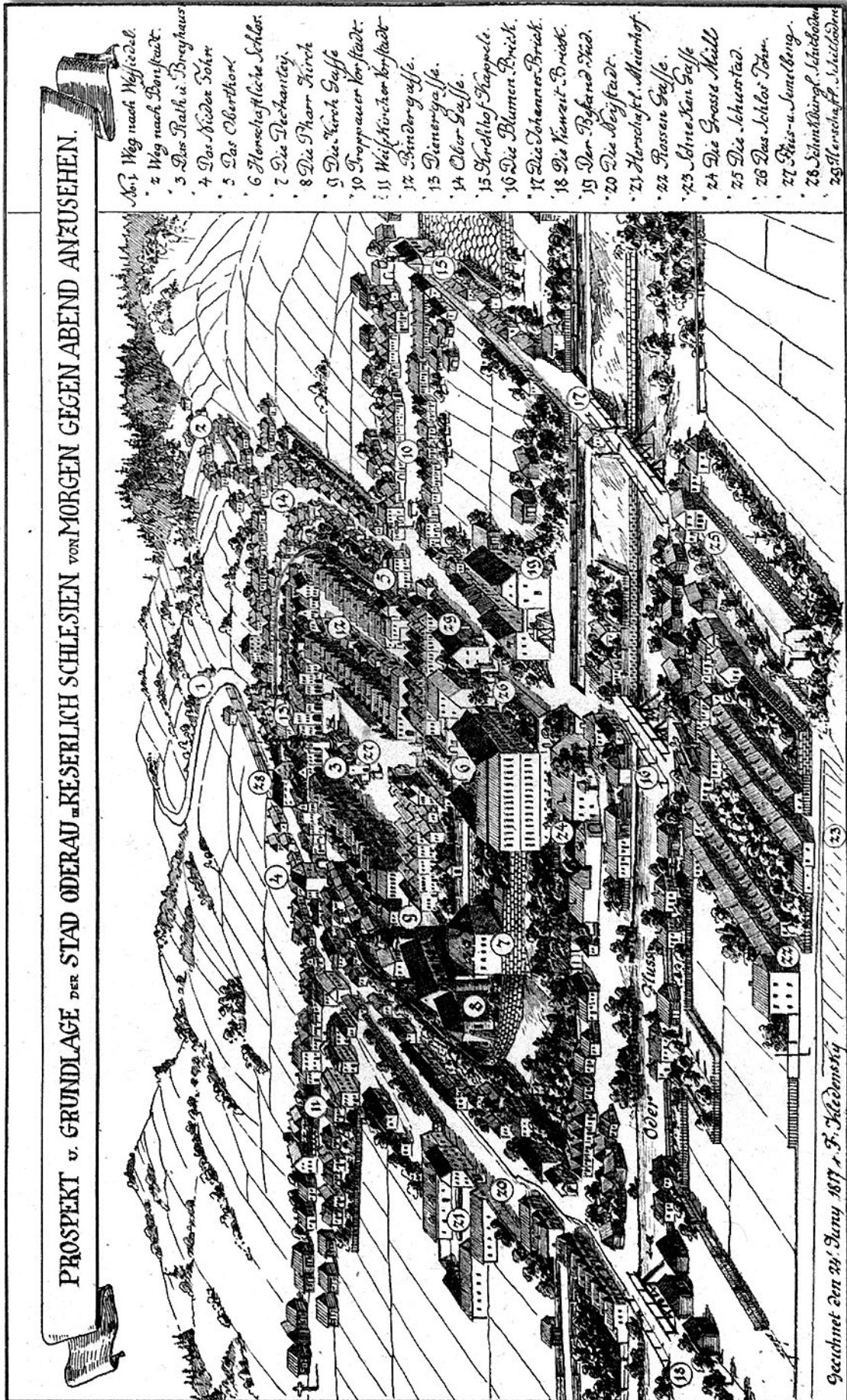
Kým a kdy bylo město Odry založeno, nevíme, protože se nedochovaly jeho zakládající listiny. První písemná zpráva pochází z roku 1346. V roce 1357 se už uvádějí Odry jako opevněné město kruhového tvaru, s kamennými hradbami, valy a s hlubokým příkopem. Uvnitř hradeb stálo asi 50 měšťanských domů, dřevěný kostel a kamenný hrad obdélníkového půdorysu. Hrad byl středem rozdělen na dvě nádvoří a na jeho západní straně stávala mohutná věž (hlásk).

Do města se vcházelo horní (Opavskou) a dolní (Hranickou) branou. Pro možnost ozbrojeného výpadu byly hradby opatřeny výpadovými brankami. Jedna z nich sloužila místnímu katovi jako vstup do města. Jako téměř každé středověké město měly i Odry obranné únikové podzemní chodby. Těmi se také přiváděla voda do studen a do kašny na náměstí. Pod hradbami v dnešním zámeckém parku bývaly tři zámecké rybníky. Ty sloužily v míru k chovu ryb.

Prvními pány na Odrách byl dle dochovaných listin mocný rod Šternberků. Štěpán ze Šternberka získal statek Odry s 11 vesnicemi roku 1350 a nechal Odry povýšit na město. Ve městě se prováděly úřední výkony dle práva převzatého ze slezského města Glubčic.

Za panování Šternberků bylo zřejmě postaveno gotické presbyterium kostela sv. Bartoloměje. Donátorem stavby mohl být Lacek z Kravař, který v letech 1403-1408 zastával funkci olomouckého biskupa. Tou dobou byl také pověřen správou oderského panství za nezletilého Jiřího ze Šternberka. Tomu, že gotické kněžiště mohlo být postaveno právě v této době, nasvědčuje erb pánů z Kravař ve vrcholu klenby. Za jeho vládnutí udělila vrchnost městu v roce 1406 právo výročního trhu, čímž se Odry staly obchodním střediskem celého panství. Mladý Jiří ze Šternberka převzal panství až r. 1419.

Slavným obdobím byla pro město 20. a 30. léta 15. století, kdy Odry byly baštou husitů (*podrobněji viz. příspěvek dr. Juroka*).

PROSPEKT v. GRUNDLAGE DER STAD ODERAU RESERLICH SCHLESISIEN VON MORGEN GEGEN ABEND ANZUSEHEN.

- 1. Weg nach Weßfeld.
- 2. Weg nach Borskauck.
- 3. Das Rath u. Breyhaus
- 4. Das Nider Thor
- 5. Das Oberthor
- 6. Henschel'sche Schloss.
- 7. Die Dechanteney.
- 8. Die Pfarr Kirch
- 9. Die Kirch Gasse
- 10. Troppauer Vorstadt.
- 11. Weißkirchtor Vorstadt.
- 12. Bindergasse.
- 13. Dinnergasse.
- 14. Ober Gasse.
- 15. Kirchhof Plapole.
- 16. Die Blumen Bruck.
- 17. Die Johanner Bruck.
- 18. Die Komet Bruck.
- 19. Der Befand Th. d.
- 20. Die Vorstadt.
- 21. Horschel. Meierhof.
- 22. Pösson Gasse.
- 23. Schmecken Gasse
- 24. Die Grosse Mühl
- 25. Die Scherstad.
- 26. Das Schloss Thor.
- 27. Pöss- u. Semelberg.
- 28. Schmelzberg. Scheidhölzer
- 29. Henschel'sche Scheidhölzer

Odry v kresbě F. Kletenského z roku 1817: 1 – cesta do Veselí, 2 – cesta do Dobešova, 3 – radnice, 4 – Dolní brána, 5 – Horní brána, 6 – zámek, 7 – fara, 8 – farní kostel, 9 – Kostelní ulice, 10 – Opavské předměstí, 11 – Hranické předměstí, 12 – Bednářská ulice, 13 – Služební ulice, 14 – Horní ulice, 15 – Hřbitovní kaple, 16 – Květinový most, 17 – Jánský most, 18 – Pastervní most, 19 – panský pivovar, 20 – Nové město, 21 – panský dvůr, 22– Růžová ulice, 23 – Hlemýžďí ulice, 24 – Velký mlýn, 25 – střešnice, 26 – Zámecká brána, 27 – řeznické a pekařské krámy, 28 – sýpka městského pivovaru, 29 – panská sýpka

Po pánech z Fulštejna (1519-1533) byli dalším významným rodem v Odrách pánové ze Zvole. (1533 – 1612). Páni ze Zvole nechali postavit na náměstí novou renesanční radnici (1533 - 1536). Ta však byla nesmyslně zbourána v r. 1863. Při stavbě byla do budovy radnice zazděna pamětní deska, která znázorňuje dva rytíře ve zbroji držící štíty s rodovými znaky pánů ze Zvole a Potštejna. Dnes je kopie aliančního znaku zazděna ve vestibulu radnice. Pánové ze Zvole nechali rovněž přestavět oderský hrad do podoby renesančního zámku a především zdokonalili mlýnský náhon, jenž byl prvotním předpokladem pro vznik manufakturní výroby. Spolu s náhonem nechali za Jana Tomáše ze Zvole postavit soustavu oderských rybníků pod městem.

V období reformace se ve městě začala řemesla sdružovat v cechy a pod vlivem silícího třetího stavu (měšťanstva) začalo město uplatňovat i svou organizační sílu. Vlivem toho se začaly zlepšovat sociální vztahy mezi šlechtou, měšťany a poddanými. Zvláště období 16. století znamenalo pro Odry dobu rozkvětu. V roce 1547 je ve městě připomínána škola. V době pobělohorské se na oderském panství začala střídat cizácká šlechta. Temným obdobím pro město byla třicetiletá válka, kdy Švédové několikrát Odry vyplenili. Zvláště utrpěl kostel sv. Bartoloměje, který byl až koncem 17. století dostavěn v barokním slohu téměř do dnešní podoby.

V roce 1660 získala panství hrabata z Werdenberka a později páni Lichnovští z Voštic (do r. 1792) Za jejich panování začaly Odry žít opět budovatelským duchem. Zlepšila se především organizace práce v zemědělství. To dokládá také vznik nových zemědělských dvorů, např. Dvořísko, Vítovka a panský dvůr Odry. Nákladný život šlechty však stále zvyšoval robotu, a tak se Odersko stává načas místem selských nepokojů a bouří. Jedna vzpoura poddaných musela být v r. 1782 potlačena i přivoláním vojskem. Až zrušení roboty ukončilo nesnesitelný život poddaných. Za pánů Lichnovských prodělal renesanční oderský zámek náročnou barokní přestavbu (1730-1736). Od r. 1792 patřilo panství Marii Teresii, hraběnce Schlabrendorfové, a po ní její sestře Charlottě z Fürstenburgu.

Její nadací byla postavena oderská nemocnice s infekční částí a klášterní škola. Druhá polovina 19. století byla v Odrách významná tím, že zde z malých dílen a manufaktur začaly vznikat průmyslové podniky. Především se jednalo o textilní a později o gumárenskou výrobu. Rozvoj průmyslu urychlila i výstavba železniční trati Suchdol n. O. - Budišov n. Bud., která byla uvedena do provozu v roce 1891.

Posledními zástupci aristokracie byli zástupci starého polského rodu Potockých. Ti se ujali panství r. 1906 a vydrželi v Odrách až do konce okupace, kdy bylo panství znárodněno. Potočtí podporovali slovanství a v téměř německých Odrách dávali přednost českému obyvatelstvu. Především zaměstnávali Čechy nebo Poláky na staré pile v Loučkách a v oderské cihelně. Rozvoj průmyslu v Odrách dal impuls k rozvoji sociálnědělnického hnutí. Dělníci se na svých

srazech scházeli v dnešním areálu Skalní sklepy. Snad proto zde vznikly dvě výletní restaurace Dolní a Horní sklepy. Později si pracující postavili Dělnický dům (1907), jenž je kulturním centrem Oder dodnes.

Vlivem podpory českého živlu ve městě vznikla v r. 1922 česká škola na Okružní ulici. Pro nedostačující prostory však byla vystavěna roku 1930 nová česká škola. Dnes je to tzv. Malá budova, součást ZŠ na Komenského ulici. Slavnostní otevření se konalo 20. června 1931. Pro převážně německé obyvatelstvo Oder to však byla výzva a v nastávajícím nacionálním citění Němců nastala vůči Čechům obrovská rivalita. A tak velkou pilí místních německých firem vyrostla v r. 1932 na tehdejší poměry velká německá škola. Dodnes tato budova dominuje městu svou mohutností a vzhledem na Komenského ulici. Obě školy, jak německá tak i česká, vyrostly zásluhou finančních fondů vlády Československé republiky. Fondy měly také za úkol zmírnit sociální krizi na Odersku.

Třicátá léta byla na Odersku vyhocena především nacionálním bojem německých obyvatel. Ti pod vlivem Henleinovy strany vyhráli volby v r. 1938. Pod vlivem voleb bylo při okupaci Odersko připojeno k Říši jako Sudety. Místní české obyvatelstvo opustilo město a zůstal jen zbytek smíšených manželství. Tato část obyvatelstva spolu s antifašisty zažila nejtěžší chvíle během okupace fašistickým Německem. Mnozí se již ke svým blízkým nevrátili. V letech 1945-1946 proběhl ve městě odsun německého obyvatelstva. Obyvatelstvo Oder se zcela vyměnilo přílivem Čechů z vnitrozemí.

Po válce začala nová epocha vývoje města. Byla rozšířena gumárenská výroba v Optimitu a dřívější menší textilní firmy zanikly. Optimit dával ve vrcholné fázi svého rozvoje práci téměř 2000 zaměstnanců. Zemědělská výroba byla slučována do stále větších celků - výsledkem byl zemědělský gigant JZD Odersko.

Květoslav Wiltsch, člen městského zastupitelstva v Odrách a Historicko-vlastivědného spolku v Odrách

Posledních dvě stě let v datech

- 1811 - Dřevěná kašna na náměstí přestavěna na kamennou
- po 1811 - První dřevěná hasičská zbrojnice u kostela
- 1863 - Zbourání staré radnice
- 1864 - Přestavba dřevěné hasičské zbrojnice na zděnou
- 1866 - Požár 13 obytných domů a 22 stodol
- 1866 - Vznik organizované požární ochrany v Odrách (první velitel Julius Gerlich, 64 členů)
- 1867 - Vznik pošty
- 1877 - První konzum
- 1885 - Otevřena první spořitelna v objektu stávající pošty
- 1894 - Uvedení vodovodu v Odrách do provozu s 21 hasičskými hydranty
- 1898 - Otevřeno městské koupaliště
- 1900 - Vznik záložny, notářství a knihovny
- 1903 - Postavena budova soudu
- 1907 - Otevřen Dělnický dům po 11 měsících výstavby

- 1927 - Spořitelna se stěhuje do nynějšího domu na náměstí
- 1931 - Otevření nové české školy (Malá budova na ul. Komenského)
- 1932 - Otevření nové Velké německé školy (nynější ZŠ na Komenského ul.)
- Radnice se stěhuje z náměstí do budovy pošty
- 1934 - V únoru vyhořela Gerlichova textilní továrna na Potoční ul.
- 1934-6 - Vybudováno koupaliště
- 1937 - Zastavena výroba v „hedvábce“ u koupaliště
- 1938 - Zastavena výroba v pivovaru v Odrách (majitel Fried odešel do Protektorátu, kde byl zatčen a zemřel v Osvětimi)
- 10.10.1938 - Německá vojska vstoupila do Oder
- 26.12.1944 - u Oder byla sestřelena 3 německá letadla ME 109
- 7.5.1945 - dobytí města Rudou armádou, před vstupem Rudé armády do Oder Němci zničili most přes řeku Odru pod církevní školou
- 1947 - V Odrách zrušen soud
- 1947 - Rozvodná el. síť byla přebudována ze stejnosměrné soustavy na střídavou
- 1950 - Zánik Hospody u Skalních sklepů
- 1950-60 - Vysazení sadů u Oder
- 1951 - Zánik tiskárny v Odrách
- 1954 - Osamostatnil se závodní požární sbor v tehdejším n. p. Optimit
- 1955 - Národní výbor přestěhován z Radniční ul. do zámku
- 1957 - Na ul. Sokolovské byla otevřena MŠ
- 1958 - Vybudován nový most přes řeku Odru pod církevní školou; zároveň byly přemístěny sochy sv. Františka z Assisi a sv. Jana Nepomuckého
- 1958-60 - Postaveny první poválečné bytové domy u nemocnice
- 1960 - Postaveny první poválečné rodinné domky na ul. Sokolovské
- 1964 - Před ZŠ na Komenského ul. postavena busta J. A. Komenského sochaře J. Mišky
- 17.1.1964 - Vyhořel oderský zámek; NV přestěhován do objektu MŠ na ul. Sokolovskou, inventář zámku částečně rozkraden a vyrabován
- 6.6.1966 - Přes protesty odborné i laické veřejnosti z rozhodnutí KSČ a Městského národního výboru zámek odstřelen (nevhodný symbol feudální doby)
- 1965 - Vznik Základní umělecké školy
- 1966 - V Optimitu zahájena kontinuální výroba hadic
- 1967 - Zrušena bývalá střelnice a bylo otevřeno nové autobusové nádraží
- 1.9. 1968 - Uvedena do provozu nemocnice (interní oddělení po několikaleté rekonstrukci)
- 1971 - Zánik cihelny a zřízení skladového hospodářství Optimitu
- 1971 - vybudován lyžařský vlek TJ nad benzínovou pumpou, od r. 1991 není v provozu
- 1971-3 - Postaveno sídliště Pod lesem (původně sídliště Leninovo, 328 bytů)
- 1972-4 - Vybudován fotbalový stadión a tenisové kurty
- 1973 - V Optimitu postaven betonový komín 114 m vysoký
- 1974 - Zřízen Dům dětí a mládeže v Urbánkově vile
- 1974 - Otevřen Dům služeb na Dělnické ulici
- 1975 - Po rekonstrukci 3 měšťanských domů na náměstí přemístěn MěstNV
- 1975 - Uzavřena ul. Vítovská - zrušen žel. přejezd se závorami
- 1976 - Zbourána stará barvírna
- 1977 - Rekonstrukce náměstí s přesunutím benzínové čerpací stanice za město
- 1977 - Dokončena rekonstrukce Dělnického domu (po 33 měsících)
- 1978 - Otevřen obchodní dům ODRA na místě zbouraného zámku
- 1978-80 - Přeložka řeky Odry, zánik dostihové dráhy a škvárového hřiště z důvodu plánovaného rozšíření Optimitu
- 1979 - Nová kuželna s hernou stolního tenisu
- 1979 - Zřízeno současné přírodní kluziště
- 1981 - V Optimitu vybudována nová válcovna
- 1981 - Otevřena nová malorážková střelnice
- 1981 - V bývalém zámeckém parku zřízena voliéra
- 1980-2 - Postaveno sídliště Míru (194 bytů), výstavbě sídliště padla za oběť celá jedna historická část ulice 1. máje, čímž došlo po zbourání zámku k další nenapravitelné urbanistické a architektonické škodě
- 1982 - Otevřeno nové zdravotnické středisko na sídl. Míru, otevřena administrativní budova JZD Odersko
- 1980-5 - Do Oder přiveden vysokotlaký plynovod, rekonstrukce kotelny v Optimitu, neschopností bývalého vedení města nedošlo k plynofikaci města
- 1983 - Dokončena nová výrobní hadic v Optimitu
- 1983 - U ZŠ na Komenského ul. dokončena nová školní kuchyně
- 1984 - V Optimitu postavena nová horkovodní uhelná kotelna s novým betonovým komínem vysokým 113 m
- 1984 - Otevřena nová MŠ na Pohořské ul.
- 1987 - Uzavření a zbourání městského kina
- 1986-90 - Vybudování levobřežního kanalizačního sběrače a centrální čističky odpadních vod pod městem
- 1989 - Zahájen provoz v nové ZŠ na Pohořské ul.
- 1990 - Zřízena Církevní střední a střední zdravotnická škola sv. Anežky České v Odrách, SOU přemístěno do budovy bývalého soudu, kterou opustila ZŠ při přestěhování na Pohořskou ul.
- 1991 - Dům dětí a mládeže přestěhován do Buchtovy vily na ul. Komenského, Urbánkova vila předána nemocnici jako administrativní budova

- 1992 - Zprovozněna zpracovna brambor a ČOV JZD Odersko
- 1.1.1992 - V Odrách zřízena pobočka Úřadu práce (na ul. Potoční); od 1.1.1993 přemístěna do objektu bývalých jeslí „Na nivách“
- 1993 - Uzavření „černé“ městské skládky komunálních odpadů u rybníků, její dodatečná a složitá legalizace
- 1995 - Rekultivace městské skládky TKO
- 1995 - V objektu bývalých jeslí zřízeno kontaktní místo státní sociální podpory
- 8.-10.7.1997 - Povodeň, po níž bylo nutno demolovat 4 domy, velké materiální škody na dalších domech, komunikacích apod.
- 1997 - Zprovozněna nová jatka ZD Odersko
- 1998 - Vznik Charity Odry - zajišťování pečovatelské služby Charitou
- 1998 - Rakouská firma SEMPERIT koupila a. s. OPTIMIT, který se tak stává součástí SEMPERIT GROUP
- 1998 - Přes město Odry byla vyznačena první - regionální cyklotrasa č. 503 ODERSKO
- 1999 - Na Nadační ul. vzniklo Muzeum mlýnských kamenů péči Jiřího Krále st.
- 20.5.1999 - Odhalení pamětní desky na oderském hřbitově na památku na bývalé německé občany Oder a na památku obětí obou světových válek
- 1999-2000 - Rekonstrukce koupaliště

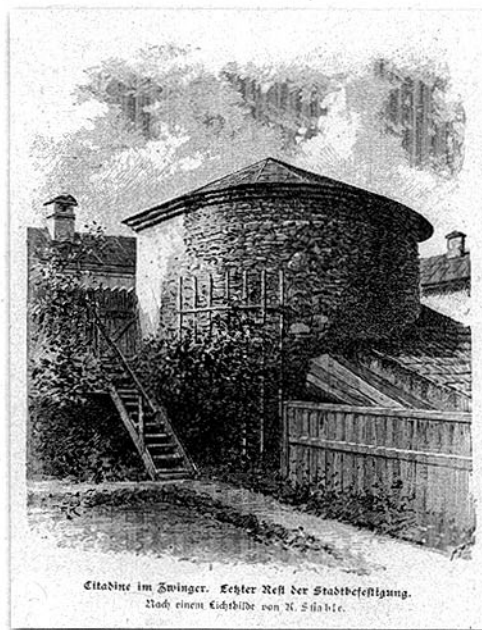
Odry – význačné středisko husitství na Moravě a ve Slezsku

Jednou z nejslavnějších epoch historie města Oder je zřejmě doba husitské revoluce v třicátých letech 15.století. Pokusme se stručně zrekonstruovat běh tehdejších událostí...

Odry tehdy byly ve vlastnictví Jiřího ze Šterberka na Lukově, který se v roce 1419 ujal svého majetku a hned od začátku nekompromisně vystupoval, spolu s opavským knížetem Přemkem a Janem z Kravař na Jičíně, proti stoupencům vznikajícího husitského hnutí. Oderský pán Jiří ze Šternberka již v únoru a březnu 1421 spolu s Přemkem Opavským a olomouckým biskupem Janem Železným usilovali vyvrátit středisko moravských radikálních husitů Nedakonice na jihovýchodní Moravě. Po stvrzeném příklonu k Zikmundovi v listopadu 1421 na zemském sněmu v Brně se patrně rovněž zúčastnil druhé křížové výpravy Zikmundovy proti husitským Čechům. V červnu 1423 opět s biskupem Janem Železným bojuje proti výpravě pražského a orebského městského svazu vedeného Haškem z Valdštejna a Bořkem z Miletína v bitvě u Kroměříže, ale je husity dokonce zajat. V roce 1425 Jiří ze Šternberka a Jan z Kravař v rámci uskupení Přemka Opavského pomáhají Olomouci rozlomit její blokádu moravskými šlechtickými husity Janem Tovačovským z Cimburka a Petrem Strážnickým z Kravař ve spojení s hejtmany pražského svazu a Zikmunda Korybuta Dobešem Puchalou a Petrem Holým, osazenými na klášteře v Dolanech, hradě Hlubokém a Uničově.

Právě jejich pomoc Olomouci se zřejmě stala hlavním důvodem zamíření výpravy moravských šlechtických husitů pod vedením Jana Tovačovského z Cimburka na východní a severní Moravu v roce 1427. Po dobytí Přerova s posádkou žoldnéřů Albrechta Habsburského husité vypálili a vyvraždili města olomouckého spojence Jana z Kravař – Nový Jičín a Fulnek - a poté dobyli město Odry a Hranice spadající ke klášteru Hradisko. Své tažení zakončili zpusťšením kláštera ve Šternberku, patřícího Elišce z Kravař. Do měst Přerova, Oder a Hranic vsadili husité své posádky. Zprvu patrně tyto posádky tvořily oddíly jednotlivých šlechtických husitů. Tak v Odrách

a Hranicích snad zůstaly oddíly Jana Tovačovského z Cimburka a v Přerově oddíl Voka ze Sovince.

Bašta - pozůstatek městského opevnění pocházejícího z husitské doby

Ale již počátkem roku 1423 a ještě více na podzim proudí do Oder polská pomoc a samotní Poláci. Je více než pravděpodobné, že litevský kníže Zikmund Korybut do svého pokusu o převrat, v září 1427 hejtman pražského městského svazu, byl umístěn právě sem. Podle zpráv v říjnu 1428 a květnu 1429 uzavřel Zikmund Korybut společenství s tábory, takže Odry se z posádky moravských šlechtických husitů staly de facto přidruženou posádkou táborského městského svazu, samozřejmě s polsko-litevsko-českou posádkou.

V letech 1428 až 1430 se tak Odry staly významným opěrným bodem husitských spanilých výprav do Slezska a Lužice. V roce 1429 se dokonce rozpoutal mezinárodní zápas o husitskou posádku v Odrách Zikmunda Korybutoviče a Dobeše Puchaly, když římský a uherský král Zikmund žádal na polsko-litevských panovnicích Vladislavu Jagiellovi a Vitoldovi odvolání stažení Korybuta zpět do Polska. V roce 1430 odchází tento litevský kníže z Oder spolu s tehdejší husitskou spanilou jízdou a po dobytí slezské Hlívce se usazuje na dobytém Klučborku až do konce revoluce v roce 1434. Přes Hlívici ještě Korybut zprostředkoval slyšení husitských kněží v čele s Prokopem Holým, Petrem Paynem aj. na polském královském dvoře v Krakově, přičemž tehdy došlo po jeho hádce s krakovským biskupem Zbyhňevem Olešnickým k roztržce s Poláky. Nevíme, zda-li se Korybut ještě načas vrátil do Oder, ani co podnikal mezi léty 1431-1434. V srpnu roku 1434 se objevil v Malborku a žádal o volný průchod do Litvy, kde o rok později zemřel na straně Litevců v bitvě proti Polsku.

V Odrách se zmiňují ještě husitští hejtmané: v roce 1431 neznámý Abraham, v roce 1432 Smil z Moravan, který dobyl s oderskou posádkou klášter Hradisko a v roce 1433 Boček Puklice z Pozořic, který se v roce 1437 objevuje jako feudální držitel hradu a panství Drahotuše. V témže roce se vrací do Oder původní pán Jiří ze Šternberka.

Otázka ke kterému husitskému skupení patřily Odry v letech 1430-1434 – zda moravským šlechtickým husitům (Smil z Moravan) nebo táborům spolupracujícím s Korybutem (Boček Puklice z Pozořic) zůstává otevřená. Nicméně význam Oder jako předního husitského střediska na Moravě a ve Slezsku zůstává nezpochybněn.

Jiří Jurok

Podrobnější informace mohou čtenáři najít v knize Jiřího Juroka - Moravský severovýchod v epoše husitské revoluce, která vyšla v roce 1998. Kniha je k dostání v Okresním vlastivědném muzeu v Novém Jičíně.

Anton Rolleder

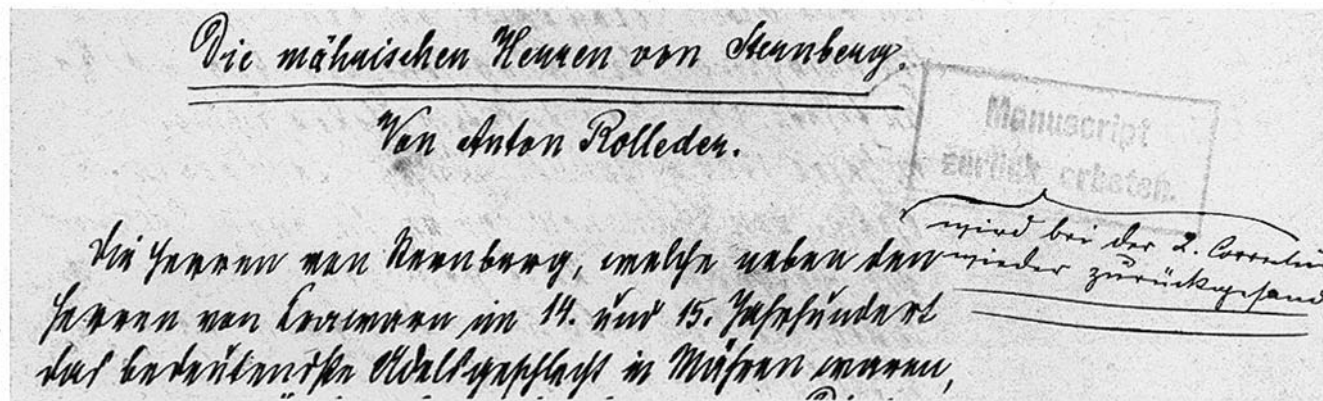
Je známo, že v novojičínském regionu se narodilo mnoho významných osobností, které ve své době dosáhly evropského věhlasu, jako např. František Palacký, Gregor Mendel, Sigmund Freud. Narodily se tu ale i mnohé osobnosti, rovněž velmi známé ve své době, o kterých jsme v posledních

padesáti letech mlčeli. Jednou z takovýchto postav byl Antonín Rolleder, významný vlastivědný pracovník a místní historik. Kdokoliv z badatelů se zabýval dějinami Oder a okolí, setkal se s jeho publikací *Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau* (Dějiny města Oder a soudního okresu Odry). Připo-

meňme, že Anton Rolleder se v Odrách narodil 24. května 1855 jako prvorozený syn městského lékaře. Vystudoval ve Vídni matematiku a geometrii a svou pedagogickou kariéru zahájil na německé reálce v Novém Jičíně v roce 1880. Pokračoval ve Vídni a Steyru, kde byl jmenován ředitelem státní vyšší reálky a byl mu zapůjčen titul vládního rady. Rolleder se věnoval studiu krajové historie a z ní vytěžil několik významných prací. Pro náš region má největší význam publikace svrchu uvedená, kterou vydal v roce 1903 ve Steyru. Rollederovy dějiny Oderska, jakási německá vlastivěda stejnojmenného soudního okresu, je neocenitelnou pomůckou pro studium této části Novojičínka dodnes. Anton Rolleder, německý vlastivědný pracovník, zemřel 20. srpna 1912.

Karel Chobot

Pozn.red.: Tělesné pozůstatky Antona Rolledera byly převezeny do Vídně a uloženy na čestném místě Centrálního hřbitova. Roku 1904 byl jmenován čestným občanem města Oder.

Ukázka rukopisného textu Rollederovy kroniky (z archivu Emila a Zdenka Matejciucových)

Gerhard Joksch

se narodil 27. června 1914 v Odrách, které tehdy ještě patřily do Rakouska-Uherska, státu čtyř národů.

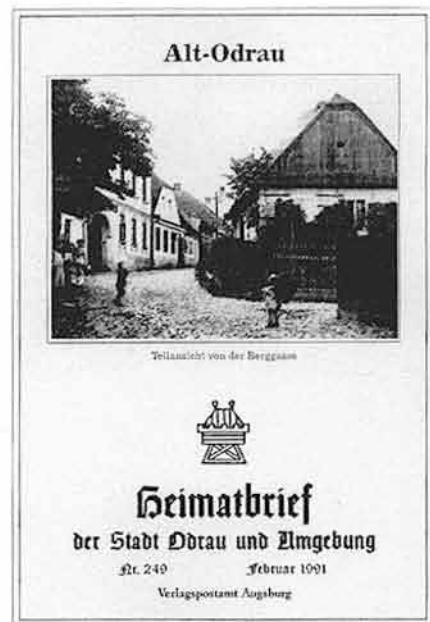
Po absolvování dvanácti školních let a po práci v soukromém hospodářství, především ve Zlíně, byl v roce 1934 zaměstnán ve svém rodném městě ve státní správě. V letech 1935-1937 aktivně sloužil v tehdejší československé armádě. Po přičlenění Sudet v roce 1938 k Velkoněmecké říši nastoupil na oderský pracovní úřad.

V roce 1939 se oženil s dcerou tehdejšího oderského starosty Finni Böhm, se kterou měl později syny Gerharda a Herberta a dceru Renate.

Také jeho, stejně jako většinu jiných občanů města Oder, uchopil vír II.světové války a v roce 1945 se dostal do anglického zajetí. Krátce nato, po skočení války, se vrátil domů do Oder, kde ho však čekala násilná deportace, vyhoštění celé jeho rodiny. Následovalo šest let hledání nového domova, který v roce 1952 našel ve Feldkirchenu.

Stesk po ztraceném domově a touha po kontaktech s jeho krajany ho vedla k myšlence začít vydávat časopis který by umožnil opět navázat zpřetrhané vztahy a v nové vlasti si navzájem pomoci v těžkých začátcích. První číslo časopisu s názvem „Heimatbrief der Stadt Odrau und Umgebung“, volně přeloženo Dopisy z vlasti Oder a okolí, vyšlo 15. září 1949.

Časopis se stal pojítkem mezi bývalými oderskými občany a v jejich duši znovu a znovu umožňoval rozeznít vzpomínky na jejich starý domov. Svoji vydavatelskou činnost Gerhard Joksch doplňoval prací na poli kulturně historickém. Díly neúnavnému úsilí vybudoval ve svém domě soukromé muzeum města Oder a okolí.

Muzeum se následně stalo místem setkávání mnohých našich krajanů. V roce 1988 propůjčil spolkový prezident Gerhardu Jokschovi záslužnou medaili řádu Spolkové republiky Německo. Dočkal se ještě pádu komunistického režimu ve střední a východní Evropě a navštívil hrob svých rodičů v Odrách.

Dne 17. června 1991 se kruh jeho života uzavřel. Po krátkém pobytu v nemocnici si vzal Pán Bůh jeho život zpět. V prosinci 1991 vychází poslední dvojčíslí (253-254) jeho časopisu.

Odešel velký a čestný člověk, náš krajan, který zde zanechal svou rodinu, manželku Josefínu a své tři děti s jejich rodinami.

Také díky jejich pochopení se do Oder podařilo vrátit část materiálů ze sbírek historických dokumentů. Dnes tvoří tyto materiály, včetně všech čísel časopisu „Heimatbrief der Stadt Odrau und Umgebung“, nevyčerpatelnou studnici informací pro nás i další generace oderských občanů. Budiž celé rodině Joksch za to upřímný dík a z mé strany omluva za příkoří, které jim bylo způsobeno za ztrátu jejich domova.

Omlouvám se za ty, kteří bezprávi zavinili nebo jej připustili a k omluvě odvahu nikdy nenašli, ať už z nedostatku odvahy nebo jen obyčejné slušnosti.

Zdenek Mateiciuc (foto zapůjčili ze svého archivu Emil a Zdenek Mateiciucovi)

Gerhard Joksch

Část expozice

Julius Gerlich (1826-1914)

Byl jednou z nejvýznamnějších osobností města Oder v 19. století.

Julius Gerlich, obchodník a vrchní poštovní, zastával plných třicet let (1867-1897) úřad starosty města. Během této doby pokračovalo zvelebování města mílovými kroky. Výčet jeho aktivit by byl dlouhý, jmenujme jen některé. Zmizely staré příkopy v ulicích předměstí, ulice

byly vydlážděny a bylo vylepšeno jejich osvětlení. Julius Gerlich byl také dlouhá léta předsedou výboru pro okresní silnice a rovněž díky této jeho aktivitě ve Slezském sněmu byly dány do pořádku silnice v údolí Odry a Čermenky, včetně kovových mostů. Zasloužil se dále mimo jiné o zvětšení a vylepšení oderského hřbitova, infekční nemocnice a umístění hodin na věž kostela. V jeho době byla také zřízena stará měšťanská škola a byl dostaven obecní dům, ve kterém byla otevřena spořitelna. Byl založen sbor dobrovolných hasičů a Julius Gerlich byl jeho prvním velitelem. Zasloužil se o výstavbu městského vodovodu, jehož dokončení bylo korunováno výstavbou kašny s vodotryskem na náměstí.

Za jeho dlouholetou a prospěšnou činnost pro město mu císař Franz Josef I. v roce 1870 propůjčil zlatý záslužný kříž s korunou. Město Odry mu věnovalo stříbrný čestný pohár a 1. května 1892 byl u příležitosti 25. výročí ve funkci starosty jmenován čestným občanem města. Slavnostní akt se konal ve vlajkami vyzdobeném obecním domě za přítomnosti

celého městského zastupitelstva, c.k. úředníků, správy statku a zástupců pěveckého, hasičského, tělovýchovného a ochranného spolku a též spolku veteránů. U příležitosti jeho sedmdesátých narozenin mu město dalo zhotovit obraz v životní velikosti, který byl vyvěšen v zasedacím sále městského výboru. Julius Gerlich zemřel v pokročilém věku 88 let v lednu 1914.

Jméno Gerlich patřilo v minulosti mezi významná jména občanů Oder: Josef Gerlich – textilní výroba, ing. Eduard Gerlich – technik a stavitel železničních tunelů a mostů v rakouských Alpách, Josef Kazimír Gerlich - zakladatel továrny na textil (1939), později „Seidenwarenfabrik Seb. Waschka und Söhne“, dnes Mateiciuc a.s.

Na památku a uchování tohoto jména v Odrách byla pojmenována společnost „Gerlich Odry s.r.o.“, která dnes zaměstnává především pracovníky se zdravotními problémy.

Zdenek Mateiciuc

(obr. z archivu E. a Z. Mateiciucových)

Hrobka rodiny Gerlichů

Městská památková zóna

Vzhledem k vysokým památkovým, architektonickým i urbanistickým hodnotám bylo historické jádro města, které je vymezené zhruba průběhem hradeb, prohlášeno v roce 1992 Ministerstvem kultury České republiky za městskou památkovou zónu. Půdorys historického jádra, který je dodnes dobře čitelný, je oválný, náměstí má obdélníkový tvar. Kromě řady památek je z památkově urbanistického hlediska zajímavý průběh a trasování ulic Dělnické, Pásové a Okružní, které sledují bývalé městské hradby.

Hlavním cílem prohlášením za městskou památkovou zónu je ochrana všech dochovaných památkových

hodnot území, a to od urbanistických až po jednotlivé architektonické detaily. Veškerý stavebně-technický režim podléhá zákonu č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, což v praxi znamená, že stavebník potřebuje před podáním žádosti na stavební úřad rozhodnutí výkonného orgánu státní památkové péče – konkrétně Referátu regionálního rozvoje Okresního úřadu Nový Jičín. Ochrana památkových hodnot je zájmem veřejným, který se odráží i ve schváleném programu regenerace městské památkové zóny Odry, který byl přijat městským zastupitelstvem.

Ing. arch. Jaroslav Novosad

Náměstí v Odrách (foto: F. Hajnyš, z archivu E. a Z. Matejciucových)

Bývalý zámek

Zámek v Odrách náležel ve své mnohasetleté historii neodmyslitelně k městu, již od dob svého založení. Původně mohutná kamenná stavba v severovýchodní části města v sobě ukrývala dvě nádvoří a uprostřed západní k městu obrácené stavby vysokou štíhlou věž. Na severovýchodní a severozápadní straně se k zámku napojovaly městské hradby, na východní straně byl zámek v prostoru dnešního parku chráněn třemi rybníky. K zámku vedla z náměstí tzv. Kněžská ulička, ústící v bráně na jižní straně zámecké budovy. Na západní straně se nacházela druhá brána, odkud se návštěvník po padacím mostě přes hluboký

příkop dostal na Zámecký kopeček k panskému pivovaru a zámeckému mlýnu.

Původní gotický hrad pánů ze Šternberka se za husitských válek stal v letech 1428-1435 opěrným bodem, o bližší podobě nám však písemné prameny nic nevyprávějí. Důležitým datem v dějinách zámku se stal rok 1730, kdy tehdejší majitel panství František Leopold, svobodný pán Lichnovský z Voštic, nechal zbourat západní část starého zámku s věží a nechal postavit barokní reprezentativní zámek, který si ve své výstavnosti nezdal s dalšími barokními sídly v Poodří.

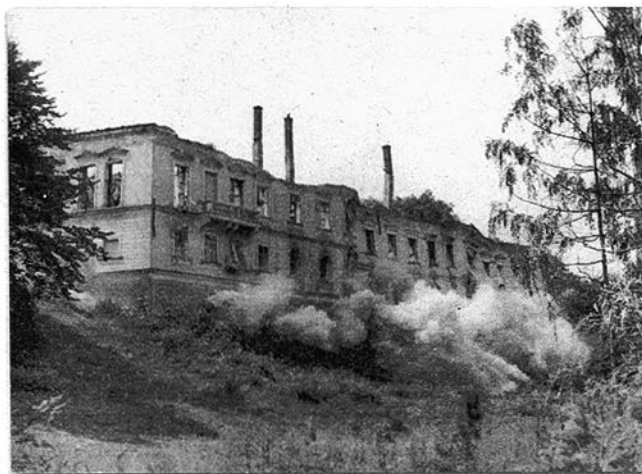

Oderský zámek na přelomu století – pohled od náměstí

Zastavme se však na chvíli u osoby stavitele a jeho rodiny. Nejstarším známým předkem rodu byl jistý Přešek z Lichnova, připomínající se roku 1340 na tvrzi Lichnově u Krnova. Žofie z Drahotuš, manželka Mikuláše II. z Lichnova, která se záhy po ovdovění znovu provdala za Jana Voštického, přinesla potom rozšíření jména Lichnovský z Voštic, které v rodu začali užívat její synové. Tvrz Lichnov rodina držela až do roku 1618, kdy ji zpustlou a zadluženou prodala krnovské komoře. Na Hlučínsku však v této době již vlastnili nový statek Chuchelná. Věhlas rodu pozvedl až František Bernard, svobodný pán Lichnovský z Voštic, který získal roku 1712 český a vzápětí také říšský stav. Byl to právě on, kdo svou přísahou věrnosti pruskému králi Friedrichovi II. roku 1742 vnesl do rodové tradice sympatie a povědomí sounáležitosti k pruskému královskému trůnu. Jeho syn a stavitel oderského zámku František Leopold byl posledním česky citícím příslušníkem rodu Lichnovských. Sňatkem s Marií Barborou z Werdenbergu vyženil oderské panství a od této doby znělo také jméno majitelů zámku v Odrách - Lichnovský z Voštic a z Werdenbergu.

Reprezentativní zámecká stavba byla postavena v době, kdy v Poodří vznikaly další honosné zámecké rezidence. Za všechny připomeňme alespoň barokní zámek v Kuníně, postavený v letech 1726 - 1734 pro rodinu Harrachů významným vídeňským stavitelem Janem Lukášem Hildebrandtem. S Hildebrandtovou účastí se uvažovalo také v případě stavby zámku v Odrách, kromě slohových paralel se však doposud nepodařilo jeho působení pro Lichnovské nijak dokázat. Nic to ale nemění na skutečnosti, že oderský zámek náležel k nejcenějším zámeckým stavbám na celé severní Moravě a ve Slezsku. Ještě donedávna

o tom svědčila barokní zámecká kaple Zvěstování Panny Marie z roku 1734 a především její náročná nástěnná výmalba. Detailní popis maleb a vybavení nalezneme v záslužném článku spálovského vlastivědného pracovníka Františka Šustka. Tento článek, napsaný v roce 1967, byl určen pro Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín a příznačně dokumentuje smutný osud hrdého zámeckého sídla - článek byl z „ideových“ důvodů odmítnut ke zveřejnění a otištění se dočkal až za celých 23 let... To však oderský zámek již dlouho nestál.

Demolice zámku – pohled ze zámeckého parku

Ale zpět k historii zámku. Nástupcem a dědicem jeho stavitele se stal nejstarší syn Jan Karel Bohumil. Od roku 1778 byl rovněž pánem na nedalekém zámku Hradec nad Moravicí a již v roce 1773 od pruského krále obdržel dlouho toužebně očekávaný knížecí titul.

V roce 1788 však náhle zemřel a zámku v Odrách se ujímá poslední z oderských Lichnovských Karel Alois, druhý kníže Lichnovský. On a jeho půvabná manželka Kristina, hraběnka Thunová ale na oderském zámku příliš nesídlili a dávali přednost Vídni či Hradci. V roce 1794 odprodali Odry Marii Terezii, hraběnce ze Schlabendorffu. Také ona v Odrách často nepobývala a zámek sloužil spíše správním než rezidenčním účelům. Úprav se dočkal až za manžela dědičky ze-

mřelé hraběnky Josefa, landkraběte z Fürstenbergu v roce 1834. Tehdy zámek dostal klasicistní úpravu. Požár zámku v noci 17. ledna 1964 a následná demolice 7. července 1966 již náleží k nejčernějším dnům v úctyhodné historii starobylého města Oder a pro dnešního člověka je poslední akt pouze stěží pochopitelným činem.

PhDr. Jaroslav Zezulčík

Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně

Oderská radnice

První zmínka o radnici je v pergamenovém rukopise oderského kožešnického cechu z roku 1485. Radnice byla dřevěná a stála na náměstí.

Později pravděpodobně vyhořela a v letech 1515-1520 byla uprostřed náměstí postavena radnice nová, tentokrát zděná, obdélníkového půdorysu s vysokou věží na severní straně. Místnost pro zasedání městské rady se nacházela v prvním patře. Z této místnosti byl přístup do předsíně a z ní do otevřeného věžního prostoru, ze kterého vedlo na severní straně budovy otevřené kamenné schodiště dolů na náměstí. Před východní stranou radnice byla roubená městská studna, naproti severní straně byl městský pranýř. Vedle věže se nacházely krámy s chlebem a na jižní straně byly přistavěny obchůdky s masem. Nad okny v prvním patře byla usazena kamenná deska s vyobrazením dvou rytířů podpírajících erbovní znaky.

V třicetileté válce byla radnice značně poškozena střelbou Švédů, v roce 1660 byla opravena.

Údajně z důvodů nevhodně umístěných řeznických krámů, nedostatečné kanalizace a hygieny docházelo ke značnému znečištění v okolí radnice a jejímu postupnému chátrání. V roce 1863 rozhodla městská rada o jejím zbourání.

Z celé původní stavby se zachoval pouze výše uvedený kamenný reliéf, který byl později umístěn v zámecké zdi, následně na zámku a dnes se jeho kopie nachází ve vestibulu městského úřadu.

Zdenek Mateiciuc

Altes Rathaus von Odrau.
Abgebrochen 1863.
Nach einem Lichtbilde v. G. Heitel.

Obr. radnice z Rollederovy kroniky

Kostel sv. Bartoloměje

Nejvýznamnější oderskou památkou je kostel sv. Bartoloměje. Apoštol Bartoloměj se stal nejuctívanějším lidovým světcem ve středověku v oblastech s německým osídlením. Sv. Bartoloměj, jehož svátek slavíme 24. srpna, byl jedním z dvanácti apoštolů, pocházel z Kány v Galilei a byl ženichem na svatbě, na níž Pán Ježíš proměnil vodu ve víno. Zpočátku kázal v Palestině, potom odešel do Frýgie, Velké Arménie a Arábie, dokonce se dostal i do Indie. Zemřel mučednickou smrtí na území Albánie v Albanopolisu. Zaživa mu byla stažena kůže z těla a pak byl s'tat. Stalo se tak roku 71 po Kristu.

Kostel sv. Bartoloměje (foto: P. Šustek)

První zpráva o kostele v Odrách je z roku 1373. Původní kostel byl malý, samozřejmě dřevěný jako v té době téměř všechny budovy. Stavby, opravy a obsazení fary bylo v rukou oderského panstva. Od roku 1530 do roku 1628 byli v Odrách protestantští pastoři, neboť reformace byla podporována jak pány ze Zvole, tak i Pražmy. U hlavního oltáře je hrobka s rakví tělesných pozůstatků Šebora Pražmy z Bílkova, pána na Odrách.

Kostel i fara byly velmi poškozeny za třicetileté války. Když odtáhli Švédové, byly škody nouzově opraveny a usilovalo se o provedení plánu nahradit dřevěnou kostelní loď zděnou, která byla dokončena roku 1691. V roce 1694 byly postaveny varhany kro-

měřičským stavitelem Jakubem Antonínem de Casparidem. Stály 400 rýnských zlatých.

Začátkem 18. století přestal kostel dostačovat pro všechny věřící, a tak byla jako boční loď na pravé straně postavena kaple zasvěcená sv. Janu Nepomuckému, která byla dokončena roku 1730. V tomto století byla rovněž přistavěna druhá boční loď kaple sv. Valentina. Roku 1820 postavil olomoucký stavitel varhan Oravský v oderském kostele nové varhany s 18 mutacemi. Stály 2 826 zl. 12 kr. Po požárech v letech 1792, 1795 a 1797 byl kostel znovu opraven. Roku 1867 hradila obec opravu střechy ze zvonového fondu. Za faráře Jana Bardutzkeho byla nahrazena pískovcová dlažba hlavní lodi dlaždicemi z Kolheimu a kostel byl stylově vymalován malířem Karlem Křepelkou z Fulneku.

Hlavní oltář je zasvěcen sv. Bartoloměji a oba boční oltáře v hlavní lodi, které mají portálie, sv. Matce Anně a sv. Janu Křtiteli. Jejich oltářní křídla maloval Franz Günther z Opavy a byly pořízeny za děkana Antona Rittera z Beeru. Přední oltáře v postranních lodích jsou zasvěceny sv. Valentinovi a sv. Janu Nepomuckému, mají portálie a každý má dvě skleněné schránky s relikviemi. Tyto čtyři oltáře dal Bardutzky v roce 1881 vyzdobit Robertem Hanelem z Nového Jičína na náklady dobrodinců. Malíř provedl svoji práci tak zdařile, že tyto oltáře jsou ještě dnes velmi zachovalé. Z obou zadních oltářů v bočních lodích je jeden zasvěcen Matce Boží lurdské, druhý Bolesné Matce Boží.

Oltářní křídlo, které představuje sv. Valentina, zhotovil Martin Lux z Opavy, zatímco malíř sv. Jana Nepomuckého není znám. Od malíře Martina Luxe pocházejí také pěkné obrazy čtyř evangelistů Matouše, Marka, Lukáše a Jana, které byly pořízeny roku 1802 a nacházejí se v postranních lodích. Čtrnáct obrazů křížové cesty, které maloval oderský malíř Anton Ruprecht starší 1786, dal farář Bardutzky v roce 1880 důkladně obnovit oderským malířem Aloisem Heinzem a jsou ještě ve velmi dobrém stavu. Není však známo, kdy byl namalován obraz sv. Alžběty, který visí v presbytáři. Maloval ho akademický malíř Krumpholz v Bärnu. Farář Bardutzky dal v roce 1882 zhotovit dva velmi pěkné obrazy, které visí v presbytáři, a to „Útočiště sv. Josefa“ a „Sv. Hedvika“. Obrazy maloval Josef Kessler ve Vídni a náklad 300 zl. byl pokryt dobrovolnými dary. Sv. Hedvika je patronka země (Slezska). Bohužel neúprosná smrt předčasně vytrhla umělci štětec z ruky.

Úsilím faráře Bardutzkého byl kostel obohacen několika krásnými sochami. Tak v roce 1881 byla zakoupena umělecky vyřezávaná socha Neposkvrněného Početí Panny Marie. Autorem sochy je sochař Ferdinand Demetz z Grödna v Tyrolích. Toto zobrazení Panny Marie bývalo po dobu májových pobožností vystaveno na oltáři sv. Anny. Roku 1885 byla z Paříže dopravena socha „Naše Paní Lurdská“ a umístěna v umělé jeskyni na zadním oltáři v pravé boční lodi. Pořízena byla z milodarů.

Farář Bardutzky myslel také na opatření barevných skel do kostelních oken, která by měla mít uměleckou úroveň. V presbytáři jsou čtyři okna, z nichž dvě jsou na jižní straně. Jedno z těchto oken věnoval farář sám roku 1880. Malba na skle představuje tapetový vzor, který nese následující nápis s letopočtem: „*pro beneficiis spiritivalibus voto pio a iohanne R. Bardutzky, parcho oderensi, dicata.*“ (v překladu: za duchovní dobrodini za splnění zbožného slibu věnoval Jan R. Bardutzky, farář v Odrách 1880). Druhé okno, stejným způsobem vyzdobené, dalo pořídit duchovenstvo, a má nápis: „*Clerus ortu Odrensis Odraeque divino servitio mancipatus me dedicavit. A. r. s. 1860*“ (V Odrách narozený a v duchovní správě v Odrách činný klerus mne věnoval v roce spásy 1860). Každé z těchto oken stálo 180 zl. Třetí barevné okno, vlevo od hlavního oltáře, představující sv. Augustina, dal zhotovit v Odrách narozený August Herzmánský, obchodník s hedvábím. Má nápis: *Roku 1894 věnováno panem Augustinem Herzmánským, z Vídně, narozeným v Odrách.* Čtvrté barevné okno dal umístit v presbytáři farář Eduard Hausner, který žil v Odrách na odpočinku, a který se také v Odrách narodil a zemřel 4. 7. 1901. Na okně je namalovaný sv. František Saléský a tento nápis: „*Svatý Františku Saléský, pros za nás! Věnováno v roce 1896.*“ Všechna čtyři barevná okna byla zhotovena firmou „Karla Geylinga dědicové“ ve Vídni. Poslední dvě okna stála po 450 zl. Ve čtyřech oknech postranních lodí dal farář Bardutzky na vlastní náklady umístit umělecky provedené malby na skle. V roce 1891 na předních oknech pravé a levé boční lodí nad zpovědnicemi, získanými roku 1802, je znázorněno „Kázání sv. Jana Křtitele na poušti“ a „Sv. Magdalena myjící nohy Božskému spasiteli“, a v roce 1894 na paměť 40. výročí svého vysvěcení na kněze na obou dalších oknech „Ztracený syn“ a „Dobrý pastýř“. Malby na předních oknech stály 900 zl. Obě další okna 760zl. Všechna čtyři byla zhotovena ve Vídni u firmy „Karla Geylinga dědicové“.

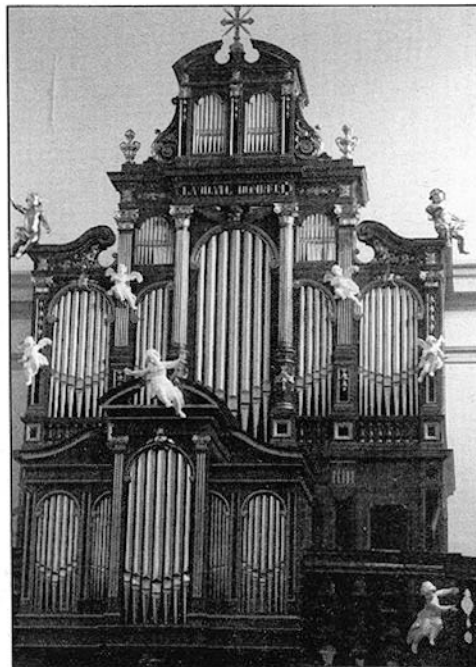
Dále se našli mecenáši, kteří věnovali šest barevných oken v hlavní lodi. V roce 1894 byla pořízena tato okna: „Sv. Jan Nepomucký“ s nápisem: „*Věnováno panem Janem Gerlichem, soukromníkem v Odrách, v roce 1894*“, „Sv. Josef“ s nápisem: „*Na paměť Jana Dr. Josefa Gerlicha z Oder, 1894*“, obě tato okna byla věnována panem Janem Gerlichem. Roku 1894 bylo ještě opatřeno okno „Blah. Jan Sarkander“ s nápisem: „*Na památku na sv. misie v roce 1894*“, které bylo věnováno farářem Eduardem Hausnerem na odpočinku v Odrách. Roku 1895 byla pořízena další tři okna: „Sv. František“ s nápisem: „*Věnováno členy 3. řádu sv. Františka, 1895*“, dále „Sv. Hedvika“ s nápisem: „*Sv. Hedviko, pros za nás!*“. Věnováno dávkyní, která nechtěla být jmenována, v roce 1895, a „Sv. Antonín Paduánský“ s nápisem: „*Na paměť 700. výročí sv. Antonína Paduánského*“, které bylo zapláceno z milodarů.

V roce 1902 byl kostel zcela nově pokryt anglickou břidlicí. Náklady 3 781 Kč 80 hal. byly uhrazeny stavebním oddělením zemské vlády.

Po 2. sv. válce byla při opravě kostela obnovena původní gotická okna v presbyteriu, která byla částeč-

ně již od třicetileté války zazděna.

V rámci Programu regenerace městské památkové zóny Odry došlo k od roku 1997 k opravě střechy a výměně střešní krytiny (cca 4 mil. Kč), v roce 1999 byla provedena oprava věže a fasády nákladem 4,5 mil. Kč. Na úhradě se podílelo dle pravidel financování Programu regenerace sedmdesát procenty Ministerstvo kultury ČR, dvacet procenty město Odry a deseti procenty Římskokatolická farnost Odry.

Nově zrekonstruované varhany (foto: L. Šmitke)

V roce 1998 byla dokončena rekonstrukce chrámových varhan nákladem přes 3,5 mil Kč. Tento krásný nástroj se stal ozdobou kostela sv. Bartoloměje v Odrách.

Ing. Petr Šustek

Nejstarší část kostela se síťovou gotickou klenbou (foto: L. Šmitke)

Kašna s vodotryskem na náměstí

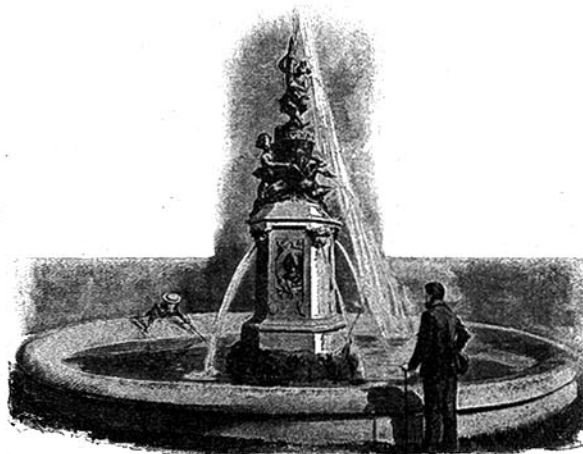
Autorem městské kašny je oderský rodák, sochař Emil Zimmermann. Patřil k prvním studentům oderské měšťanské chlapecké školy založené v roce 1873. Následně absolvoval odbornou umělecko-průmyslovou školu pro dřevařský průmysl ve Valašském Meziříčí a poté odešel do Vídně, kde se již uplatnil jako sochař. Mnohé vídeňské budovy mají figurální výzdobu vytvořenou jeho rukou.

Vodotrysk, který ve svých rodných Odrách postavil v roce 1897, je ozdobou města. Pískovcový podstavec nese vázu, na které sedí dítě krotící rybu, z jejíž tlamy tryská vysoký paprsek vody. Kolem vázy se nachází další motiv - dvě děti a husa, která se s roztaženými křídly snaží utéci, ale jedno z dětí ji pevně drží za křídlo. Z výrazu dětského obličejce vyzařuje radost ze hry. Jako protipól je na druhé straně vázy chlapec s plačícím výrazem, který se brání padající vodě zdviženými rukama. Všechny figury jsou ze zinku.

V kronikách je výstavba kašny popisována následně: „Když se blížilo výročí zrušení nevolnictví a vydání patentu, chtěli sedláci a měšťané ukázat před celým světem vděčnost císaři Josefu II. výstavbou pomníků. V Odrách byl jmenován pomníkový výbor pod vedením továrníka Gustava Gerlicha, který připravil výstavbu monumentální kašny. Stavba byla financována z pomníkového fondu a obecního rozpočtu.“

Původně byl na přední straně reliéf císaře Josefa II. zarámovaný vavříny. Tento reliéf však byl po II. světové válce odstraněn. Jistě stojí za úvahu zamyslet se nad obnovou a uvedením do původního

stavu. Naši předchůdci dokázali o tuto významnou památku města pečovat a je naší morální povinností v této péči pokračovat a zanechat ji dalším generacím oderských občanů v tom nejlepším stavu.

Kaiser-Josef-Hochstrahlbrunnen.
Nach einem Modell von H. Stadler.

Na závěr jen krátká poznámka - kašna stojí na místě oderské radnice, která byla symbolem svobodného měšťanství. Radnice byla zbořena v roce 1863, což nám dokumentuje, že nekulturní barbarství není otázkou času nebo národnosti, ale jen a jen osobní inteligence, slušnosti a morálky. Tuto skutečnost lze dokumentovat na osudu další významné oderské památky - zámku, ale i na dalších příkladech v Odrách i okolí.

Zdenek Matejciuc

Další oderské památky

Kromě již zmiňovaného kostela sv. Bartoloměje a kašny se na území města nachází mnoho dalších památek nacházejících se převážně v Městské památkové zóně Odry tvořené bývalým historickým jádrem města.

Měšťanské domy

Mezi kulturní památky patří také většina bývalých měšťanských domů v historickém jádru města. Na Masarykově náměstí jsou to č. p. 5, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 35, 36, 37, 38, 48, 49, 50, 55, Na Hranické ul. č. p. 26 a 29 a na Kostelní ul. č. p. 6, 7 a 8. Domy na Masarykově náměstí a na Hranické ulici pocházejí většinou z přelomu 16. a 17. století, tyto původně renesanční domy byly upraveny koncem 18. a v první polovině 19. století. Domy na Kostelní ulici pocházejí z 1. třetiny 19. století, ale jejich jádro je staršího data. Téměř všechny tyto domy byly zrekonstruovány po roce 1990, většinou v rámci Programu regenerace Městské památkové zóny Odry.

Fara na Kostelní ulici, č. p. 11

Volně stojící dvoupodlažní dům, vybudovaný v roce 1699 na místě starší stavby a částečně upravený

v polovině 19. století. První písemná zmínka o existenci fary v Odrách je z roku 1373. Průčelí je šestiosé, ve třetí ose zleva je hlavní vchod se segmentovým záklenem, nad vchodem je trojúhelný fronton. V patře je nika, původně v ní stála socha sv. Jana Nepomuckého. V ostatních osách jsou pravoúhlá nerámovaná okna s přímými nadokenními římsami. Nároží jsou bosovaná, podlaží odděluje plochá kordonová římsa. Obdobné členění mají i boční fasády. Budova má valbovou střechu krytou eternitem.

Socha sv. Floriána před budovou fary

Barokní kamenná plastika z roku 1751, osazená na vysokém hranolovém podstavci s volutovými křídly, dole konvexně vypnutém. Na čelní straně podstavce je reliéfní alianční knížecí znak Werdenberků a Lichnovských, pod ním je nápis, na zadní straně je v kartuši datum „DEN 28. AUGUSTI 1751“. Figura světce v tradičním šatu římského vojína stojí na oblačné podnoží, pravá světceva ruka drží korouhev. V levé ruce drží světce nádoby, z níž lije vodu na hořící dům u svých nohou. Detaily modelace jsou setřelé v důsledku silného zvětrání povrchu kamene.

Socha sv. Floriána před budovou fary
(foto: F. Hajnyš, z archivu E. a Z. Mateiciucových)

Budova fary
(foto: F. Hajnyš, z archivu E. a Z. Mateiciucových)

Sousoší Nejsvětější Trojice

se nachází při jižní straně kostela sv. Bartoloměje. Kamenné sousoší v životní velikosti vytvořil oderský sochař A. Heinze v roce 1890. Sousoší stojí na vysokém, několikrát odstupněném hranolovém podstavci završeném římsou. Má pyramidální kompozici, ve

střední ose je dole zemský globus, na vrcholu holubice Ducha (dnes bez křídel) v kovové paprscité svatozáři. Vedle globu trůní Bůh Otec (původně se žezlem v ruce), po jeho pravém boku stojí Kristus, který jednou rukou přidržuje kříž, z něhož se dochovala jen část svislého břevna, druhou rukou ukazuje na holubici. Plastika je silně poškozená zvětváním kamene, německé nápisy na čelní a zadní straně soklu byly odstraněny (původní znění nápisu - čelní strany: „Hoch gelobt sei die allerheiligste Dreifaltigkeit“, zadní strana: „Gestiftet von Josef und Theresia Kuntchik in Odrau 1890“).

Mariánský sloup

se nyní nachází v horní části Masarykova náměstí. Barokní plastika Panny Marie - Immaculaty z 3. čtvrtiny 18. století osazená na nízkém sloupku nad odstupněným hranolovým podstavcem s volutovými křídly. Na čelní straně podstavce je slepá rokajová kartuš, na volutách je páska a penízkový ornament. Podživotní, dynamicky pojatá figura Marie stojí na zemském globu ovinutém hadím tělem, je esovitě prohnutá, oděná v bohatě řaseném rozevlátém šatu. Mariiny ruce jsou sepyaty k modlitbě, její pohled směřuje k nebi. Po stranách sloupu klečí a nižších pilířích s okosenými hranami adorující andílci. Podle literatury stál Mariánský sloup od roku 1785 u radnice na místě městského pranýře. Patrně stál při zdi, neboť socha i sokl jsou jednopohledové.

Mariánský sloup (foto: P. Šustek)

Socha sv. Jana Nepomuckého

vpravo u příjezdové cesty ke Střední církevní škole sv. Anežky České. Socha byla původně umístěna na starém mostě přes Odru. Po uměleckohistorické stránce je tato barokní socha důležitým dílem také proto, že je podepsána autorem a datována - D. Zirn, 1714. Z datování vyplývá, že jde o velmi rané plastické zpodobení světce ještě před jeho svatořečením. Velmi zajímavým detailem, patrně ojedinělým, je nápis na spodním stupni soklu, ze kterého vyplývá, že sochu dal pořídit vysloužilý velitel gronsfeldského pluku. Výtvarně velmi hodnotné je plastické ztvárnění soklu, jehož výzdoba se sice omezuje jen na přední stranu, avšak použitím plastických volut, medailonů a akantových ramen dociluje zdobné dramatickosti. Na soše i soklu lze pozorovat viditelné povrchové větrání kamene, jedná se o maletínský pískovec.

Přepis donačního nápisu na spodním stupni soklu: AB ANTONIO DOMINO DE ROCHONVILLES (EINER) C (EISERLICHEN) M (AJESTÁT) VICECOLONELLO ET COMENDATE REGIMINIS GRUNSFELD. Překlad: (Věnováno) od Antonína pána z Rochonville, podplukovníka jeho císařské výsosti a velitele Gronsfeldského pluku.

Socha sv. Jana Nepomuckého
(foto: F. Hajnýš, z archivu E. a Z. Mateiciucových)

Socha sv. Františka z Assisi

po levé straně příjezdové cesty k církevní škole. Rovněž tato socha se v minulosti nacházela na starém mostě. Barokní kamenná plastika, dílo olomouckého sochaře Davida Zurna z počátku 18. století. Figura světce mírně podživotní velikosti je oděná v tradičním minoritském řádovém rouchu Ruce se stopami stigmat jsou pokrčené, levé předloktí podepírá kamenný krucifix, pravá ruka přidržuje jeho svislé břemeno. Nohy stojí v náznaku kontrapostu na nízké pravouhlé podnoži, která dosedá na římsu podstavce. Podstavec je mladší než socha, byl doplněn patrně na konci 18. století. Je hranolový, s odstupněným soklem, v dolní části se „houslovitě“ rozšiřuje. Na jeho čelní straně je nízký reliéf s erbem s klenoty a příkrývadly se znakem Lichnovských. Nad erbem je květinová girlanda.

Socha sv. Františka z Assisi
(foto: F. Hajnýš, z archivu E. a Z. Mateiciucových)

Hřbitovní kape sv. Rodiny

Hřbitovní podélná kape s půlkruhovým závěrem z roku 1719, vestavěná v ohradní zdi hřbitova. Rovné průčelí kape je tříosé, ve střední ose je pravouhlý portál s rozeklaným segmentovým frontonem, po stranách jsou okna s půlkruhovými záklenky v plochých šambránách. Nad profilovanou korunní římsou je barokní volutový štít s trojúhelným zakončením, členěný lisami a římsami. Ve středu štítu je pravouhlé okno, výše je kruhový větrací otvor. Boční fasády

*Hřbitovní kaple sv. Rodiny
(foto: F. Hajnýš, z archivu E. a Z. Mateiciucových)*

jsou zcela hladké, pouze s dvojicemi oken s půlkruhovými záklenky, k evangelijní straně přiléhá sakristie. Střecha je sedlová, v hřebeni je polygonální vížka s lucernou a cibulovou bání. V interiéru je dřevěný strop.

Hrobka rodiny Bernheierovy (foto: P. Šustek)

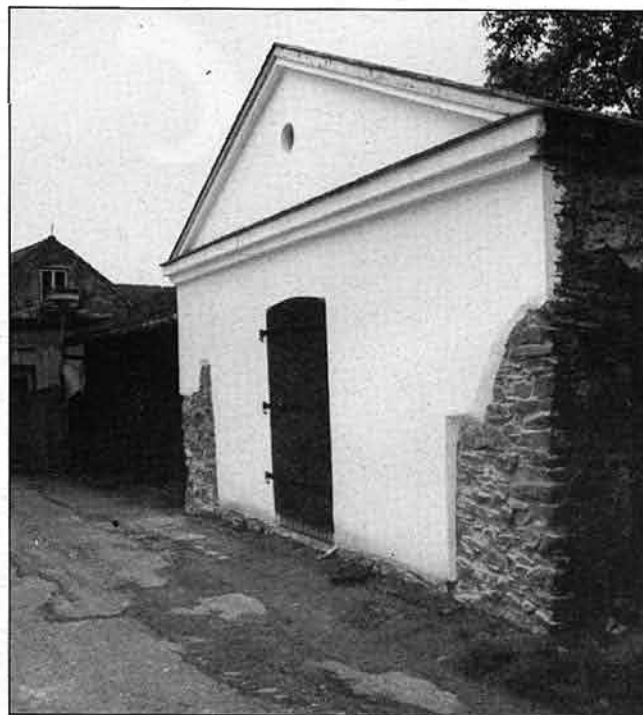
Hrobka rodiny Bernheierovy

se nachází v zadní části městského hřbitova. Jedná se o podélnou hrobku s nástavcem v podobě novogotického sloupcového altánu, klenutého dvěma poli kří-

žové klenby, krytého sedlovou stříškou. Architektura, pracující s celou škálou pseudogotických prvků (chrlice, vimperky, kraby, kytky, fiály, ...) je modelovaná z pískovce, sloupy a náhrobní deska jsou mramorové, doplňky (např. ohradní mříž, kleštiny, lilie na hřebenu střechy) jsou kovové. Ve vnitřním prostoru, před plnou zadní zdí se jmény zemřelých, je pískovcová plastika Panny Marie s dítětem v životní velikosti. Rekonstrukci hrobky provedl v letech 1996 – 1999 akademický sochař Jiří Kašpar.

Bašta

je situována ve svahu průčelím do Pásové ulice. Pozdně gotická okrouhlá bašta, původně součást středověkého městského opevnění, v 19. století upravena na hospodářskou budovu při domu č. p. 122. Původní zdivo je z lomového kamene, doplňky (korunní římsa, štítové průčelí) je z cihlového zdiva. Objekt je částečně omítnutý, kryje ho sedlová střecha. V roce 1999 proběhla celková oprava objektu.

Bašta na pásové ulici (foto: P. Šustek)

Kamenný kříž

Pískovcový kříž ze 2. poloviny 18. století, práce místní provenience se nachází na Křížové ulici. Kříž je osazen na dvoudílném hranolovém podstavci s rokajovou kartuší na čelní straně. U paty kříže je vysoký reliéf s klečící postavou sv. Marie Magdaleny. Břevna kříže jsou půlkruhově zakončena, svíslé břevno se směrem nahoru zužuje. Rustikálně provedený korpus má výraznou muskulaturu, bederní rouška je zřasena a svázána na pravém boku do výrazného uzlu. Kristova hlava s trnovou korunou se sklání k pravému rameni, nad hlavou je tabulka s nápisem „INRI“.

Ing. Petr Šustek

Zámecký park

Přírodně krajinářský park v Odrách se nachází v centru města a je nedílnou součástí městské památkové zóny vyhlášené 10. září 1992. Park se rozkládá na místě staré zámecké zahrady a autorem krajinářské kompozice, založené v roce 1834, byl vídeňský zahradník Klein.

Původní zámecká zahrada na svahu byla obklopena ve východní části rybníky, navazovala na ni jelení zahrada a byla postupně rozšiřována, zejména v 16. století, kdy byly vrchností vykoupeny domy před zámek směrem k náměstí a zbourány.

Zámek obklopený zahradou a později parkem, stál v severovýchodní části vnitřního města.

Umístění původního zámku na vyvýšenou říční terasu na pravém břehu řeky Odry, místo chráněné před povodněmi, bylo voleno nejen účelově, ale také s porozuměním pro romantické a dosud krásné okolí města, byť průhledy do krajiny jsou dnes zbytečně potlačeny vzrostlou zelení a bohužel i nevzhledným sídlištěm.

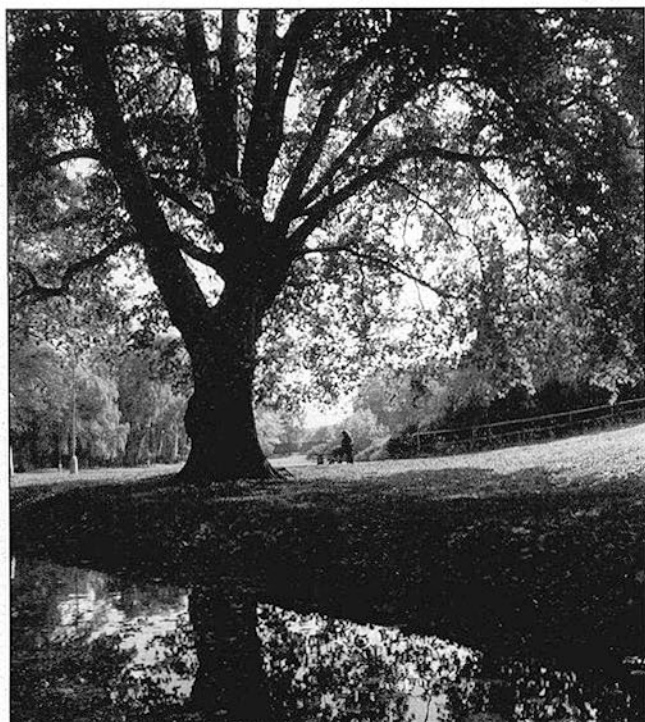

Foto: L. Šmitke

Zámecký park se nachází v mírně modelovaném terénu a tvoří převážně východní hranici historického centra města. Jižní a západní hranicí je kamenná zeď, východní potok, na který navazují zahrady a severní zbytky zdi a svah.

Původní kompozice parku byla absencí péče o park po válce setřena, avšak nejcennější dominanty zůstaly zachovány. Ze současného stavu parku je patrné udržení kompozičního záměru na ploše před nynějším obchodním domem a dále v jihozápadní části parku, kde najdeme dřeviny pocházející pravděpo-

dobně z období založení krajinářského parku v první polovině 19. století. Hmotové a kompoziční členění je v současné době nevyvážené a projevuje se zanedbání nutných výsadeb v poválečném období, takže rozdíl mezi staršími a novějšími výsadbami ze 70. let je nápadný. Navíc obnova parku nebyla pravděpodobně dokončena a zejména prostor v jeho nížinné části působí velmi nepřesvědčivě.

Park je nyní cenný zejména několika dominantními, dobře vyvinutými dřevinami. Před obchodním domem roste nápadný červenolistý buk lesní (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') s dokonale vyvinutou korunou, milosrdně halící jeho fasádu, mohutně rozvětvený tis červený (*Taxus baccata*) a torzo pravděpodobně jednoho z nejmohutnějších jerlínů japonských (*Sophora japonica*) na severní Moravě, který přes zničující zlom koruny přesto obrůstá a mohl by případně s pomocí tvarovacího řezu být právě z důvodu ojedinělosti kmene zachován. Dále stojí za zmínku chřadnoucí kultivar akátu bílého (*Robinia pseudoacacia* 'Bessoniana'), jehož kmen i struktura prosychající koruny je esteticky zajímavá a lípy srdčité (*Tilia cordata*), poškozené neodborným řezem v minulosti. Pozadí dnes již neexistujícího pomníku Stalina s Gottwaldem tvoří vzrostlá skupina pestrobarevného zeravu (*Thuja plicata* 'Zebrina'), která rovněž úspěšně maskuje průhled na obchodní dům. Ze skupiny jehličnanů se zde nachází prosychající borovice vejmutovka (*Pinus strobus*), douglaska Menziesova (*Pseudotsuga Menziesii*) a zerav západní (*Thuja occidentalis*). Na hranici parku a náměstí rostou dva nejcennější stromy oderského parku, jejichž rozměry snesou srovnání s nejhodnotnějšími jedinci v nejvýznamnějších areálech u nás. Na samém okraji parku v blízkosti budov náměstí se rozkládá koruna platanu javorolistého (*Platanus x acerifolia*) a v jeho blízkosti dominantní a velmi vzácný nahokvětec kanadský (*Gymnocladus dioica*), který je bezesporu největším jedincem svého druhu v parcích na severní Moravě. Svou zajímavou strukturou kmene s loupavou borkou, bizardně zkroucenými větvemi a pozdním olistěním částečně připomíná akát. Prostředí těchto nádherných dřevin je nyní devalvováno zmrzlinovým kioskem a koruna elektrickým vedením, jež bylo z neznalosti zajištěno pahýlem menší větve.

K nejcennějším druhům dřevin v tomto prostoru se řadí ještě dub letní se sloupovitou korunou (*Quercus robur* 'Fastigiata'), pod nímž se nachází poškozené torzo původní sochařské výzdoby parku - plastika řeckého boha Dia.

Jižní úsek parku na návrší je rovněž vyplněn některými dřevinami z doby jeho založení, jsou to zejména mohutné duby letní a javor babyka (*Acer campestre*). Starší dřeviny vytvářejí i přechod mezi návrším a dolní částí parku, kde se nachází další mohutný exemplář platanu javorolistého a u vodoteče řada starých mohutných dnes již prosychajících převislých vrb (*Salix alba* 'Tristis'). Pod dřívějším ovocným sadem na východním svahu pod bývalým zámekem je ještě jeden platan javorolistý.

Obnovné zásahy v minulosti nebyly nejméně úspěšné. Asfaltování chodníků společně s mohutnými obrubníky, nevkusný mobiliář - lavičky, dnes převážně poškozené, jsou ukázkou nepřiměřených a drahých stavebních zásahů, které vyžadují kultivovanější náhradu s citem pro historické prostředí. Na některých místech je poškozena i kamenná zeď. Stromy v parku vyžadují ošetření, mnoho z nich, zejména lípy, bylo neodborně ořezáno, takže dnes dochází k rozlamování korun. Dosadby keřového patra jsou zanedbány (např. rhododendrony), skupiny stromů sesazených ve skupinách vyžadují probírku s upřednostněním cílových dřevin, některé dosadby jsou nelogické a kompozičně nevyhovující (např. smrky pod korunami mohutných dubů) apod. Místy se vyskytují i stromy poškozené a pro návštěvníky nebezpečné.

Foto: A. Halamíčková

Zámecký park je dnes nutno doplnit kvalitními dosadbami dřevin, obnovit cestní síť s mobiliářem, kompozičně začlenit budovu obchodního domu a vyřešit vazbu na panelové sídliště souvislou dosadbou vzrostlých stromů. Obnova parku musí respektovat stále vysokou historickou hodnotu místa a musíme ji chápat ne jako obnovu městského parku u obchodního domu, ale jako náročnou regeneraci historické zeleně uvnitř památkově chráněného území města. Na nutnou obnovu musí navazovat pravidelná odborná

péče zahradníka s vhodnou mechanizací a dostatečným počtem pomocných sil.

Přehled dřevin rostoucích v parku:

lehličnaté: borovice černá (*Pinus nigra*), borovice vejmutovka (*Pinus strobus*), cypřišek hrachonosný (*Chamaecyparis pisifera* 'Plumosa' a 'Squarrosa'), cypřišek nutkajský (*Chamaecyparis nootkatensis*), douglaska Menziesova (*Pseudotsuga Menziesii*), jalovec čínský (*Juniperus chinensis* 'Hetzii' a 'Pfitzeriana'), jalovec šupinatý (*Juniperus squamata* 'Meyeri'), jedle japonská (*Abies homolepis*), jedlovec kanadský (*Tsuga canadensis*), smrk Pančičův (*Picea omorica*), smrk pichlavý (*Picea pungens* 'Argentea'), smrk ztepilý (*Picea abies*), tis červený (*Taxus baccata*), zeravinec japonský (*Thujaopsis dolabrata*), zerav obrovský (*Thuja plicata* 'Zebrina') a zerav západní (*Thuja occidentalis*).

listnaté: akát obecný (*Robinia pseudoacacia*), a 'Bessoniana'), bříza bradavičnatá (*Betula verrucosa*), buk lesní (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea'), dřívěš Thunbergův (*Berberis thunbergii*), dub červený (*Quercus rubra*), dub letní (*Quercus robur* a 'Fastigiata'), hlošina úzkolistá (*Eleagnus angustifolia*), jablonoň mnohokvětá (*Malus floribunda*), jablonoň nach. červená (*Malus x purpurea*), jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), javor babyka (*Acer campestre*), javor klen (*Acer pseudoplatanus*), javor mléč (*Acer platanoides*), jertlín japonský (*Sophora japonica*), jilm drsný (*Ulmus glabra*), kalina obecná (*Viburnum opulus*), katalpa trubačovitá (*Catalpa bignonioides*), kdoulovec (*Chaenomeles* sp.), lípa srdčitá (*Tilia cordata*), lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos*), lípa zelená (*Tilia x euchlora*), líska obecná (*Corylus avellana*), nahokvětý kanadský (*Gymnocladus dioica*), ořešák královský (*Juglans regia*), pámelník bílý (*Symphoricarpos albus*), pěnišník (*Rhododendron* sp.), platan javorolistý (*Platanus x acerifolia*), ptačí zob obecný (*Ligustrum vulgare*), růže svraskalá (*Rosa rugosa*), svída krvavá (*Cornus sanguinea*), šeřík obecný (*Syringa vulgaris*), topol černý (*Populus nigra*), vajgélie květnatá (*Weigela florida*), vrba bílá (*Salix alba*, *Salix* sp.), zimostráz obecný (*Buxus sempervirens*) a zlatice (*Forsythia* sp.).

Ing. Alena Halamíčková,
Památkový ústav v Ostravě

Dřeviny v Odrách

Poloha města v Oderské kotlině způsobuje v zimních měsících častější inverzní situace a oproti náhorním plošinám Nízkého Jeseníku jsou Odry hůře provětrávány. Naopak lokalizace na řece Odře a fakt, že se v Odrách do Odry vlévají potok Vítoška, Zlatý potok, Rasův potok, Stodolní a Mlýnský potok, přispívají k vlhčímu mikroklimatu v samotném městě. K tomu přispívá i poloha mezi zalesněnými svahy Veselského, Dobešovského a Pohořského kopce. Všechny tyto okolnosti bezesporu kladně ovlivňují podmínky pro růst rostlin včetně dřevin. O významnějších dřevinách města Oder bude pojednávat následující článek.

Jak již bylo vzpomenuto, nejvýznamnějším krajinným

prvkem města Oder je samotná řeka Odra. I když její samotný tok doznal obrovských změn - byla provedena přeložka koryta u SEMPERFLEX - OPTIMIT a.s., úpravy koryta a zpevňování břehů v samotném městě a pod ním, na některých místech se dochovaly fragmenty břehových porostů. To platí např. o břehových porostech pod ČOV nebo o svahu nad bývalým náhonem v úseku od tzv. „čtvrtého“ splavu po sídliště Míru. Je jen škoda, že si tyto cenné porosty majitelé některých nemovitostí na ul. Nadační pletou se skládkou odpadků. V budoucnosti se totiž oba zmíněné porosty mohou stát součástí regionálního biokoridoru v rámci územního systému ekologické stability.

Dalším významným krajinným prvkem je soustava oderských rybníků s lužními lesíky a břehovými porosty. Lužní lesíky podél obtočné strouhy u Travného, Emauzského a Vraženského rybníka a u rybníka Cíp si zachovaly původní druhovou skladbu (dub letní, lípy, jasany, vrby a další listnaté stromy a keře) a poskytují vhodné podmínky pro růst lužních rostlin. Hráze větší rybníků jsou porostlé hodnotnými duby a lipami, takže procházka po nich je nádherným zážitkem.

Oderské rybníky (foto: Josef Polák)

Pokud výše zmíněné porosty patří k tzv. přirozené vegetaci, v dalším se zmíním o dřevinách vysazených lidmi. Nejhodnotnějším porostem dřevin na území města uměle založeným je bývalý zámecký park - nyní park 7. května v městské památkové zóně. Tento park je registrován jako významný krajinný prvek a některé jeho dřeviny si zaslouží své postupné prohlášení za památné stromy (platany východní, buk lesní červenolistý). Poněvadž o tomto parku samostatně pojednává jiný článek, věnuji se ostatním dřevinám v Odrách.

Na území města se nacházejí další parky, parčíky a zahrady. Předně je to „Park padlých“ - dříve „Park Rudoarmějců“ u Odry pod Střední církevní školou sv. Anežky České. Tento park je významným krajinným prvkem a stěžejními dřevinami je řada lip, rostoucích podél řeky Odry. Na obnovu tohoto parku byl zpracován prováděcí projekt, který se v současnosti připomínkuje a který by se měl postupně realizovat. Na tento park v minulosti (tj. do doby přeložení koryta řeky Odry) navazovala zeleň u nynějších Kovomontáží Šubrt a pracovního úřadu. Jedná se o stromořadí jírovců, dřívější břehový porost, tvořený javory, jasany, akáty a dalšími dřevinami a o hodnotné okrasné výsadby okolo Pracovního úřadu na ul. Na nivách.

Dalšími hodnotnými porosty dřevin charakteru parků jsou oderský hřbitov a zeleň v areálu autobusového nádraží. Oderský hřbitov se může pochlubit alejí lip podél centrálního chodníku, cizokrajnými jehličnany jako jsou zeravy a cypřišky a u plotu nad náhonem buky lesní červenolistými. Nejstarší dřeviny v areálu autobusového nádraží pocházejí z doby, kdy zde byla střešnice. Jedná se především o lípy podél tř. Osvobození, habry, buky a jírovce maďaly u nástupišť. Výsadby zeravů, douglasek, bříz a zimozrázů pocházejí z doby vzniku autobusového nádraží.

Drobnými okrasnými plochami jsou parčík u železničního přejezdu na ul. Pohořské a torzo tzv. „Jubilejního parku císaře Ferdinanda I.“ pod vodojemy u veselské silnice. Zejména druhý jmenovaný si do budoucna zaslouží větší pozornost v souvislosti s rozvojem cestovního ruchu na Oděsku. Mezi drobné okrasné plochy lze zařadit zeleň Masarykova náměstí, která pochází z poválečné doby. Původně holé náměstí je po obvodu osázeno jeřáby ptačími, jeřáby muky a kaštanovníky jedlými. Kolem památkově chráněné kašny rostou čtyři lípy a travnaté plochy jsou osázeny jehličnatými a listnatými keři. Zmínku si zaslouží areál bývalé hospody Nový Svět na Hranické ulici (sil. I/47) č. or. 62 naproti stavebninám. Zde můžete obdivovat letité duby, lípy, jírovce a např. i jertlín japonský. Některé z nich mají obvod kmene okolo 3 m. Podobně významnými dřevinami jsou jírovce maďaly a další původní druhy listnatých stromů u Dělnického domu. Z větších okrasných zahrad v Odrách musíme vzpomenout nemocniční zahradu, jejíž výsadby se sice prozatím nemohou pochlubit letitými stromy, ale při další odborné péči má předpoklad se stát ozdobou města. Podobně hodnotnou zahradu má i střední odborné učiliště, kde však bude vhodné stávající výsadby postupně doplnit. Hodnotnými dřevinami se může pochlubit Nádražní ul. U žel. nádraží (lípy a jasany) a ul. Komenského pod ZŠ (stromořadí jírovců maďalů).

Smuteční vrby u autobusového nádraží (foto: F. Hajnýš, z archivu E. a Z. Matejciucových)

Jelikož katastrálně s územím města Oder souvisí i vesnice Vítočka, zaslouží si naši pozornost okrasné výsadby u místního koupaliště a přehrady. Při vhodné a především odborné péči zde může do budoucna vzniknout významný lesopark využitelný rekreačně.

Z novějších výsadeb v Odrách je nutno zmínit výsadby okrasných dřevin na sídlišti Pod lesem a před bytovými domy na tř. Osvobození, které vznikly především svépomocnou prací místních obyvatel. To se již, žel, nedá říci o výsadbách na nověji vzniklých sídlištech Míru a na ul. Potoční, kde okrasné výsadby skomírají „přemírou pozornosti“ nehlídaných dětí. Na výše uvedených příkladech je možno doložit, že lidé mají jiný vztah k hodnotám, které sami pomáhali vytvářet, než k majetku, ke kterému přišli jaksí „automaticky“.

Dalším významným krajinným prvkem je soustava oderských rybníků s lužními lesíky a břehovými porosty. Lužní lesíky podél obtočné strouhy u Travného, Emauzského a Vraženského rybníka a u rybníka Cíp si zachovaly původní druhovou skladbu (dub letní, lípy, jasany, vrby a další listnaté stromy a keře) a poskytují vhodné podmínky pro růst lužních rostlin. Hráze většiny rybníků jsou porostlé hodnotnými duby a lipami, takže procházka po nich je nádherným zážitkem.

Pokud výše zmíněné porosty patří k tzv. přirozené vegetaci, v dalším se zmíním o dřevinách vysazených lidmi. Nejhodnotnějším porostem dřevin na území města uměle založeným je bývalý zámecký park - nyní park 7. května v městské památkové zóně. Tento park je registrován jako významný krajinný prvek a některé jeho dřeviny si zaslouží své postupné prohlášení za památné stromy (platany východní, buk lesní červenolistý). Poněvadž o tomto parku samostatně pojednává jiný článek, věnuji se ostatním dřevinám v Odrách.

Na území města se nacházejí další parky, parčíky a zahrady. Předně je to "Park padlých" - dříve „Park Rudoarmějců“ u Odry pod Střední církevní školou sv. Anežky České. Tento park je významným krajinným prvkem a stěžejními dřevinami je řada lip, rostoucích podél řeky Odry. Na obnovu tohoto parku byl zpracován prováděcí projekt, který se v současnosti připomínkuje a který by se měl postupně realizovat. Na tento park v minulosti (tj. do doby přeložení koryta řeky Odry) navazovala zeleň u nynějších Kovomontáží Šubrt a pracovního úřadu. Jedná se o stromořadí jírovců, dřívější břehový porost, tvořený javory, jasany, akáty a dalšími dřevinami a o hodnotné okrasné výsadby okolo Pracovního úřadu na ul. Na nivách.

Dalšími hodnotnými porosty dřevin charakteru parků jsou oderský hřbitov a zeleň v areálu autobusového nádraží. Oderský hřbitov se může pochlubit alejí lip podél centrálního chodníku, cizokrajnými jehličnany jako jsou zeravy a cypřišky a u plotu nad náhonem buky lesní červenolistými. Nejstarší dřeviny v areálu autobusového nádraží pocházejí z doby, kdy zde byla střelnice. Jedná se především o lípy podél tř. Osvobození, habry, buky a jírovce maďaly u nástupišť. Výsadby zeravů, douglasek, bříz a zimostřázdů pocházejí z doby vzniku autobusového nádraží.

Drobnými okrasnými plochami jsou parčík u železničního přejezdu na ul. Pohořské a torzo tzv. „Jubilejního parku císaře Ferdinanda I.“ pod vodojemy u veselské silnice. Zejména druhý jmenovaný si do budoucna zaslouží větší pozornost v souvislosti s rozvojem cestovního ruchu na Odersku. Mezi drobné okrasné plochy lze zařadit zeleň Masarykova náměstí, která pochází z poválečné doby. Původně holé náměstí je po obvodu osázeno jeřáby ptačími, jeřáby muky a kaštanovníky jedlými. Kolem památkově chráněné kašny rostou čtyři lípy a travnaté plochy jsou osázeny jehličnatými a listnatými keři. Zmínku si zaslouží areál bývalé hospody Nový Svět na Hranické ulici (sil. I/47) č. 62 naproti stavebninám. Zde můžete obdivovat letité duby, lípy, jírovce a např. i jerlín

japonský. Některé z nich mají obvod kmene okolo 3 m. Podobně významnými dřevinami jsou jírovce maďaly a další původní druhy listnatých stromů u Dělnického domu. Z větších okrasných zahrad v Odrách musíme vzpomenout nemocniční zahradu, jejíž výsadby se sice prozatím nemohou pochlubit letitými stromy, ale při další odborné péči má předpoklad se stát ozdobou města. Podobně hodnotnou zahradu má i střední odborné učiliště, kde však bude vhodné stávající výsadby postupně doplnit. Hodnotnými dřevinami se může pochlubit Nádražní ul. u žel. nádraží (lípy a jasany) a ul. Komenského pod ZŠ (stromořadí jírovců maďalů).

Jelikož katastrálně s územím města Oder souvisí i vesnice Vítočka, zaslouží si naši pozornost okrasné výsadby u místního koupaliště a přehrady. Při vhodné a především odborné péči zde může do budoucna vzniknout významný lesopark využitelný rekreačně.

Z novějších výsadeb v Odrách je nutno zmínit výsadby okrasných dřevin na sídlišti Pod lesem a před bytovými domy na tř. Osvobození, které vznikly především svépomocnou prací místních obyvatel. To se již, žel, nedá říci o výsadbách na nověji vzniklých sídlištních Míru a na ul. Potoční, kde okrasné výsadby skomírají „přemírou pozornosti“ nehlídaných dětí. Na výše uvedených příkladech je možno doložit, že lidé mají jiný vztah k hodnotám, které sami pomáhali vytvářet, než k majetku, ke kterému přišli jaksi „automaticky“.

Z „tovární“ okrasné a ochranné zeleně stojí za to upozornit na tovární park u firmy Mateiciuc a.s. na ul. Ke koupališti, který pochází z doby vzniku textilní firmy Sebastiána Vaschky. Na obnovu tohoto parku je zpracován projekt, podle kterého by zde mělo vzniknout lapidárium. Z novějších výsadeb zmíňme stromořadí z pyramidálních topolů černých a z lip po obvodu areálu SÚS, obvodovou výsadbu z topolů kanadských na pile, stromořadí pyramidálních topolů u betonárny na ul. Vítovské a na obvodu zemědělské farmy pod Tošovickým kopcem a nové výsadby okolo správní budovy a.s. Odersko na tř. Osvobození.

Významnou mimolesní zelení jsou dva sady založené bývalým státním statkem - švestkový na úpatí Tošovického kopce u Hvězdové a jabloňový a višňový nad ul. Nadační. Prvně jmenovaný sad měl původní výměru větší - dosahoval až k hlavní silnici, druhý se dochoval v původním rozsahu. Žel, celkový nezáměr o zemědělskou výrobu v posledních letech se velice negativně odrazil na zdravotním stavu obou sadů a tak se obě lokality postupně stávají zdravotním rizikem pro malopěstitele ovoce v širokém okolí.

Dřevinami, které plní významnou estetickou i dopravní funkci, jsou dochovaná stromořadí podél silnic v okolí Oder. Jedná se především o stromořadí z ořešáků vlašských a ze švestek podél silnice I/47 a II/441 na trase od Fulneku do Jakubčovic n.O., z ořešáků vlašských podél silnice na Vítočku, z různých stromů a keřů podél silnice I/47 z Oder na Bělotin (včetně areálu benzínové pumpy) a za zmínku rovněž stojí doprovodný porost pohořské silnice, tvořený domácími druhy keřů (trnkami, hlohy, bezy) a jeřáby ptačími.

Jednu lokalitu s významnou skupinou mimolesní zeleně v Odrách si úmyslně ponechávám na závěr. Jedná se o zeleň v areálu fotbalového stadionu, tenisových kurtů a městského koupaliště na jižním okraji města. Neuvážená druhová skladba dřívějších výsadeb, změna kvality povrchu sportovišť spojená s náročností údržby a postupná modernizace celého areálu vedou ke kácení původních dřevin a k jejich náhradě dřevinami vhodnějšími především z provozního hlediska. A tak topoly pyramidální u tenisových kurtů i topoly kanadské podél fotbalového stadionu budou postupně nahrazeny stálezelenými jehličnany a okrasné výsadby v areálu koupaliště by měly esteticky i prakticky doplnit nově upravený bazén s vodními atrakcemi.

Mimo výše uvedené porosty dřevin se Odry mohou pochlibit některými soliterními stromy nebo malými skupinkami stromů, které plní v městě především významnou estetickou funkci a které byly v roce 1993 zaregistrovány jako významné krajinné prvky (VKP) podle zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. Jsou jimi např.:

- Míková lípa na ul. Nádražní u zásobovacího vjezdu k prodejně potravin na autobusovém nádraží. Tato lípa s obvodem kmene 340 cm roste v místě bývalého vjezdu do dnes již neexistujícího dvora selské usedlosti.
- Lípy a javor u bytového domu na ul. Vítovské č. or. 14. Lípy mají obvod kmene 240 cm a javor mlč 210 cm.
- Lípa o obvodu kmene 210 cm rostoucí na ul. Vítovské u domu č. 24.
- Lípa v areálu sběrných surovin na ul. Nadační má obvod kmene 350 cm a její koruna je silně napadena jmelím bílým.
- Javor klen s obvodem kmen 250 cm roste na levém břehu Stodolního potoka v areálu zvláštní školy.
- Lípa u Kyselků s obvodem kmene 250 cm roste na ul. Ke koupališti, kde vytváří stín venkovnímu posezení hostinci „U Kyselků“.
- Lípa u Doležalů s obvodem kmene 250 cm roste na ul. Ke koupališti u rodinného domu č. or. 16.
- Buk lesní červenolistý s obvodem kmene 310 cm na začátku ul. Jižní naproti prodejnímu kiosku.
- Douglaska tisolistá o obvodu kmene 210 cm je výraznou dominantou zahrady domova důchodců na Hranické ul.

Kromě výše uvedených stromů, registrovaných jako významné krajinné prvky, rostou v Odrách další, které si přísnější ochranu rovněž zaslouží:

- Dub letní v polích pod Tošovickým kopcem,
- Lípa velkolistá na železničním nádraží

Některé významné solitéry musely být skáceny v posledních letech z bezpečnostních důvodů jako např. topol černý na konci Pramení ulice a lípa u Mlýnského potoka na ul. Nadační.

Zcela na závěr bych se chtěl zmínit alespoň o některých problémech, spojených s ochranou dřevin rostoucích mimo les v Odrách. Velikým problémem v péči o zeleň je náhrada dozívajících dřevin novými výsadbami. Město Odry má na mnoha místech památky na dřívější nepřilíhající snahy o doplnění okrasných výsadeb. Žel, nadzemní i podzemní inže-

nýrské sítě, blízkost staveb a komunikací neumožňují umístit nové výsadby podle optimálních představ sadových architektů. Tak tomu je např. u výsadby okrasných stromků podél plotu u MŠ na ul. Pohořské, kde bylo nad tuto výsadbu nataženo nové elektrické vedení, které si vynutí tyto stromečky pravidelně řezat.

Jak již bylo zmíněno, zejména v místech s velkým pohybem lidí a zejména dětí a mládeže, je problém nějakou novou okrasnou výsadbu vůbec udržet. Vyžaduje to vysazování velkých a tudíž drahých stromků, následnou ochranu a péči. Kapitoulou samou pro sebe je vandalizmus a krádeže výsadeb. To se týká především nejceněnějších výsadeb v parcích, ale např. i záhonků u Pomníku padlých. Nešťastnými se jeví dřívější řezy „na babku“ některých dřevin v památkové zóně - např. lip podél vjezdu na náměstí, lip u kašny, jasanů a lip na obvodu bývalého zámeckého parku. Tyto stromy jsou znehodnoceny a jejich zdravotní řez je finančně náročný.

Dřeviny, vystavené ve městě enormní zátěži (prachu, exhalátům, teplotním výkyvům, nedostatku vláhy, zasolení apod.) oslabují nemoci, paraziti a škůdci. Tak např. před 15 léty vyhubila nejnepříjemnější jilmy drsné nejen v Odrách, ale v celé tehdejší ČSSR houbová choroba grafioza za přispění brouků bělokazů jilmových. V současnosti oslabuje zdravotní stav jírovců maďalů (kaštanů koňských) invaze motýlků klíněnky jírovcové, jejichž larvičky vyžírají pletivo listů. Platany, rostoucí v bývalém zámeckém parku, bývají oslabovány houbovou chorobou přenášenou bodavým hmyzem, která v některých letech způsobuje předčasné opadávání čerstvě vyrašeného listí.

Velikým problémem je hromadný výskyt rostlinného parazita - jmelí bílého především na lipách a topolech kanadských na celém Odersku. Mnohé stromy jsou jmelím tak silně kolonizovány, že již v korunách nemají téměř žádné vlastní listy, - např. lípa v areálu sběrných surovin. Rovněž lípy na oderském hřbitově, u autobusového nádraží nebo nad náhonem a topoly v parku Padlých jsou silně napadeny a bude je nutno postupem času nahradit novými dřevinami.

Největším problémem, který se začal v plné síle projevovat až po sametové revoluci, je kácení z bezpečnostních důvodů. Lidé začínají mít hlouběji do kapsy, a tak se starají, aby jejich stromy neohrožovaly nikoho v okolí, nebo naopak, aby jejich nemovitosti nebyly ohrožovány stromy sousedních vlastníků. Jelikož žádný odborník není schopen stoprocentně garantovat, že byť i ošetřený strom se nezlomí nebo že se mu nevylomí větev, není možno obávat z případných škod účinně argumentovat při vydání záporného rozhodnutí nepovolujícího kácení. Postupně se tak můžeme „pracovat“ ke stavu běžnému v tzv. vyspělé Evropě, kde vzrostlé stromy ve vesnicích a městech nevidíte jinde než v parcích, kolem kostelů nebo na hřbitovech.

Věřím tomu, že si opět začneme stromů vážit jako naši předci a že svou lásku k přírodě nebudeme dokazovat jen chovem různých živočichů v klecích, v akváriích nebo v bytě, ale že alespoň zasadíme nějaký strom nejen na své zahrádce a nejen k vlastnímu prospěchu.

Předem Vám za přírodu děkuji

Ing. Petr Lelek, pracovník MěÚ v Odrách

Název, znak a prapor

Městský znak a prapor

Na modrém štítě stojí na trámové konstrukci dřevěná věž zlaté barvy s cimbuřím o čtyřech stínkách a se zlatou valbovou střechou se dvěma zlatými makovicemi. Z podoby znaku vychází městský prapor – na modrém podkladě se nachází žlutá věž.

Pečeť města představovala znak města - dřevěnou strážní věž zdobenou cimbuřím v kulatém poli. Poprsní hradba se skládá ze tří trámů a příkrý strop štítu obložený deskami má na špicích kulaté zakončení. Nápis zní: „S. CIVITAS ODERE“. Některé podoby znaku Oder jsou dokladovány na uvedené reprodukcii z kroniky A. Rolledera.

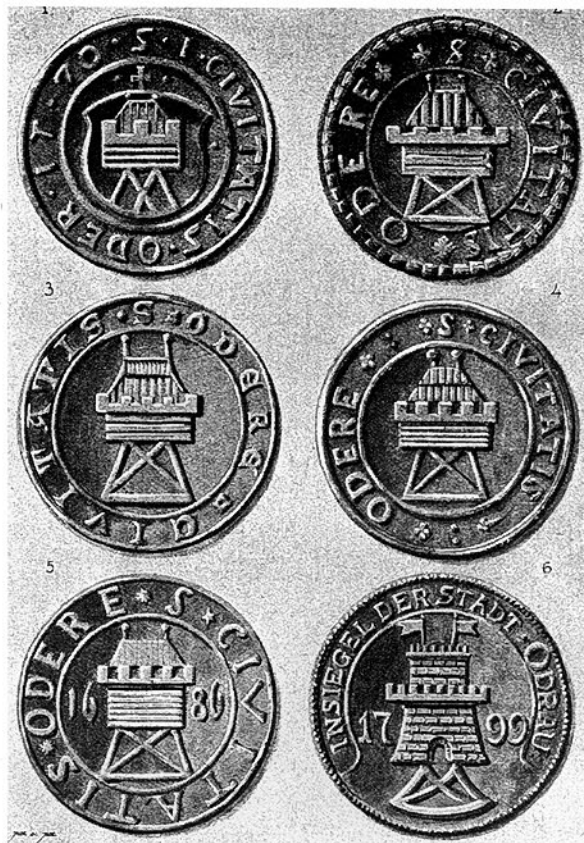
V tomto městském znaku jsou uchovány tvary věží tehdejšího opevnění města. Když byla v 18. století obnovena pečeti, nasadil rytec, aniž znal význam znaku, zděnou věž na dřevěný kolébkový podstavec, jelikož v této době nebyly již městské věže ze dřeva, nýbrž byly zděné. Tento nesmyslný tvar byl zachovávan poměrně dlouho, teprve v nedávné minulosti byla opět obnovena dřívější podoba.

Podoba a výklad názvu města

Již v roce 1360 je město zapsáno ve formě *Oder*, která se v historii objevuje zdaleka nejčastěji. V roce 1374 je zmiňováno jako *in oppido nostro Odra* a některé další podoby názvu jsou: *Odrae* (1406), *Odr* (1428), *Odrau* (poprvé 1592-1593), *Oderburgk* (1583), *Odera* (1584 a 1588), *Odraw* (1608). Ve tvaru *Odry*, německy *Odrau*, se používá až od začátku 17. stol.

Název města je pochopitelně odvozen od řeky *Odry* (blíže viz. Poodří 4/1999).

Ing. Petr Šustek

Písemné prameny k dějinám města Oder

Město *Odry* bylo založeno asi někdy v 2. polovině 13. století. Nejstarší zmínka z roku 1234 uvádí vesnici *Vyhnanov*. V blízkosti *Vyhnanova* bylo založeno „na zeleném drnu“ německými osídlenci nové město, pojmenované *Odry*. Prvními známými majiteli města byli ve 14. století páni ze *Šternberka*, kteří se zde udrželi s jistými peripetemi až do roku 1440, následování opavskou kněžnou *Anežkou* do r. 1446, do r. 1519 drželi panství *Oderští* z *Liděřova*. *Odry* byly původně součástí moravského markrabství, ale v roce 1481 bylo panství převedeno do zemských desk opavských a stalo se součástí opavského knížectví. 1519-1533 vlastnili panství páni z *Fulštejna* a v letech 1533-1612 páni ze *Zvole*, 1616 *Pražmové* z *Bílkova* a 1640 *Jan sv. p. Wintz*, po jehož dceři přešlo kolem r. 1660 na pány z *Werdenberga* a 1716 na *Lichnovské* z *Voštic*. R. 1792 koupila panství *Marie Teresie hr. Schlabrendorfová*, r. 1830 její sestra *Charlotta* z *Fürstenburgu*. Tento výčet majitelů panství hned v úvodu není samoúčelný, jak by se mohlo zdát. V roce 1848 končí dosavadní nadvláda vrchností, které zasahovaly do všech možných okruhů správy a jsou zřizovány nové orgány státní správy a samosprávy. Z archivních zku-

šeností víme, že mnohdy můžeme nalézt řadu zajímavých dokumentů v rodinných archívech šlechtických rodů, které měly po jistou dobu příslušné panství ve svém majetku. Nechme však zatím tyto šlechtické archívy stranou a podívejme se nejprve na fondy chované v Státním okresním archívu *Nový Jičín*.

K nejstarším dějinám města *Oder* se ovšem nemusíme pracně propracovávat studiem originálních pramenů, ale pokud chceme, můžeme se spokojit s literaturou. A máme opravdu štěstí, neboť v případě *Oder* můžeme sáhnout po vynikající a podrobné knize *Antona Rolledera, Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau*, vydané v *Steyeru* v roce 1903. Na ni je možno odkázat, pokud jde o dějiny města do konce 19. století, byť i zde už se naskytá množnost prohloubeného studia, neboť *Rollederovi* se z pochopitelných důvodů nemohly dostat do rukou všechny písemnosti z mnohdy ještě „živých“ registraturních celků. Tím nejdůležitějším zdrojem informací k dějinám města zůstává pochopitelně archivní fond **Archiv města Oder 1364-1945**, uložený v Státním okresním archívu *Nový Jičín*. V současné době se k fondu zpracovává moderní inventář, který bude vyhovovat těm

nejnáročnějším měřítkům, kladeným na archivní pomůcky. Přestože ještě není hotov, můžeme zkonstatovat, že jím získá město Odry velmi kvalitní klíč ke svým dějinám, a to zvláště pro období nejnovější od roku 1848 do roku 1945.

Církevní správu v Odrách reprezentovala zprvu katolická fara a její hlavní svatostánek, kostel sv. Bartoloměje, o němž máme první zmínku z roku 1373. Dědictvím úřední a jiné činnosti tohoto úřadu je fond **Archiv římsko-katolické fary Odry 1555-1949**, uložený v SOkA Nový Jičín. Cenné jsou knihy kostelních účtů, pro farní kostel v Odrách z let 1769-1828, pro filiální kostel v Tošovicích z let 1662-1803, knihy nadací oderské fary z let 1716-1875. Z aktového materiálu zaujmou inventáře farního kostela z let 1843-1903, zájemce tu naleznou mnoho cenných údajů k opravám a renovacím kostela, rozpočty a stavební plány z let 1688-1933, materiály k renovacím filiálních kostelů v Jakubčovicích, Loučkách, Tošovicích z let 1794-1927, soupisy křížů, soch, obrazů a křížových cest ve farním i filiálních kostelích z let 1718-1903. Mnoho písemností zachycuje hospodaření s farními pozemky, jejich pronájmy, kostelní kapitál a přílohy ke kostelním účtům. Spirituální správy se týkají visitační spisy, popisy duší ve farnosti, výkazy duchovních prací, výkazy kostelního personálu a jeho osobní spisy. Dochované písemnosti poskytují mnoho informací k hospodářským a kulturním dějinám Oderska. Nejvíce asi zaujme signatura XI (varia), kde můžeme nalézt zajímavý rukopis o životě sv. Jana Sarkandra (asi z 18. stol.), dále signatury VII a XII, kde jsou opisy matrik a jejich přílohy, které je možno využít ke genealogickým studiím. Konkrétně tu jsou ohláškové knihy snoubenců z let 1839-1937, latinské a německé oddací a rodné matriky pro oderskou farnost 1836-1841, 1875-1910, a latinská matrika zemřelých (1875-1897). Oddací matrika pro Loučky a Novou Ves (1933-1949), rodná a křestní matrika pro Odry (1906-1908) a pro přifařené obce z let (1901-1910).

Vyšším úřadem církevní správy byl děkanát. Písemnosti vzešlé z jeho činnosti jsou součástí fondu **Děkanský úřad Odry (1680) 1779-1941**. Děkanský úřad vznikl v Odrách v roce 1731, kdy sem byl přenesen z Potštátu. Předtím patřily farnosti oderského panství pod správu děkanátu v Krnově (1632), poté k děkanství v Opavě (1652) a následně k děkanátu Lipník n. B. (1670, 1691). Úřad děkana měl od r. 1731 sídlo zřejmě na oderské faře, ale nejvíce informací máme o působení úřadu až od první poloviny 19. století. V roce 1815 vedle děkana působil zde i viceděkan (zástupce děkana), 2-4 kooperátoři (pomocní kněží) a kaplan, popř. penzionovaný kněz. Hlavní náplní činnosti děkana byl jakýsi vrchní dohled nad ostatními farami, které spadaly do okruhu jeho působnosti, zároveň byl děkan inspektorem triviálních škol. Funkce děkana byla obsazována většinou některým z oderských farářů. Dochované písemnosti děkanského úřadu vypovídají celkem velmi málo o samotném chodu úřadu. Zato je zde mnoho informací ke kulturním dějinám Oderska, ke vzdělanosti a úrovni škol, k působení kněží, k péči o chudé. Poučit se zde můžeme o stavu jmění kostelů

v rámci děkanátu a o jejich údržbě, o zakládání podpůrných katolických spolků aj. Jednací protokoly jsou zachovány z let 1833-1929, máme zde vizitační zprávy o kostelním jmění a stavu benefícia 1812-1835, doklady k působení řádových a školských sester na školách oderského děkanátu (1861-1929), korespondenci děkana s jednotlivými farářy (1869-1928), výkazy církevních úkonů (1841-1904), výkazy farníků (tzv. Status animarum) z let 1870-1920.

Zvláštní řada spisů se týká jednotlivých farních kostelů, pro něž tu najdeme např. inventáře a soupisy kostelního jmění, protokoly o stavu a výnosu benefícia: pro Dobešov z let 1867-1877, Fulnek (1858-1920), Kunčice u Oder (1863-1877), Mankovice (1866-1877), Odry (1819-1919), Pohoř (1859-1918), Potštát (1854-1877), Spálov (1854-1877), Valtěřovice (dnes Vrchy) 1870-1878, Veselí (1855-1878), Véska (1867-1878), Vražné (1870-1878). Církevních záležitostí se dotýká úzce fond **Kostelní konkurenční výbor v Odrách (1834-1940)**, který dbal o financování oprav kostelních staveb a vykonával péči o kostelní majetek.

Z působnosti dalších místních úřadů, spolků a organizací se dochovalo množství fondů, které jsou uloženy ve Státním okresním archivu Nový Jičín. Ne všechny jsou zpracovány a zpřístupněny k badatelskému využití. Vzhledem k jejich množství bude lépe se s nimi seznámit ve vší stručnosti formou výčtu, a to podle jednotlivých správních a tematických okruhů:

Samospráva města: Městský národní výbor v Odrách (1945-1973).

Státní úřady: Smíšený okresní úřad v Odrách (1852-1868), Berní úřad v Odrách (1945-1949), Veličelství četnické stanice v Odrách (1932-1933), Silniční správní komise v Odrách (1911-1929), Okresní soud Odry (1850-1941), Notářství v Odrách (1873-1945), Úřední soud (Amtsgericht) Odry (1938-1945), Internáční tábor Němců Odry (1945-1946), Místní lidový soud při Městském národním výboru v Odrách (1963-1969), Státní meteorologický ústav v Praze, stanice v Odrách (1948-1961).

Průmysl, živnosti, řemesla: Cech kožešníků v Odrách (1556), Cech provaznický v Odrách (1584), Ševcovský cech v Odrách (1501-1939), Cech soukeníků v Odrách (1618-1906), Cech pekařský v Odrách (1631-1883), Cechy různých řemesel v Odrách (1682-1890), Postřihačský cech v Odrách (1739-1860), Společenstvo krejčích v Odrách (1766-1925), Punčochářský cech v Odrách (1797-1883), Smíšený cech kovářů, kolářů, bednářů a stolařů v Odrách (1840-1833), Okresní hospodářský svaz v Odrách (1921-1935), Mezinárodní všeobecný živnostenský svaz v ČSR, sekce pracující v chemickém průmyslu, místní skupina v Odrách (1924-1938), Jednotné zemědělské družstvo „Odersko“ Odry (1956-1975), Komunální služby Odry (1951-1965).

Spolky: Mužský pěvecký sbor v Odrách (1863-1938), Okrašlovací spolek v Odrách (1891-1913), Odbor Matice Opavské v Odrách (1929-1946), Spolek pro zvelebení domoviny v Odrách, zapsané společenstvo s ručením omezeným (1933-1938), Sbor dobrovolných hasičů v Odrách (1866-1940) a Sbor požární ochrany v Odrách (1945-1959), Internacionální dělnický spolek Odry (1924-1927), Bund der Deutschen (1936-1939), Deutscher Volkssturm Odrau (Německá domobrana v Odrách, 1945), Okresní vedení SdP v Odrách (1938), Svaz bojovníků za svobodu v Odrách (1946-1952), Autoklub Československé republiky - pobočka v Odrách (1951-1953), Místní ošvětová rada v Odrách (1945-1957), Okresní myslivecký spolek v Odrách (1946-1957), Základní organizace Československého svazu včelařů (1949-1958), Tělocvičná jednota Sokol v Odrách (1945-1948), Československý červený kříž - místní spolek v Odrách (1946-1952).

Školství: Německá obecná a měšťanská škola chlapecká Odry (1777-1945), Česká státní menšinová škola obecná v Odrách (1922-1938), Národní škola v Odrách (1945-1956), Družina mládeže při národní škole (1951-1956), Základní devítiletá škola Odry Veselí /1945/ (1961-1978), Česká státní měšťanská škola (1937-1938), Měšťanská /střední/ škola Odry (1945-1953), Střední škola v Odrách (1937-1953), Učňovská škola zemědělská, obor pěstitelsko chovatelství v Odrách (1958-1960), Učňovská škola v Odrách (1953-1972), Místní školní rada v Odrách (1946-1949), Mateřská škola v Odrách (1945-1958).

Peněžnictví: Spořitelna a záložna v Odrách (1884-1952).

Sbírky: Sbírka fotografií a diapozitivů z Oder (1880-1966), Sbírka dokumentačního materiálu z Oder a Oderska (1938-1967).

Drobtý i ucelené fondy najdeme samozřejmě i v jiných archivech. Na prvním místě jmenujme Zemský archiv v Opavě, který chová řadu fondů úřadů zemské správy a tudíž i s klíčovým významem pro dějiny Oder, zmiňme zde Stavovský archiv, Archivy úřadů a fondy stavovské správy a zemské samosprávy (zde zemské právo v knížectví Opavském a Krnovském; Zemské hejtmanství v knížectví Opavském a Krnovském; Zemská registratura knížectví Opavského a Krnovského; Zemský výbor slezský), dále berní katastry zemské (tj. karolinský katastr, josefinský katastr a matrika výnosu pozemkového), archivy úřadů a fondy politické správy (Královský úřad v Opavě; Urbariální komise slezská; Zemská vyvazovací komise; Zemská vláda slezská). Ovšem nejatraktivnější a zřejmě nejdůležitější je fond **Velkostatek Odry 1683-1947**, který má nezastupitelný význam pro studium zvláště staršího období. Přes značnou mezerovitost dochování fondu lze v něm nalézt dost významný materiál pro vývoj lesního hospodářství zejména od druhé poloviny 19. století (lesní operáty, mapy), zprávy pro hospodářské a sociální poměry podaných (urbář z r. 1683, výtah z urbářů a katastrů, pozůstalostní spisy), pro výrobu cihelny a lomů,

z menší části i pro chov dobytka, polní hospodářství a rybníkářství, pro studium sociálních poměrů dělnictva i válečných zajatců, poddanské renitence a pro dějiny umění. Jinak je možno odkázat na »Státní archiv v Opavě. Průvodce po archivních fondech. (Svazek 1.)«, Praha 1955, v němž lze nalézt poučení o zemských úřadech a systému správy na území opavského knížectví, resp. rakouského Slezska, pod něž Odry spadaly. V Státním okresním archivu Opava najdeme zase pro Odersko důležitý fond **Okresní úřad Opava**, v němž je množství materiálu pro období 1850-1945, zvláště pak operáty ke sčítání lidu (nejdou však dochovány zcela kompletně). **Vítkovsko-oderské hospodářské sdružení německých venkovských obcí Slezska Vítkov** obsahuje pokladní knihy z let 1922-1938 dokladující hospodaření pobočky. Moravský zemský archiv v Brně nemá ucelené fondy, které by se vztahovaly výlučně k Odrám, což je dáno správním vývojem. Ovšem můžeme zde nalézt řadu jednotlivin. Ve fondu **Sbírka historického spolku (G 13)**, je pod č.359 kniha oderského krejčovského cechu z let cca 1549-1653. V sbírkách listin, např. v **Bočkově sbírce (G 1)** a v **Nové sbírce (G 2)** bychom našli řadu listin, které se vztahují k Odrám a jejich okolí.

Tomáš Baletka

Titulní strana knihy A. Rolledera

Kroniky a články k místní historii Oder a okolí

Zimmermannova kronika

Mistr postřihovač suken Franz Xaver Zimmermann, majitel domu č. 32 na náměstí v Odrách začal v roce 1830 psát kroniku. Díky tomu, že pracoval sedm let v představitelstvu města, měl možnost dostat se k mnoha starším pamětihodným spisům, které studoval a získané informace jak sám uvádí: „... nešetřil námahy, napsal a složil na papír jako upomínku budoucím generacím...“. Zajímavé jsou rovněž jeho osobní vzpomínky na dětství, které sahají až do poslední čtvrtiny 18. století.

Opis kroniky zůstal zachován.

Hiltscherova kronika

Její autorem je farář Josef Hiltscher, který byl v letech 1820-1835 kooperátorem a v období 1856-1868 farářem v Odrách. Bohužel dnes není známo, kde se tato kronika, která byla rovněž jedním z informačních zdrojů Rollederovy kroniky, nachází.

Brustmannova kronika

Kupec August Brustmann svou kroniku psal v roce 1838 a ještě v roce 1932 byl její opis, v rozsahu školního sešitu, dochován, její další osud však bohužel není znám.

Deník obuvnického mistra Ignáce Plebana

Deník útržkovitě popisuje situaci v Odrách v letech 1792-1955. Opis těchto záznamů zůstal zachován.

Odry v roce 1817

Rukopisné dílo fulneckého kronikáře Felixe Jaschkeho bylo uveřejněno v časopise Kravařsko (Das Kuhländchen) ročník 1923.

Dějiny města a soudního okresu Odry

Toto obsáhlé a doposud nepřekonané dílo vydal vlastním nákladem profesor Anton Rolleder. Jako spolupracovníky jmenuje především svého švagra Vincence Tomase, odborného učitele v Odrách a pana Franze Kulstrunka, odborného učitele v Salzburgu.

Vincenc Tomas se včelí pilí a neúnavnou vytrvalostí sbíral a zkoumal prameny k domácím dějinám a tyto podklady předával k dispozici profesorovi Rollederovi. Franz Kulstrunk uměleckou rukou upravil obrazové vybavení knihy. V Rollederově kronice je shromážděno nesmírné množství dějepisného materiálu. Kniha je zdrojem poučení a podává téměř vyčerpávající informace ze všech oblastí dějin města. Kniha má 780 stran a je doplněna 199 obrázky, částečně se jedná o fotografie, z větší části jsou to perokresby a dvěma barevnými mapami (město a okolí).

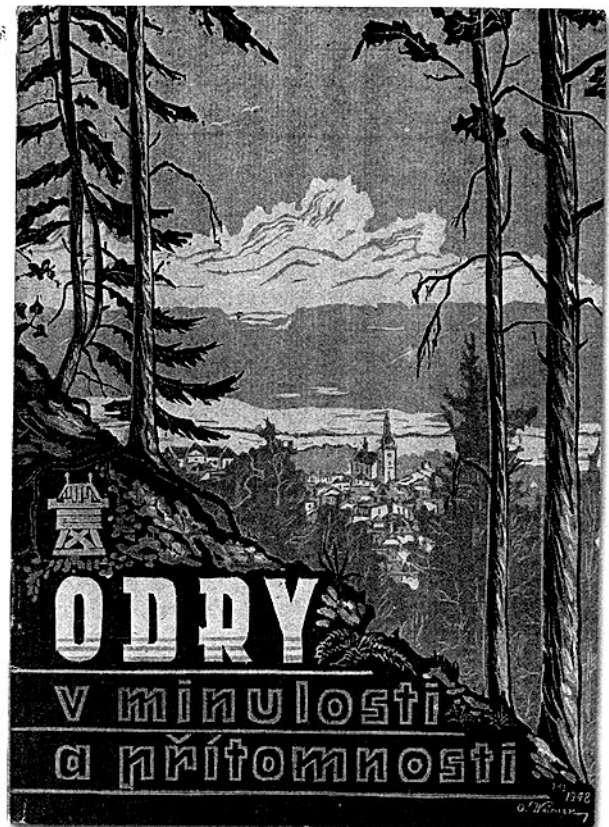
Městská pamětní kniha (Das Stadtgedenkbuch)

Tato pamětní kniha byla vedena od roku 1923 do konce třicátých let. Autorem knihy, která je pouze v rukopise, je Johann Böhm, odborný učitel v Odrách. Kniha částečně navazuje na některé předchozí kroniky, zejména Rollederovu kroniku.

Kromě výše uvedených prací k historii Oder bylo vydáno vícero tematických drobnějších textů, většinou u příležitosti různých významných událostí.

Oderská vlastivědná příručka

Byla vydána u příležitosti otevření nové budovy obecné a měšťanské školy v Odrách, je datována 26. červnem 1932.

Odry v minulosti a přítomnosti

Drobná brožura byla zpracována městským kronikářem Bohumilem Fojtíkem, ředitelem základní školy v Odrách, byla vydána v roce 1948 a mimo jiné dokumentuje toto krátké poválečné období.

100 let závodu Optimit

Tematická brožurka vydaná v roce 1966 obsahuje krátký pohled do historie Oder, především dokumentuje historii a současnost závodu Optimit. Kniha je psána tendenčně, z pohledu své doby, avšak i ona má své kouzlo a vypovídací hodnotu zejména právě o letech budování socialismu v Odrách.

Kromě těchto prací vznikla jistě řada dalších, z nichž mnohé se bohužel nedochovaly.

Na závěr bych chtěl jen připomenout několik osob, které se touto záslužnou prací zabývali v novodobé historii Oder:

PhDr. Adolf Turek – historik a archivář, který věnoval Odrám několik svých prací

František Šustek – učitel, hudebník, kulturní a osvětový pracovník zabývající se především regionální vlastivědou Spálovska (časopis Oderské vrchy).

Alois Běhálek – dlouholetý předseda městského národního výboru

V současnosti přispívají k uchování paměti našeho města Květoslav Wiltšch a Petr Lélek, jimž bych chtěl touto cestou za jejich úsilí a drobnou, neúnavnou práci poděkovat.

Zdenek Mateiciuc

Pomístní názvy okolí Oder

Některé názvy lokalit nám dnes již nic neříkají a mnozí lidé si marně lámou hlavu nad jejich významem. Zkusme si objasnit původ alespoň několika z nich.

Kurhübel („Léčivý vršek“) – jedná se o místo na malém návrší nad přehradou ve Vítovce u křižovatky silnic Vítovka, Vlkovice, Heřmanice. Vysvětlení názvu je však prosté – zde chodívali obyvatelé Vítovky sbírat léčivé rostliny. V dávnější minulosti nebyly lékárny běžné, a proto lidé spoléhali na léčivou sílu bylin. Také dobytek se jimi léčil. Mnohdy stačilo prý pouze nosit ty správné byliny ve váčku na krku a uzdravení bylo na dohled. Dnes však vršek Kurhübel připomíná pouze intenzivně obdělávanou louku, léčivé byliny zde téměř nerostou... Snad se v budoucnu vhodnějším hospodařením léčivky opět vrátí a název vršku bude opět odpovídat skutečnosti.

Weinbrunnen - se nachází při vyústění malého údolíčka za bývalým panským dvorem ve Vítovce. Jde o starou, velkou studnu, k níž se váže následující pověst: *Jednou jel vozka po staré cestě z Vítovky do Tošovic a vezl několik sudů mešního vína. Koně se mu však splášili a vybočili z cesty. Při bezhlavém cvalu si však nevšimli studny přikryté shnilými trámy. Ty se pod koňmi prolomily a koně i s vozem plného vína spadli do studny. Pouze vozka si zachránil život skokem z vozu. Spřežení tak zmizelo nenávratně v hlubině, aniž by kdokoliv z vozu cokoli zachránil. Od těch dob pak začali lidé studnu užívat, když bylo velké sucho, a pochvalovali si zvláštní chuť vody, která připomínala víno. Studna tak dostala název Vinná studna – Weinbrunnen.*

Podle starých pamětníků však studna dostala své jméno podle toho, že se v jejím okolí dříve pěstovalo víno. Také u Říčánek mezi Vítovkou a Loučkami prý bylo pěstováno a rovněž nad osadou Hvězdová, dříve Hvězdné pole, na Tošovickém poli – dodnes se nám zde uchoval pomístní název Vinohrady.

Breitervald aneb Široký les - opravdu výstižně pojmenovává les na rozmezí bývalého oderského a fulneckého panství. Nachází se v závěru bývalých obecních pastvin, kde se les dotýká tzv. Zlatého potoka, asi jeden kilometr od města směrem na Fulnek. Přes les prochází bývalá panská cesta, kde lze dodnes najít staré hatě přes zvodnělá místa. V čase, kdy v Odrách vládli pánové ze Zvole, rozhořel se o tento kousek lesa spor mezi oderským a fulneckým pánem. Odersští uctívali tento les odpradávná a nazývali ho Zapovězený les. Fulnečtí les pokradmu těžili. Nakonec se však přišlo na to, že les patří oběma a lesu se začalo říkat Široký. Dřívější místa zvaná přídomek *zapovězený* byla opravdu pro obyčejné lidi tabu. Většinou se na takových místech, často hraničících se sousedním panstvím, pohřbivali různí mrzáci a podobně. Věřilo se totiž, že takto postižení lidé jsou upíři nebo vampýři. Pro jistotu jim bylo po smrti srdce probodnuto dřevěným kulem a tělo v hrobě svázáno řetě-

zem či zatíženo velkými balvany. U Klokočova patřilo k těmto místům údolíčko Lavírova potoka (Lavirbach).

Lokalita Ševcova díra (Schusterloch) – toto místo se nachází v údolí Stodolního potoka 20 m nad cestou v závěru areálu Skalních sklepů. Dnes se tady nalézá cihlová klenba. Někdy v dobách na přelomu 18. a 19. století na tomto místě kutal oderský obuvník stříbrnou rudu (galenit) Do jaké hloubky vykopal chodbu dnes již nikdo neví, protože v roce 1904 bylo ústí chodby zazděno a k odvádění podzemních vod byla ponechána trubka. Důlní voda odtékala do blízkého vodojemu jímž se zásobovaly Odry vodou. Na vrcholu klenby byl původně osazen kamenný kříž, proto bylo místo nazýváno Křížová studnička.

U třech smrků - v závěru levé větve Stodolního potoka, kde ještě nedávno stávaly tři mohutné smrky, jejichž výška přesahovala jistě 40 m a jejich věk byl podle letokruhů odhadnut na 120-130 let. Stromy však byly pokáceny a dnes po nich zůstaly pouze tři pařezy zarůstající mladými smrčky vůkol. Místu někteří ironicky říkají U třech pařezů. Proč zde ale lesní hospodáři nechali smrky tak dlouho stát a přerůstati okolní stromy, nevíme. Mapa nabízí jedno z možných vysvětlení - stromy označují trojmezí bod, místo, kde se stýkají katastry Oder, Veselí a Dobešova. V dávných dobách byly takto označovány hranice panství nebo zemí. Na místě dřívějších velikánů vysadili místní obyvatelé, kterým toto místo přirostlo k srdci, nové tři smrky, pro odlišení od ostatních se jedná o smrky pichlavé. Teď zbývá jen čekat 80-100 let, pak teprve budou opět vévodit krajině jako jejich předchůdci.

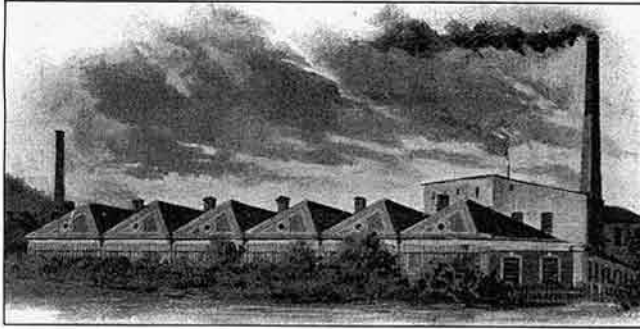
Ke starým osamoceným stromům se na Odersku dochovala též jedna pověst. *Bylo to po Bílé hoře v období nazývané protireformace, kdy z českých zemí byli vyháněni lidé jiného než římskokatolického vyznání. Odcházela především šlechta, měšťané a inteligence. Svůj majetek nechávali často zde, protože po cestách by jim ho uchvátily loupeživé bandy, kterých se na česko-polském pomezí pohybovalo mnoho. Proto emigranti tajně zakopávali své majetky na významných místech, například u zemských hranic. Jedna taková společnost vystěhovalců údajně zakopala velkou truhlu s penězi a šperky pod velkým stromem na Dobešovském kopci. Na truhlici položili meč jako symbol odplaty při svém budoucím návratu. Nikdy se však nevrátili a jejich poklad je tak nadále ukryt v místech nám neznámých, možná právě v místech U tří smrků...*

Tímto příběhem bychom mohli článek o pomístních názvech na Odersku zakončit. Byla to jen krátká exkurze po několika z nich, vždyť o zajímavých místech s historickými názvy by se dala napsat celá kniha.

Květoslav Wiltsch

Živnost a průmysl

Touto částí historie města Oder se prozatím nikdo uceleně nezabýval a čeká na odborné zpracování. Dále uvedené informace jsou proto pouze neúplné. Vycházel jsem z dnes mi dostupných informací a rovněž z vlastních vzpomínek na „poválečné Odr“, tedy na období od padesátých let až po současnost.

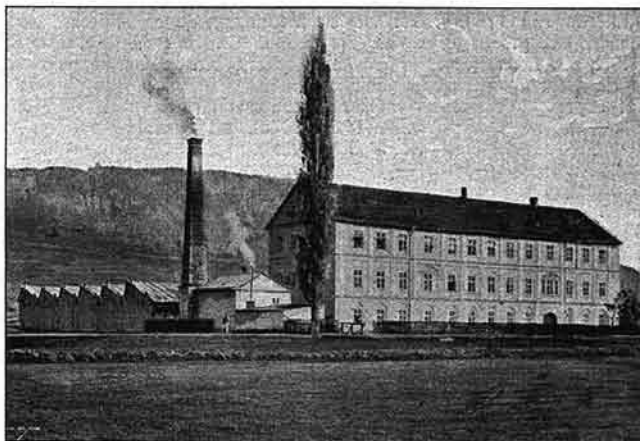

Dnes již neexistující objekt továrny Rudolfa Kolische

Informace z archiválií (do roku 1945)

V Odrách, ležících ve Slezsku, které bylo nejprůmyslovější částí Rakouska-Uherska, byl zejména textilní a gumárenský průmysl a měl charakter spíše živnosti, než průmyslové výroby. Opomenout ovšem nelze ani těžbu olova a stříbra v 18. století. O počátcích průmyslu píše profesor Anton Rolleder ve své kronice (výňatky z volného překladu):

„Na počátku 19. století bylo soukenictví spolu s pomocnými živnostmi, postřihovačstvím a barvírnami, hlavním zaměstnáním obyvatel Oder. Tenkrát nebyly ještě žádné továrny a soukeníci provozovali svoje živnosti jen v malém rozsahu. Málokdy pracovali s více než dvěma tovaryši, a přesto se těšili určitému blahobytu. Soukenictví kvetlo ponejvíce během válek s Francií, které byly vedeny nepřetržitě po dobu 25 let. Snadný a výhodný odbyt sukna armádám vedl k tomu, že se rychle zvýšil počet mistrů, tovaryšů i tkalcovských stavů. První, kdo v Odrách provozoval tovární výrobu sukna, byl Anton Josef Gerlich, který již v roce 1843 nechal postavit ve své továrně parní stroj.“

Waschkova továrna

Tato první oderská továrna byla umístěna v budově dnešního „obytného domu“ naproti zvláštní škole na Potoční ulici. Josef Gerlich, který zaměstnával již v roce 1848 sto osob, zavedl tovární výrobu sukna. Také v továrně Josefa Zimmermana, v jehož továrně však stroje poháněla koňská síla, bylo zaměstnáno v témže roce 61 lidí oběho pohlaví.“

Od roku 1856 do roku 1866 byl soukenický průmysl v Odrách na vzestupu, dokonce předstihl v tomto odvětví Bilovec a Opavu. V roce 1863 zanikla Zimmermanova továrna, avšak nadále stoupal prodej soukenického zboží z Odr, a to do Vídně, Budapešti, Brna, ale také export do Švýcarska a Itálie.

Továrna firmy Schneck a Kohnberger - předchůdce Optimitu

Rozvoj tovární výroby pokračoval a kolem roku 1870 vznikly v Odrách další soukenické továrny, které rovněž využívaly parní pohon strojů. Například dílny Malchera, Viléma Gerlicha, Bernharda Vogela a Jana Wanského, který v roce 1873 prodal svou továrnu (na dnešní Skřivánčí ulici, dříve Lerchenfeld) Janu Belakovi. S rostoucí průmyslovou výrobou naopak rychle klesal počet malých živností a mistrů zabývajících se soukenickou výrobou. Tito nacházeli práci v nových továrnách, kterým domácí výrobou nemohli konkurovat v produktivitě práce ani kvalitou výrobků. Pro upřesnění uvádím, že zakladatel první oderské továrny byl Josef Gerlich, otec výše jmenovaného Gerlicha. Narodil se 19. března 1744, byl obchodníkem se sukem a prodával výrobky místních soukeníků na trzích ve Vídni, Brně, Linci, italském Bolzanu, Štýrském Hradci (kde později žil profesor A. Rollfeder), Budapešti a jinde. Život a práce rodiny Gerlichů si zaslouží důkladnějšího zpracování a předpokládám, že se k tomuto tématu později vrátíme.

V Odrách se nevyrábělo jen sukno, ale dnes již málokdo ví, že zde byla také významná výroba látek z hedvábí. Od padesátých let 19. století je tato výroba provozována v dnes nejstarší továrně v Odrách, kterou v roce 1839 nechal postavit Josef Kazimír Gerlich.

Tato původně továrna na sukno se po smrti svého zakladatele dostala do rukou Sebastiána Waschka, obchodníka s hedvábnými látkami z Vídně. Právě tenkrát si získal v tehdejší Rakousku-Uhersku zvláštní zásluhu tím, že zavedl v rakouském Slezsku výrobu v Odrách, Vítkově, Potštátě a Šponavě. O této továrně se dochovalo mnoho zajímavých informací, které by mohly být shrnuty do samostatné práce. Dnes jde o továrnu Mateiciuc a.s.

Další továrna ve městě byla v prostoru dnešní budovy Charity na Hranické ulici a v halách, které stály za ní. Byla založena v roce 1864 a původně se jednalo o továrnu na sukno, od roku 1880 byla zavedena také výroba hedvábných látek. O deset let později byla výroba z důvodu značného poklesu poptávky zastavena. V témže roce ji kupuje Rudolf Kolisch z Vídně, obnovuje zde výrobu, ale v roce 1909 opět dochází k zastavení výroby. V roce 1913 přechází továrna do vlastnictví bratrů France a Johana Goldových, kteří zde chtějí vystavět elektrárnu a zásobovat město elektrinou. Město však uzavřelo smlouvu s mlynářem Adolfem Stanovským (bývalý majitel „Velkého mlýna“ pod obchodním domem, dnes firma Pharmed Dušana Hrachovce). Od stavby elektrárny tedy podnikatelé upustili a z části továrny udělali provoz na výrobu hrnčířského zboží. S příchodem I. světové války byla výroba ukončena a v roce 1918 prodal Johan Gold část továrny městu pro zřízení chudobince (dnešní Charita). Po válce vlastnili továrnu různí majitelé a dnes je zde kamenická firma.

Nejvýznamnější továrnu ve městě – Optimit založila firma Schneck a Kohnberger, když v roce 1866 přeložila výrobu svých výrobků z Vídně do Oder. Pro svou výrobu si pronajala budovu zrušeného podniku na sukno Josefa Zimmermana (budova pošty pod kostelem). Později dosáhl podnik se svými pryžovými výrobky velkých úspěchů na světové výstavě a čekal ho další rozvoj. V roce 1870 byl přikoupen pozemek na silnici do Louček a byla tam postavena budova v pseudogotickém stylu. Stojí dodnes, bohužel byla značně znehodnocena necitlivou přestavbou v 70. letech. O šest let později byla výroba do tohoto nového objektu přeložena a s rozmachem produkce pryžových výrobků byl podnik postupně rozšiřován až do dnešní podoby. Opět předpokládáme podrobné odborné zpracování historie v samostatné práci.

Léta 1945 – 1989 - ze vzpomínek

Po druhé světové válce dochází k hromadnému, nedobrovolnému vystěhování původních obyvatel Oder a uvolněné byty a domy jsou postupně dosídlovány zájemci o nový domov. Stejně tak jsou obnovovány obchody a živnostenské provozy. Bylo téměř pravidlem a bylo to i přirozené, že do pekárny přicházel pekař, do tiskárny tiskař a do kamnářství kamnář. U obchodů to bylo podobné. Velká většina zůstala po válce se stejným sortimentem, jen majitel nebo nájemce byl jiný.

Buďme ale konkrétní a uveďme výčet živnostníků a obchodníků v Odrách v roce 1948. Jejich počet a různorodost mladší čtenáře možná překvapí a ti starší si zase možná na některé vzpomenou...

Autodopravci – Vlastimil Barša, Josef Papřok, Antonín Peprný, Oldřich Tichý

Betonářství – Gustav Hlinka

Cihelna – Dr. Adam Potocki

Cukráři – Theodor Procházka, Stanislav Šimek

Drogerie – Miloslav Filipík, Eduard Suchánek

Elektrozávody – Stanislav Komínek, Východomoravské elektrárny

Fotoateliéry – Ludvík Mika, Josef Tiatka

Hodináři – František Klvaňa, Miroslav Večerka

Holiči – Lumír Kimr, Ladislav Klimek, Robert Švrček, Josef Šustek

Hudební škola – Růžena Buchtová

Kamnářství – Rudolf Lacina

Klempíři – Jan Pasker, Rudolf Pasker

Knihtiskárna – A. Koch

Kominictví – Petr Macura

Kolařství – Rudolf Šima

Kováři – Jaroslav Kedroň, Vojtěch Zdražil

Krejčí – František Beňo, Alois Kozel, Alois Ondřej, Josef Rafaj, František Snopek, Žofie Tvarůžková

Lékaři – MUDr. Bronislav Kajfoš, MUDr. František Urbánek

Lékárna – Marie Krestová

Malíři – Antonín Baran, Josef Boháč, Jan Dvořák, František Tutka

Mlýn – Martin Valíček

Modiství – Marie Surá

Nožířství – Jan Zubíček

Obuvnictví – Baťa n.p., František Kašpárek, Břetislav Lešnar, Antonín Sloveňák

Papírnictví – Marie Fardová, František Špůrek

Pekaři – František Juchelka, Ladislav Štěpánek

Pokrývačství – Bohuslav Zámorský

Porodní asistentky – Anežka Peturová, Anna Štefelová

Potravinářské obchody – Antonín Duraj, František Fuser, Zikmund Huser, H. Mückusch, Antonín Sedláček, Mojmir Šimíček, Ludmila Urbánková

Prodejny mléka – Marie Krupová, Cecilie Šmírová, Olga Štrampachová

Restaurace – Jaroslav Argaláš, Rudolf Selichar (Dělnický dům), hostince - Cyril Cabák, František Čecháček, Jan Dorotík, Břetislav Linart, Hynek Maus, Stanislav Richter, Josef Römer, Anna Benková (kavárna)

Řezníci – Vladimír Havlant, Josef Hradilík, Rudolf Kašpar, Alois Pastorek, Alois Sitta, Jaroslav Šatrán

Sedlářství a čalounictví – František Novák

Sklenářství – František Grünwald

Sodovkáři – Josef Hrnčíř, Metoděj Minarčík

Stavitelství – Otakar Zábranský

Stolaři – Alois Farda, Bohumil Hoza, Jakub Král, Josef Švarc, Bohumil Tománek

Tabákové prodejny – František Gába, Tomáš Juda, Adolf Kula, Michal Rigan

Technické závody – Jan Hezina, Emil Mateiciuc

Textilní prodejny – Cyril Cabák, Anna Fabiánová, Vladislav Fekar, František Galetka, Štěpánka Hanzelková, Růžena Mechelová

Uhlí – Amálie Hilerová

Zahradnictví – Jaroslav Bidlo

Zelinařské obchody – Antonín Hájek, František Šubrt

Zubní lékař – MUDr. Valentína Čistoserdová

Zvěrolékař – MVDr. Vladimír Fuksa

Železářské obchody – Josef Huser, Albín Tomiček

Převzato z knihy Odry v minulosti a přítomnosti, MNV v Odrách, 1948.

Bohužel nemalá část nových občanů Oder se projevovala jako „zlatokopové“ a po získání majetku původních německých občanů odtáhla rabovat jinde. A dále zde byli lidé, kteří neměli zkušenosti a ani sílu spravovat nově nabytý majetek.

Rokem 1948 začala postupná likvidace soukromého podnikání, a to v jakékoliv podobě. Postupem času se z živnostníků a řemeslníků stali zaměstnanci lidového spotřebního družstva Jednota. Řada továren byla zrušena, stejný osud stihl i tiskárnu, mlékárnu, pivovary, pekárny, výrobu limonád a další. Jediným rozvíjejícím se podnikem zůstal Optimit Odry.

Po roce 1989

Druhý raný kapitalismus v Čechách zasáhl i naše město. Po „sametovém převratu“ začalo vznikat mnoho firem, obnovoval se postupně stav živnostníků a obchodníků, ale vznikaly i staronové instituce jako je

finanční úřad, úřad práce a další. K dnešnímu dni mnohé z nových firem zanikly, často nikoliv vlastní vinou, ale některé existují dodnes a postupně vznikají další. Nechci jmenovat současné firmy v Odrách, není jich málo a nerad bych mezi nimi vybíral, abych se nedotkl nejmenovaných.

Jako občan našeho města si mohu jen přát, aby jich přibývalo, aby prosperovaly, a tím přinášely městu příjmy z daní, občanům pracovní příležitosti a slušné výděly a následně obchodníkům a hostinským dobré zákazníky. Totéž přejme oderským zemědělcům, kteří to nemají vůbec lehké, aby se také jim podařilo stabilizovat svou situaci a stali se prosperujícím subjektem.

Snad po letech budou Odry čím bývaly kdysi. Rozlohou malým, ale svou polohou a strukturou významným městem, kde se jeho občané, ti dnešní i ti původní, po roce 1945 vystěhovaní, ale i turisté nebo náhodní návštěvníci budou cítit dobře.

Město má k tomu předpoklady, chce to jen chtít a pak pracovat, náš společný domov si to zaslouží!

Zdenek Mateiciuc (obr. z archivu E. a Z. Mateiciucových)

Oderská kotlina

Jednou z nejvýraznějších kotlin ve východní části Nížkého Jeseníku je Oderská kotlina.

Kotlina má obdélníkový tvar a je protažena ve směru severozápad - jihovýchod. Její délka je 3,2 km a šířka 1,8 km. Svahy kotliny jsou až 150 m vysoké, jsou přímočaré a sklon zlomových svahů je kolem 20°. Ploché dno kotliny je protékáno Odrou a tvoří jej sedimenty kvartéru (říční štěrkopisky), které jsou překryté holocénními povodňovými hlinami*. V jejich podloží se nalézají terciérní uloženiny - lanzendorfská série (šedozelené nebo modrošedé tuhé vápnité jíly a písky). Jejich mocnost přesahuje místy až 240 m. Skalní podklad tvoří zvrásněné břidlice a droby hradecko - kyjovického souvrství kulmu*. Svahy kotliny a vyšší

části terénu mimo nivu (především v prostoru severně od Oder) jsou překryty hlinitokamenitými svahovinami.

Oderská kotlina je tektonické povahy (vznik poklesy a výzdvihy ker podél tektonických zlomů). Byla založena před badenskou* transgresí* moře do Nížkého Jeseníku, v jejímž průběhu sedimentovaly v kotlině jíly a písky. Později dochází k celkovému výzdvihu území a ústupu moře. K další modelaci docházelo v pleistocénu*, především v chladných obdobích, kdy vznikaly periglaciální tvary*. V holocénu* k nim přibýly strže, náplavové kužely a množství antropogenních tvarů (náspy silnic a železničních tratí, lomy, úvozy atd.).

* Vysvětlení méně známých pojmů:

baden - stupeň miocénu, období přibližně mezi 17-13 miliony lety

holocén - krátké období posledních asi 10 500 let

kulm - střeoevropský spodní karbon charakteristický mocnými zvrásněnými sedimentárními sledy

periglaciální tvary - tvary zemského povrchu vznikající v suchém a studeném klimatu v přepolí ledovce, šířka ovlivněné oblasti se odhaduje na více než 200km.

K nejrozšířenějším tvarům periglaciální modelace patří protáhlá a mělká údolí (svahové úpady), které rýhují údolní svahy. Méně rozšířené jsou skalní formy jako jsou mrazové sruby (skalní stupeň ve svahu s kolmými až převýšenými stěnami, který vzniká mrazovým zvětřováním a odnosem větralin).

pleistocén - starší část čtvrtohor (kvartéru) známá „dobami ledovými“

povodňová hlína - holocénní hlinité a jílovité sedimenty na povrchu údolních niv

transgrese - postup moře na pevninu

Vybraná literatura:

Czudek T. (1971): Geomorfologie východní části Nízkého Jeseníku, Rozpravy ČSAV, Academia Praha
Czudek T. (1997): Reliéf Moravy a Slezska v kvartéru, SURSUM Brno

Demek J., Novák V. a kol. (1992): Vlastivěda Moravská, Neživá příroda, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně

Schématický geologický profil Oderskou kotlinou

povodňové hlíny (kvartér - holocén)	0 - 2 m
fluviální štěrkopisky (kvartér - pleistocén)	2 - 5 m
jíly karpatské čelní předhlubně (terciér - baden)	5 - 150 m
písky karpatské čelní předhlubně (terciér - baden)	150 - 250 m
břidlice a droby hradecko-kyjovické souvrství (spodní karbon)	250 - ?

Radim Jarošek

Květena Oder a blízkého okolí

Město Odry se rozkládá v jižní části Vítkovské vrchoviny v geomorfologickém celku nazvaném Oderská kotlina. Fytogeograficky řadíme území města a jeho blízké okolí ještě do okresu Moravská brána, podokresu Moravská brána vlastní (odpovídající přibližně Oderské kotlině až k Jakubčovicím), který je obklopen územím dalšího fytogeografického okresu – Jeseníkého podhůří. Hranice jmenovaných fytochorionů je patrná z mapky. Geobotanická rekonstrukční mapa (Mikyška et al. 1968) uvádí ve sledované oblasti luhy a olšiny (niva Odry), na přiléhajících svazích květnaté dubohabrové a dubolipové háje a plošně málo rozsáhlé acidofilní (kyselé) doubravy (jihozápadní svahy kóty 475 m, Olšová) u železničního přejezdu směrem na Mankovice. Jižní svahy Oderské kotliny hostí řadu zajímavých a významných druhů teplomilnějších rostlin a řadí se tak k nejcennějším oderským lokalitám.

Podle Quitta (1975) řadíme sledované území do oblasti MT 10 (mírně teplá), s počtem letních dnů 30 – 40 a srážkovým úhrnem za vegetační období 400 – 500 mm. Sněhová pokrývka vytrvává 50 – 60 dnů. Průměrné teploty jsou v lednu –2 až –3 °C, v dubnu a říjnu 7 – 8 °C, v červenci pak 17 – 18 °C.

Geologická stavba je tvořena převážně kvartérními (holocenními) sedimenty, které pokrývají starší útvary celého oderského úvalu (Hronek et al. 1984). V mladších třetihorách byla Moravská brána zaplavena miocenním mořem. Jeho usazeniny jsou patrné na okraji Nízkého Jeseníku (hrubé písky a pískovce) a také u Oder. Nejstaršími horninami u Oder jsou prvohorní (kulmská) droba a břidlice (Bechný 1963).

Určité znalosti o flóře Oderska jsou datovány z konce 19. a počátku 20. století. V letech 1887 až 1897 vydává botanik Formánek dílo „Květena Moravy a Rakouského Slezska“, v němž uvádí druhy např. ostřice prosová (*Carex panicea*) a kotvice plovoucí

(*Trapa natans*) s lokalizací obecnějšího charakteru, tj. „u Oder“ nebo „Odry“. Od jiných autorů uvedme např. svízel severní (*Galium boreale*) – Odry, vlhké lužní louky na březích Odry, štirovník močálový (*Lotus uliginosus*) – na vlhkých lužních loukách u Odry nebo šťovík vodní (*Rumex aquaticus*), starček bludný poddruh barborkolistý (*Senecio erraticus subsp. barboreifolius*) – Odry, vlhké lužní louky na březích Odry, koromáč olešníkovaný (*Silaum silaus*) a žluťuchu žlutou (*Thalictrum flavum*) – Odry, na vlhkých lužních loukách u Odry (vše Hruby 1914) nebo také velmi vzácný druh starček poříční (*Senecio fluviatilis*) – pobřežní křovina mezi mladými vrbami v okolí Oder (Otruba 1925). Z uvedených taxonů můžeme považovat na Odersku za vyhynulé oba starčeky, koromáč olešníkovaný, kotvice plovoucí, svízel severní a žluťuchu žlutou.

Od konce 60. let až do současnosti si všímá květeny Oderska RNDr. Marie Sedláčková, od počátku 80. let také ing. Petr Lelek a Květoslav Wiltsch. Pozoruhodné výsledky přinesl botanický průzkum odborníků v letech 90., kdy byly u Oder zjištěny druhy žabník trávolistý (*Alisma gramineum*), ostřice chlupatá (*Carex pilosa*), blatěnka vodní (*Limosella aquatica*) a žluťucha lesklá (*Thalictrum lucidum*) – Duda, Neuschlová, Sedláčková (ústní sdělení, nepublikováno). Výzkumy v 90. letech jsou zaměřeny především na ověřování cenných nálezů (Hrabovský 1995, Vlčková 1993) a detailnější fytoocenologické zhodnocení některých lokalit (Hrabovský l.c.).

Současná (recentní) flóra Oderska je obrazem dlouhodobého vývoje krajiny s gradací antropického tlaku v posledních desetiletích. Přesto se zde doposud zachovaly vzácné, ohrožené či jinak zajímavé druhy vyšších cévnatých rostlin. Všimněme si nyní stručně některých biotopů a jejich rostlin (popis se vztahuje na katastrální území Oder).

Město Odry

Výskyt především synantropních druhů (rostliny šířící se v důsledku činnosti člověka). Patří sem ruderální (rumištní) a plevelné rostliny, např. různí zástupci rodů *Atriplex* (lebeda), *Chenopodium* (merlík) a z konkrétních druhů *Urtica dioica* (kopřiva dvoudomá), *Tanacetum vulgare* (vratič obecný) či *Artemisia vulgaris* (pelyněk černobýl). Zvýšenou pozornost je nutno věnovat rostlinám cizího původu, které byly do ČR zavlečeny až v novověku, tj. od konce 15. století, odtud název neofyty. Některé z nich se totiž šíří velmi rychle, rostou nejen v synantropních společenstvech, ale pronikají i do našich původních společenstev. Jsou velmi silnými konkurenty, a proto vytlačují domácí druhy (Slavíková 1986). Z neofytů se na území města vyskytují *Reynoutria japonica* (křídlatka japonská) a *Impatiens glandulifera* (netýkavka žláznatá). Oba druhy jsou vázány na vodoteče, především na řeku Odru. Začínají osídlovat břehy a štěrkové náplavy Odry v intravilánu města, což je dobře vidět např. z mostu na ulici Skřivánčí. Bohužel byla křídlatka zavlečena také k rybníkům s návozem zeminy při terénních úpravách v souvislosti se stavbou nového mostu u železničního přejezdu, nacházíme ji zatím ojedinele kolem bývalé skládky a podél státní silnice na Bělotín.

Zajímavější nálezy lze učinit při prohlídce starých zdí v blízkosti kostela a zámeckého parku. Rostliny zde rostoucí jsou adaptovány na sucho (rychlý odtok dešťové vody). Patří k nim *Poa compressa* (lipnice smáčknutá), *Berteroa incana* (šedivka obecná) a dvě drobné kapradiny: *Asplenium trichomanes* (sleziník červený) a *Asplenium ruta-muraria* (sleziník zední).

Lesy a louky údolnicové nivy řeky Odry

Nivní lesy a louky jsou dnes již jen nepatrným pozůstatkem původně mnohem rozsáhlejších a floristicky mimořádně cenných biotopů. Z lesních společenstev se dochovaly luhy svazu *Alnion incanae*, které představují primární vegetaci zaplavovaných a podmáčených poloh (pravidelně nebo příležitostně zaplavované půdy nebo polohy ovlivňované vysokou hladinou spodní vody. Z dřevin v nich nacházíme olši lepkavou (*Alnus glutinosa*), jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), střemchu obecnou (*Padus avium*) a kalinu obecnou (*Viburnum opulus*). Bylinné patro tvoří např. svízel přítula (*Galium aparine*), popenec břechtanovitý (*Glechoma hederacea*), hluchavka skvrnitá (*Lamium maculatum*), vrbina obecná (*Lysimachia nummularia*), vrbina penízkovitá (*Lysimachia nummularia*), čistec lesní (*Stachys sylvatica*), pomněnka bahenní (*Myosotis palustris* s.l.) a další. Nápadný je druhově bohatý jarní aspekt, tvořený hlavně dymnivkou dutou (*Corydalis cava*), sasankou hajní (*Anemone nemorosa*), křivatcem žlutým (*Gagea lutea*), pižmovkou mošusovou (*Adoxa moschatellina*) a prvosenkou vyšší (*Primula elatior*).

V malé míře se můžeme setkat s typickými bažinnými olšinami svazu *Alnion glutinosae* s dominantní olši lepkavou ve stromovém patře a řadou mokřadních nebo hygrofilních druhů rostlin, jako jsou blatouch bahenní (*Caltha palustris*), kuklík potoční (*Ge-*

um rivale), ostřice měchýřkatá (*Carex vesicaria*), tužebník jilmový (*Filipendula ulmaria*), kosatec žlutý (*Iris pseudacorus*), karbinec evropský (*Lycopus europaeus*), lilek potměchut' (*Solanum dulcamara*) aj.

Na vlhkých, často podmáčených nivních loukách se doposud vyskytuje ohrožený druh orchideje, prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*), a to ve společenstvech s ostřicemi, sítinami, kohoutkem lučním (*Lychnis flos-cuculi*), pryskyřníkem plazivým (*Ranunculus repens*), lipnicí obecnou (*Poa trivialis*), psárkou obecnou (*Alopecurus pratensis*) a dalšími druhy bylin.

Kosatec žlutý (*Iris pseudacorus*) – foto: V. Gřondělová

Rybníky

Rybníční soustava je doprovázena typickými druhy litorálního pásma a volné vodní hladiny. Jsou to především rákosiny a vysoké ostřice, k nimž zařazujeme společenstva s chrasticí rákosovitou (*Phalaroides arundinacea*), rákosem obecným (*Phragmites communis*), zblochanem vodním (*Glyceria maxima*), kosatcem žlutým (*Iris pseudacorus*) a orobincem širokolistým (*Typha latifolia*). Tyto vynořené (emerzní) rostliny jsou přizpůsobeny velkému kolísání vodní hladiny. Mladé listy se na jaře vyvíjejí pod vodou a svou stavbou se podobají listům typických ponořených (submerzních) druhů, např. okřehku trojbrázděmu (*Lemna trisulca*), zatímco vynořené listy mají stavbu stejnou jako listy suchozemských rostlin. Na hladině se setkáváme s charakteristickým zástupcem plovoucích (nantních) rostlin, okřehkem menším (*Lemna minor*).

Svahové mezofilní až subxerofilní louky

Luční společenstva tohoto typu jsou významná výskytem vemeníku dvoulístého (*Platanthera bifolia*). Louky orientované alespoň částečně jižním směrem skýtají podmínky pro výskyt teplomilnějších rostlin, např. hvozdík kartouzek (*Dianthus carthusianorum*), svízel syříšťový (*Galium verum*), krvavec menší (*Poterium minor*), řepík lékařský (*Agrimonia eupatoria*) aj. Fytcenologicky řadíme tyto louky ke svazům *Arrhenatherion* (mezofilní louky) a *Cynosurion* (krátkostébelné porosty ovlivňované pastvou, častou sečí nebo sešlapáváním) a jejich charakter určuje široká škála běžných lučních druhů: řebříček obecný (*Achillea millefolium*), ovsík vyvýšený (*Arrhenatherum elatius*), zvonek rozkladitý (*Campanula patula*), chrpa luční (*Centaurea jacea*), škarda dvouletá (*Crepis biennis*), kakost luční (*Geranium pratense*), kopretina obecná (*Leucanthemum vulgare*), jetel luční (*Trifolium pratense*), vikev plotní (*Vicia sepium*), kmín kořený (*Carum carvi*), jitrocel kopinatý (*Plantago lanceolata*), černo hlávek obecný (*Prunella vulgaris*), třeslice prostřední (*Briza media*), vítod obecný (*Polygala vulgaris*), mochna nátržník (*Potentilla erecta*), kokrhel menší (*Rhinanthus minor*), violka psí (*Viola canina*) a mnoho dalších.

Svahové lesy

V území se dochovaly květnaté lesy svazu *Carpinion* (dubolipové a dubohabrové háje). Můžeme v nich nalézt mezofilní druhy rostlin, především zvonek řepkovitý (*Campanula rapunculoides*), ostřice prstnatou (*Carex digitata*), třešeň ptačí (*Cerasus avium*), konvalinku vonnou (*Convallaria majalis*), svízel Schultesův (*Galium schultesii*), hrachor jarní (*Lathyrus vernus*), černýš hajní (*Melampyrum nemorosum*), žindava evropskou (*Sanicula europaea*), ptačinec velkokvětý (*Stellaria holostea*) aj. Negativním jevem je silné pronikání netýkavky malokvěté (*Impatiens parviflora*) do původně pestrého bylinného patra. Netýkavka vykazuje často silnou dominanci, mnohde vytváří téměř monodominantní porosty.

Tyto lesy mají výraznou schopnost regulovat vodní režim půdy a dobře odolávají imisním zátěžím.

Terminologický slovníček

fyto geografický okres – území charakterizované na základě rozšíření určitých rostlinných druhů, které daný okres vymezují jednotně vůči ostatním

fytochorion – obecný termín pro fyto geografickou jednotku (např. tropická zóna, oblast opadavého listnatého lesa střední Evropy, Moravská brána apod.)

hygrofilní rostliny – rostou na půdách mokřích až zbahnělých

litorál – pobřežní pásmo stojatých vod

mezofilní rostliny – rostou na půdách vlhkých, čerstvě až mírně vlhkých

niva řeky – akumulární rovina podél vodního toku, která je tvořena nezpevněnými usazeninami přenášenými tímto tokem

subxerofilní rostliny – druhy osidlující částečně vysychavé podklady (polosuchá či středně suchá stanoviště)

Literatura

- Bechný J. (1963): Geografie okresu Nový Jičín.
 Dostál J. (1989): Nová květena ČSSR 1, 2. Academia, Praha.
 Demek J. et col. (1987): Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny. Academia, Praha.
 Demek J. (1987 a): Obecná geomorfologie. Academia, Praha.
 Formánek E. (1887-1897): Květena Moravy a rakouského Slezska.
 Hrabovský S. (1995): Oderské rybníky. Inventarizační botanický průzkum I. – Ms., 30 p. + Příl. 7 p., [depon in: OkÚ Nový Jičín, referát ŽP]
 Hruby J. (1914): Die Ostsudeten. Eine floristische Skizze.
 Hronek M. et al. (1984): Okres Nový Jičín. Soubor školních map ČSSR 1:100 000, Praha.
 Mapa okresů 1:100 000, okres Nový Jičín. Český úřad geodetický a kartografický, Geodézie Opava, 1987.
 Mikyška R. et al. (1968): Geobotanická mapa ČSSR, I. České země. – Vegetace ČSR, série A2, Praha.
 Moravec J. et col. (1995): Rostlinná společenstva České republiky a jejich ohrožení. – In: Severočeskou přírodou, Příl. 1995, Litoměřice.
 Moravec J. et col. (2000): Přehled vegetace České republiky, svazek 2. Hygrofilní, mezofilní a xerofilní opadavé lesy. Academia, Praha.
 Otruba J. (1925-1926): Úvod ke květeně československého Slezska. – Vlastiv. sborník slezský, Opava, 1 (1925): 35-50, 2 (1926): 283-396.
 Quitt E. (1971): Klimatische Gebiete der Tschechoslowakei. – Studia geographica 16, Brno.
 Skalický V. (1987): Regionálně fyto geografické členění ČSR. – In: Slavík B. [ed.] (1988): Květena ČSR 1.
 Slavíková J. (1986): Ekologie rostlin. SPN, Praha.
 Vlčková L. (1993): Floristická studie okolí Oder. – Ms., Diplomová práce, 117 p.

Mgr. Stanislav Hrabovský,

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Ostrava

Starček poříční (*Senecio fluviatilis*), třeslice prostřední (*Briza media*) – převzato: Dostál J. (1989)

Obojživelníci a plazi oderských rybníků

Soustava oderských rybníků se nachází jihovýchodně od města Oder v těsné blízkosti řeky Odry. Odra je velmi důležitým biokoridorem evropského významu, propojujícího jihovýchodní část Nizkého Jeseníku se severní částí Beskyd a dále Moravskou branou povodí řeky Moravy a Dunaje (tedy povodí Černého moře) na jihu s rozsáhlými nížinami v Polsku – povodí Baltu. To ve svém důsledku znamená, že lokální populace (nejen) obojživelníků a plazů, vyskytujících se v oblasti Oderských rybníků, jsou v občasném kontaktu s jinými populacemi, s nimiž se setkávají na svých migracích řekou Odrou a jejím okolím.

Podrobný průzkum zdejšího území a v něm se vyskytujících lokálních populací obojživelníků a plazů probíhal v letech 1996 až 1998. Výsledky mapování a studia byly zpracovávány každoročně formou posudků, na něž následně navazovaly závěry a návrhy na opatření k péči o území ve vztahu k batrachofauně a herpetofauně.

Stručně k výsledkům mapování. Podél řeky Odry probíhá, a to až po hranice s Polskou republikou (situaci v Polsku neznám), výskyt dominantního druhu žáby – skokana skřehotavého (*Rana ridibunda*) a dominantního plaza – užovky obojkové (*Natrix natrix*). K nim se podle typu biotopu (prostředí) přidávají další druhy. Přímo v soustavě rybníků se velmi hojně vyskytuje rosnička zelená (*Hyla arborea*) a kuňka obecná (*Bombina bombina*), v menší míře zde žije čolek obecný (*Triturus vulgaris*), dále skokan hnědý (*Rana temporaria*) a skokan štíhlý (*Rana dalmatina*) spolu s ropuchou obecnou (*Bufo bufo*) a ropuchou zelenou (*Bufo viridis*).

Z ostatních plazů zde má silnější výskyt ještěrka obecná (*Lacerta agilis*), méně hojná je ještěrka živořodá (*Zootoca vivipara*) a slepýš křehký v obou poddruzích – slepýš křehký severní (*Anguis fragilis fragilis*) a slepýš křehký kolchický (*Anguis fragilis colchicus*), včetně přechodných* (hybridních forem). Ojedinele, na stránkách nad rybníky, žije i užovka hladká (*Coronella austriaca*). Výskyt zmije, stejně jako blatnice skvrnitá a čolka velkého, bohužel nebyl doposud prokázán.

V některých malých rybnících nedaleko této rybníční soustavy se můžeme setkat i se skokanem zeleným (*Rana kl. esculenta*), který je hybridogenním hybridem** již dříve vzpomínaného skokana skřehotavého a skokana krátkonohého (*Rana lessonae*).

Výzkum území není

ukončen a bude se dále zaměřovat hlavně na výše uvedené, prozatím však neprokázané druhy.

Ivan Zwach

* Slepýš křehký severní je poddruhem slepýše křehkého. Obývá obrovský areál a je vlhko- a chladnomilným druhem. Patří tedy mezi prvky palearktické na rozdíl od dalšího poddruhu – slepýše křehkého kolchického, který je prvkem mediteránním, a proto je sucho- a teplomilný.

** Hybridogenní hybrid je označení pro zvláštní typy hybridu (křížence), který uchovává ve svých pohlavních buňkách oddělené genetické informace od samce i samice. To znamená, že při vzniku nového jedince (po oplodnění vajíčka spermií) nedochází například k fázi nazývané rekombinace genů - tedy fázi při níž se uplatňuje dominantnost (převaha) určité alely (konkrétní forma genu) jednoho pohlaví vůči stejné alele, ale zde recesivní (ustupující) opačného pohlaví, anebo naopak. Tyto hybridogenní druhy označujeme jako kleptony (z řeckého slova kleptos – zloděj), což je nesprávný výraz, který vyjadřuje antropomorfický způsob chápání procesů v přírodě. Ve skutečnosti se nejedná o krádež „cizí“ genetické informace, ale jde jednoznačně o unikátní způsob přežití druhů v měnící se krajině, a to díky jak revolučním procesům (požáry, povodně atp. i jiné lidské destruktivní činnosti), tak i procesům evolučním, zde procesům sukcesním. Dle mého názoru je klepton ve své podstatě nosič čistých genetických informací svých rodičovských druhů (skokana skřehotavého a skokana krátkonohého) v prostoru a čase. Tento soubor rodičovských druhů s kleptonem nazýváme odborně *Rana esculenta* synklepton.

Podzemní vody

Procházíme-li Poodřím, nacházíme občas v terénu zvláštní kulaté nebo půlkulaté uzamčené plechové budky šedé barvy umístěné na ocelové rouře (pažnici) s nápisem:

*Pozorovací objekt ČHMÚ - pobočka Ostrava
ochranné pásmo $r = 250\text{m}$
Poškození se trestá!*

*Jeden z vrtů státní pozorovací sítě podzemních vod
(foto: R. Jarošek)*

K čemu tyto budky slouží? Co je v nich ukryto?

Jedná se o vrtý tzv. státní základní pozorovací sítě podzemních vod a jsou ve správě Českého hydrometeorologického ústavu (ČHMÚ). Měří se zde kolísání hladiny podzemní vody, které je způsobeno zasakováním dešťových srážek nebo vody z tajícího sněhu nebo také průsakem vody z řek a potoků vrstevami propustných štěrků pod povrchem zemským (do podzemí - tedy správný název „vody podzemní“ nikoli „spodní“ nebo „podpovrchové“). Je-li dlouho sucho, klesá hladina podzemní vody stále hlouběji, v opačném případě zase stoupá výše, blíže k terénu. Změny hloubky hladiny podzemní vody (říkáme jim režim kolísání) se měří ve spolupráci s místními dobrovolnými pozorovateli, kteří vždy ve středu k vrtům docházejí, provádějí měření pásmem a měsíčně zasílají hlášení na příslušnou pobočku ČHMÚ k dalšímu zpracování. V budkách bývají instalované samozapisovací regis-

trační přístroje poháněné hodinovým strojkem nebo baterií nebo automatické registrační přístroje. Toto vybavení pak vyžaduje jen občasnou kontrolu nebo odečtení naměřených údajů přenosným počítačem. V některých vrtech se měří i teplota podzemní vody.

Údaje o hladinách z vrtů - na území bývalého Severomoravského kraje je jich asi 300 - slouží ke zhodnocení vodohospodářských situací důležitých pro zemědělství, vodárenství, stavebnictví, pro meliorace či závlahy a ke sledování dlouhodobých změn režimu kolísání podzemní vody v přírodně významných oblastech.

Na vybraných vrtech se sleduje i kvalita podzemní vody. Tak lze například zjistit závažné znečištění výluhy z kejdy, znečištění splašky, hnojivy, postřiky, pohonnými hmotami a jinými chemikáliemi. Vidíme, že nám tyto vrtý poskytují cenné vodohospodářské a ekologické údaje. Je proto nutné respektovat jejich ochranné pásmo (kruh o poloměru 250m kolem objektu) a s ČHMÚ projednat předem veškeré zásahy v něm a samozřejmě tyto vrtý nepoškozovat.

V předminulém čísle časopisu Poodří jsme přinesli informaci o kvalitě povrchové vody v regionu. Nyní se věnujeme kvalitě vody podzemní. Chráněná krajinná oblast Poodří se nachází převážně v údolní nivě Odry tvořenou tzv. údolní terasou. Ta má vcelku jednoduchou stavbu: shora je tvořena souvislou vrstvou povodňových hlín. V jejich podloží se nacházejí štěrky údolní terasy souvisle nasycené podzemní vodou. Voda do těchto štěrků prosakuje (infiltruje) jednak shora ze srážek, jednak přibližně vodorovně ze všech toků a vodotečí do nich zaříznutých. V případě srážek je prosakující voda kontaminovaná (znečištěná) nečistotami z ovzduší, na povrchu terénu a v půdním profilu, kterým prosakuje. Voda infiltrující z řeky přináší do podzemní vody nečistoty, které sama obsahuje a které jsou výsledkem lidské činnosti. Do jisté míry se projevuje samočisticí schopnost štěrků, jimiž povrchová voda prosakuje, ale znečištění z povrchové vody se časem projeví i ve vodě podzemní. K posouzení znečištění podzemní vody jsme použili rozbor ze dvou vrtů kvalitativní sítě podzemních vod Českého hydrometeorologického ústavu. Voda se vzorkuje dvakrát ročně (jaro a podzim) od roku 1986, vždy po tříhodinovém odčerpávání. V tab.1 uvádíme základní charakteristiky dvou vybraných vrtů. V tab.2 chemizmus podzemní vody dle vybraných ukazatelů. I když kvalitativní síť vrtů je nedostačující, lze i z těchto údajů učinit některé závěry.

Celková mineralizace směrem po toku Odry stoupá. Poněvadž se na vzorcích podzemní vody nestanovují rozpuštěné látky jako na vzorcích povrchových vod, nelze provést jednoznačné srovnání. Převážně můžeme podzemní vody zařadit do I. a II. tř., zcela výjimečně do třídy III. Rovněž obsahy chloridů a síranů řadí podzemní vodu do I. a II. tř. jakosti povrchových vod. Ukazatel chemické spotřeby kyslíku CHSK_{Cr} indikující znečištění organického a antropogenního původu řadí podzemní vody do I. až III. třídy. Výskyt fosforečnanů je vyšší na lokalitě Bernartice nad Odrou (vrt VO 123), kde řadí podzemní vodu až do V. tř.

Svědčí o výrazné kontaminaci podzemní vody. V regionu jsou odpadní vody čištěny v čistírnách odpadních vod prozatím jen ojediněle a místní vodoteče slouží jako kanalizační odpady. Kontaminace podzemní vody amoniakálním dusíkem je rovněž vyšší na lokalitě Bernartice n. O. Voda dosahuje až IV. třídy znečištění (tab. 2). Obsahy nepolárních extrahovatelných látek (NEL) se nesledovaly u všech vzorků. Přesto některé zvýšené koncentrace ukazují na alarmující kontaminaci podzemní vody.

Závěrem lze říci, že kvalita podzemní vody je výrazně závislá na kvalitě vody povrchové. Celkové trendy a vztahy jsou obsahem jiného příspěvku. Přesto lze z řady zjištění konstatovat kolísající průběh v závislosti na přísunu kontaminantů bez prokazatelného klesajícího trendu. Sledování chemizmu podzemní vody v závislosti na znečištění vody povrchové pokládáme i nadále za žádoucí.

Základní charakteristiky vrtů V0 64 a V0 123

Tab. 1

DTB.Č.	Lokalita	Kilometr říční sítě	Hydrologické číslo povodí	Kolmá vzdálenost od řeky	Typ kolektoru	Zjištěná mocnost kolektoru
VO 64	Ostrava-Výškovice	23,5	2-01-01-156	400 m, pravý břeh Odry	Štěrky údolní terasy	2,80 m
VO 123	Bernartice nad Odrou	70,5	2-01-01-064	300 m, levý břeh Odry	Štěrky údolní terasy	3,00 m

Rozmezí jednotlivých chemických ukazatelů zjištěných ve sledovaných vrtech ve vztahu ke třídám jakosti povrchových vod

Tab. 2

Číslo vrtu lokalita	Celková mineralizace	CHSK _{Cr}	PO ₄ P (PO ₄)	Chloridy	Sírany	NH ₄ N (NH ₄)	NEL ⁺
VO-123 Bernartice nad Odrou	219,3-379,6	4,0-25,0	0,01-7,38 0,003-2,41	14,9-42,2	0,48-63,4	0,38-2,63 0,30-2,05	0,10-0,68
Počet překročení tříd jakosti povrchových vod		I. 22x II. 2x III. 1x	I. 3x II. 2x III. 3x IV. 4x V. 16x	I. 28x	I. 28x	I. 1x II. 1x III. 13x IV. 13x	I. 16x III. 2x IV. 4x V. 1x
VO-64 Výškovice	181,4-537,4	4,3-30,0	0,01-0,64 0,003-0,21	6,0-65,0	44,5-134,0	0,03-2,30 0,01-1,80	0,01-0,55
Počet překročení tříd jakosti povrchových vod		I. 21x II. 4x III. 3x	I. 7x II. 20x III. 1x	I. 26x II. 2x	I. 10x II. 18x	I. 10x II. 7x III. 10x IV. 1x	I. 18x III. 2x IV. 2x V. 1x

+ nebylo provedeno všech 28 stanovení

++ dle ČSN 757221

Jarmila Vašíčková a Jindřich Klečka,
Český hydrometeorologický ústav - pobočka Ostrava
R. Jarošek, Správa CHKO Poodří

Pro bono publico natura est aneb příroda je věc veřejná

Stále se zhoršující stav životního prostředí je již natolik závažný, že si vyžádal přijetí řady mezinárodních úmluv a závazků, které by měly negativní trend zastavit a nastolit odpovídající revitalizační program. Jednou z cest, které k tomu mají přispět, je i AGENDA 21. Nic neříkající slovo latinského původu, avšak v dané souvislosti obsahově velmi bohaté. Znamená, že záležitosti životního prostředí jsou věcí i povinností nás všech, kteří žijeme na planetě Zemi.

Ze setkání se Stevem O'Connorem v Lesním mlýně

Dosavadní civilizační vývoj byl ve znamení domínujícího druhu *Homo sapiens sapiens* – člověk moudrý moudrý. Ale kde je ta moudrost? S věky se vytratila. Moudrost se změnila na sobeckost, touhu po moci a bohatství. Z člověka moudrého se stal člověk bezcitný, bezohledný, ničící a zabíjející, a to buď pro vlastní zájmy nebo pro zájmy jiných – mocnějších. Příroda, kterou se člověk stále snaží ovládnout a přinutit k poslušnosti, ve své obsáhlosti dlouho trpěla tyto lidské aktivity. Čas od času vyslala varovné signály, kte-

ré na nějakou dobu zmírnily devastační cestu, ale jen zmírnily. Příroda však je sice obsáhlá – ale ne nekoenečná. V poslední době se varování ozývá stále častěji a někdy už to není varování, ale volání o pomoc. A když někdo potřebuje pomoc, je třeba ji poskytnout. Pomůžeme-li přírodě, pomáháme současně sobě, svým dětem i dětem jejich dětí.

Jako Správa chráněné krajinné oblasti Poodří jsme se přihlásili k programu AGENDA 21 a zpracovali projekt pro mikroregion Poodří. V rámci posuzování projektů jsme se dostali do užšího výběru. A protože při realizaci vybraných projektů budou využity též britské finanční zdroje, přijel v únoru do Poodří Steve O'Connor. Na setkání v Bartošovicích hovořil se starosty obcí o záměrech a poslání AGENDY 21, ale hlavně se soustředil na diskusi o místní problematice, připravenosti a ochotě obcí se do programu zapojit. Byl také překvapen aktivitami, které vyvíjí naše Správa směrem k veřejnosti i partnerským vztahem s obcemi.

Dosavadní spolupráce, připravenost i zájem přinesly své výsledky. Projekt Správy CHKO Poodří byl zařazen mezi tři, které jsou v rámci České republiky doporučeny k realizaci a finanční dotaci. Jen pro bližší informaci: zbývající dva projekty jsou v Čechách a budou realizovány v podmínkách měst. Kolektiv Správy CHKO Poodří se tak posílí o koordinátora celého projektu, kterým je Lumír Kuchařík z Jeseníku nad Odrou, člověk plný nápadů, ale i činů. Úkol rád přijal a hned začal naplňovat. S řadou starostů již navázal kontakt a podílil se na přípravě konkrétních akcí, které proběhnou v tomto roce.

Věřím, že mu budete pomáhat, nedělá to pro sebe ani pro Správu, pomáhá nám všem. Vždyť – PRO BONO PUBLICO NATURA EST.

Vladislava Hamplová, Správa CHKO Poodří

Venkovský mikroregion Poodří

V minulých dvou číslech jsme čtenáře informovali o vzniku venkovského sdružení některých obcí v okrese Nový Jičín - Regionu Poodří a vypracování společného dokumentu – Projektu regionu Poodří.

Tento vstupní základní materiál byl po řadě diskusí dále rozpracován do podoby šesti konkrétních projektů a byla na ně podána žádost z Programu obnovy venkova, neboť samy obce nejsou schopny podobné aktivity financovat ze svých rozpočtů. O jaké projekty se jedná?

Prvním z nich je propojení obcí venkovského regionu sítí Internet. Důvodem byla snaha využít moderních technologií a zlepšit přísun informací a komunikaci mezi obcemi i vně. Vzájemné datové propojení bude rovněž využito jako jeden z nástrojů propagace regionu - budou např. zpracovány společné internetové stránky regionu Poodří. Počítače s připojením na Internet budou umístěny na jednotlivých obecních úřadech.

Čistírna odpadních vod v Bernarticích n.O.
(foto: R. Jarošek)

Druhým záměrem je zpracování studie s názvem Řešení odvádění a čištění odpadních vod. Cílem navrhovaného souboru investic je výstavba kanalizace a čistíren odpadních vod v jednotlivých obcích. Odkanalizování jednotlivých obcí mikroregionu umožní čištění odpadních vod od téměř 21 000 ekvivalentních obyvatel, kteří doposud na žádnou kanalizaci nejsou připojeni a kteří způsobují v podstatě přímé znečištění povrchových toků. Některé obce mají vybudovanou kanalizační síť, ale kromě Kunína a Bernartic nad Odrou je vesměs nesourodá a nesystematická a pro potřeby odvádění splaškových vod prakticky nevyužitelná. Význam této akce, jejímž výsledkem by mělo být celkové zlepšení čistoty vody v Odře a jejích přítocích, není asi zapotřebí dále rozvádět, ale jistě prospěje nejen obyvatelům mikroregionu, ale všem.

Region Poodří má velký potenciál cestovního ruchu. Jeho atraktivita spočívá nejen v krajinářských hodnotách, ale rovněž v mnohých kulturních památkách. Překážkou rozvoje turistického ruchu představuje především nedostatek informací, a to nejen pro návštěvníky, ale i pro touroperátory a cestovní kanceláře. Dalším projektem je proto Vytvoření informačního centra Poodří. Předkládaný projekt navrhuje vytvořit systém získávání kvalitních informací. Měl by nabídnout všeobecné informace, dále přehled o ubytovacích kapacitách a kulturně-historických památkách, prodej map, pohlednic, suvenýrů a vstupenek na místní události a možnost vyhledávání informací na www stránkách Internetu. Informační centrum by se mělo nacházet v budově zámku v Bartošovicích.

S cestovním ruchem souvisí i připravovaná studie Program rozvoje venkovské rekreace. Předkládaný

projekt navrhuje zpracovat marketingovou studii venkovské turistiky k dosažení vyšších standardů kvality turistických služeb v Poodří. V rámci studie budou hodnoceny aktuální a výhledové možnosti cestovního ruchu a bude zpracována komplexní turistická nabídka regionu.

Dalším z předkládaných záměrů je studie Zpracování pasportů nemovitosti vhodných k podnikatelským účelům. Vytváření podmínek pro rozvoj malého a středního podnikání jak v oborech navazujících na zemědělskou výrobu, tak v ostatních průmyslových oborech je důležitým stimulem pro přitážení investorů. Výstupem studie bude vypracování databáze pasportů nemovitosti vhodných k podnikatelským účelům a její prezentace podnikatelskému sektoru.

Malý podíl ve využití stávajícího potenciálu obnovitelných a alternativních energetických zdrojů, avizovaný růst cen dovážených energetických surovin, útlum klasických forem zemědělské produkce a s tím související růst nezaměstnanosti a pozitivní efekt ve vztahu k životnímu prostředí vede k nutnosti vyhledávání a praktickému využití alternativních energetických zdrojů. Tyto důvody vedly ke vzniku návrhu poslední studie – Možnosti produkce biomasy s návrhem vhodných lokalit pro výstavbu kotelen. Projekt navrhuje analyzovat energetické potřeby mikroregionu, lokalizovat stávající dostupný potenciál obnovitelných a alternativních zdrojů a případně vytypovat plochy k pěstování energetických surovin a navrhnout možnosti jejich praktického využití.

Ing. Oldřich Usvald

Stavební kultura v Poodří, 3.díl

Ve druhém letošním čísle časopisu Poodří uzavíráme seriál zaměřený na tradiční stavební kulturu v oblasti kolem řeky Odry. Jednotlivá témata textů i fotografií jsou čerpána z publikace „Stavební kultura v krajině Poodří“ vydané díky podpoře Správy CHKO Poodří v Ostravě v prosinci roku 1997. Autorem publikace je atelier Zemanová & Busch - architekti společně s ing. Alenou Malíkovou ze Správy CHKO Poodří. Pokračováním této práce je projekt „Dům pro Poodří“, který je v současné době dokončen. Jeho vybrané části budou k dispozici občanům a stavebníkům na příslušných obecních a stavebních úřadech a dále na pracovištích Správy CHKO Poodří v Ostravě a v Suchdole nad Odrou.

ZEMĚDĚLSKÁ USEDLOST

K hlavní činnosti obživy obyvatel Poodří patřilo zemědělství. Ze starých katastrálních map je patrný způsob využití zemědělské půdy (záhumenková plůžina – viz. obr.). K zemědělské činnosti se pak váže typ usedlosti charakteristické uspořádáním jednotlivých objektů kolem vnitřního dvora.

Statek byl tvořen obytným stavením, výminkem a stodolou se stájemi pro domácí zvířata. Jedním z typů usedlosti je tzv. trojboká zástavba, kdy stavení a vý-

mínek jsou dvě rovnoběžné obdélníkové budovy umístěné po protilehlých stranách dvora. Jejich štítové stěny jsou obráceny do ulice či k příjezdové cestě a celá čelní strana dvora je uzavřena zdí s vjezdovou branou mezi dvěma zdobenými pilíři. Zadní strana dvora naproti vjezdu bývá uzavřena průjezdnou stodolou a hospodářskou částí, takže objekty tvoří v půdorysu tvar písmene U.

Bernartice n. O. - uliční fasáda statku se středními vjezdovými vraty

Druhý rozšířený typ zemědělské usedlosti je tzv. čtyřboká neboli okapová zástavba. Typická je do ulice obráceným dlouhým (okapovým) průčelím hlavního stavení s průjezdem do dvora. Vnitřní dvůr je zčásti nebo po celém obvodu obestaven hospodářskými budovami.

*Hukovice - Valův statek,
příklad tzv. trojboké zástavby*

*Bernartice n. O. - do ulice obrácené dva štíty
spojené zdí s vjezdem do dvora*

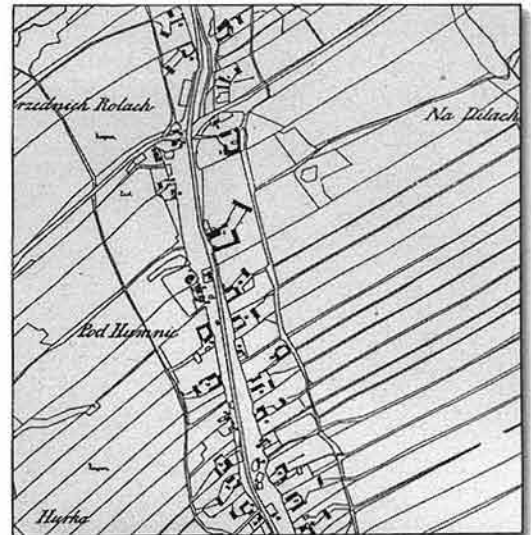

*Pustějov - statek z roku 1907
půdorys uzavřeného dvora*

PROLÍNÁNÍ SÍDLA A KRAJINY

Vesnické sídlo vnímáme vždy na pozadí tvořeném okolní krajinou. Horizont je tvořen rovinou polí, svahy luk a pastvin či zalesněným pohořím. V Poodří se můžeme setkat s touto krajinnou rozmanitostí díky rovině Oderské nivy, jejím terasám a kopcům blízkých Beskyd či Oderských vrchů.

Při pouti místní krajinou můžeme pozorovat prolínání okolní krajiny do obrazu sídel a lidských obydlí. Blízko řeky najdeme cihlová stavení vzrostlá z hlíny oderské nížiny, blíže lesům najdeme domky a kostelíky sroubené ze dřeva zalesněných podhůří.

V příštích číslech časopisu seznámíme čtenáře s obsahem projektu „**DŮM PRO POODŘÍ**“, který navazuje na předchozí práci s tematikou stavební kultury v krajině Poodří. Projekt se obrací k dnešnímu modernímu člověku se specifickými požadavky na způsob života a kvalitu bydlení.

Celý dokument „Dům pro Poodří“ je sestaven ze tří částí :

1. - teoretické, která obsahuje základní pravidla a metody začlenění stavby do okolního prostředí,
2. - praktické, která nabízí jednotlivé nástroje a kroky potřebné k provedení rozboru zadání stavby před zahájením projekčních prací,
3. - příklady architektonických studií rodinných domů, které vycházejí z uvedených pravidel, používají navrženou metodu a splňují nároky a požadavky současného bydlení.

Projekt bude součástí hodnocení krajinného rázu, jehož ochranou je v oblasti Poodří pověřena Správa CHKO Poodří se sídlem v Ostravě (podle § 12 zák.č.114/1992 Sb.). Dokument může být využíván také pracovníky úřadů a institucí, které se vyjadřují k žádostem o stavební povolení.

V neposlední řadě je dokument určen rovněž i samotným stavebníkům, kterým může výrazně pomoci jednak v průběhu zadávání projekčních prací, dále během práce na návrhu stavby, tak i v samotném procesu výstavby rodinného domu v Poodří.

Ing. Kateřina Buschová, arch. Pierre Busch

Územní systémy ekologické stability v CHKO Poodří

Územní systémy ekologické stability (dále též ÚSES) jsou v souladu se zákonem č. 114/1992 Sb. a vyhl. č. 395/1992 Sb. logickou součástí obnovy ekologické stability krajiny, základním nástrojem ochrany přírody a krajiny i územního plánování k zajištění nezbytných prostorových podmínek pro uchování biodiversity.

Složitě pojmy, které naši rodiče ještě neznali, protože vyrůstali a žili převážně v období, kdy naše krajina byla ještě harmonická. Drobná políčka byla střídána loukami, lesy, na mnoha mezích vyrůstaly remízky, nebo aleje a skupiny ovocných stromů, jednotlivé osady byly propojeny sítí polních cest a chodníků, všichni a vše měli k sobě blízko.

Současné komplexy zemědělských i lesnických monokultur, bez spojovacích článků přirozených vodních toků, osázených cest a remízků, neumožňují již dnes trvalou existenci celé pestrosti květeny i zvířeny, především v přelidněných částech kontinentů.

I na našem území, po rozsáhlých zcelovacích procesech šedesátých a sedmdesátých let byl dokladován prudký úbytek druhové pestrosti nejen v tzv. exhalacně poškozených územích, ale zároveň i v „moderně“ zemědělsky obhospodařované krajině.

Bylo zjišťováno, že vzdálenosti mezi zbytky původních a přírodě blízkých porostů, ať lesů či luk stejného charakteru, jsou již tak velké, že mezi nimi není možné spojení, krajina není schopna přirozené obnovy z vlastních zdrojů. Komplexní průzkumy prokázaly, jaké vzdálenosti ještě přirozenou komunikaci mezi rostlinnými a živočišnými společenstvy umožňují, byla vymyšlena technická řešení obnovy škod, které člověk neuváženým drancováním krajiny způsobil.

Vznikl tak nový obor v územním plánování krajiny, do zákonů, zaměřených na ochranu přírody a krajiny se dostaly nové pojmy - **územní systémy ekologické stability, nadregionální** (s mezinárodním významem), **regionální a lokální biocentra a biokoridory**.

Postupně byly zpracovávány dokumentace pro jednotlivé obce. Referáty životního prostředí okresů zadávaly zpracování dokumentů celých území jako „**Generely územních systémů ekologické stability**“.

Jde v nich nejen o **zakreslení ploch biocenter** s dochovanými přirozenými porosty, typickými pro dané území (velikost ploch podle významu biocenter) a **biokoridorů**, které jsou protáhlého tvaru a spojují jednotlivá biocentra. Umožňují tak šíření rostlin i živočichů. **Především jde o jejich zabezpečení v územních plánech jednotlivých katastrů, a faktickou obnovu krajiny.**

V přírodě jsou „biocentry“ lesíky mezi poli, propojené „biokoridory“ břehových porostů potoků, nebo pruhy luk a pastvin podél polních cest. Uvědomíme-li si, jak málo je polních cest například mezi sousedními obcemi, jak jsou plochy zemědělské půdy ještě stále rozměrné a bez členících prvků, pochopíme nutnost obnovy dřívější rovnováhy v krajině.

Chráněná území, maloplošná, ale především velkoplošná, se tak stávají přirozeným a významným

zdrojem rostlin a živočichů (genetického materiálu), pro zpětné šíření do krajiny při obnovách systémů ekologické stability.

K nejvíce ohroženým lidskou činností i nepochoopením jejich významu člověkem patří právě vodní a mokřadní ekosystémy, k nimž řadíme také chráněnou krajinnou oblast Poodří. Chráněnou nejen našim zákonem, ale navíc i mezinárodní ochranou v rámci Ramsarské konvence. Dodnes je v územních systémech ekologické stability opomíjeno šíření organismů vodou. Vodní biokoridory nejsou společností příliš respektovány a proto jsou také různými investory neustále předkládány požadavky na jejich ničení technickými zásahy (trasy komunikací, energovody apod.).

Místní územní systémy ekologické stability (Generely lokálních ÚSES) byly pro území CHKO Poodří zpracovávány ve třech okresech - Ostrava (6 katastrů), Frýdek - Místek (2 katastry), Nový Jičín (16 katastrů). Zpracovávání probíhalo od počátku iniciativně, ve všech okresech CHKO tak bylo ukončeno projednání Generelů ÚSES do konce roku 1994 podle původní metodiky.

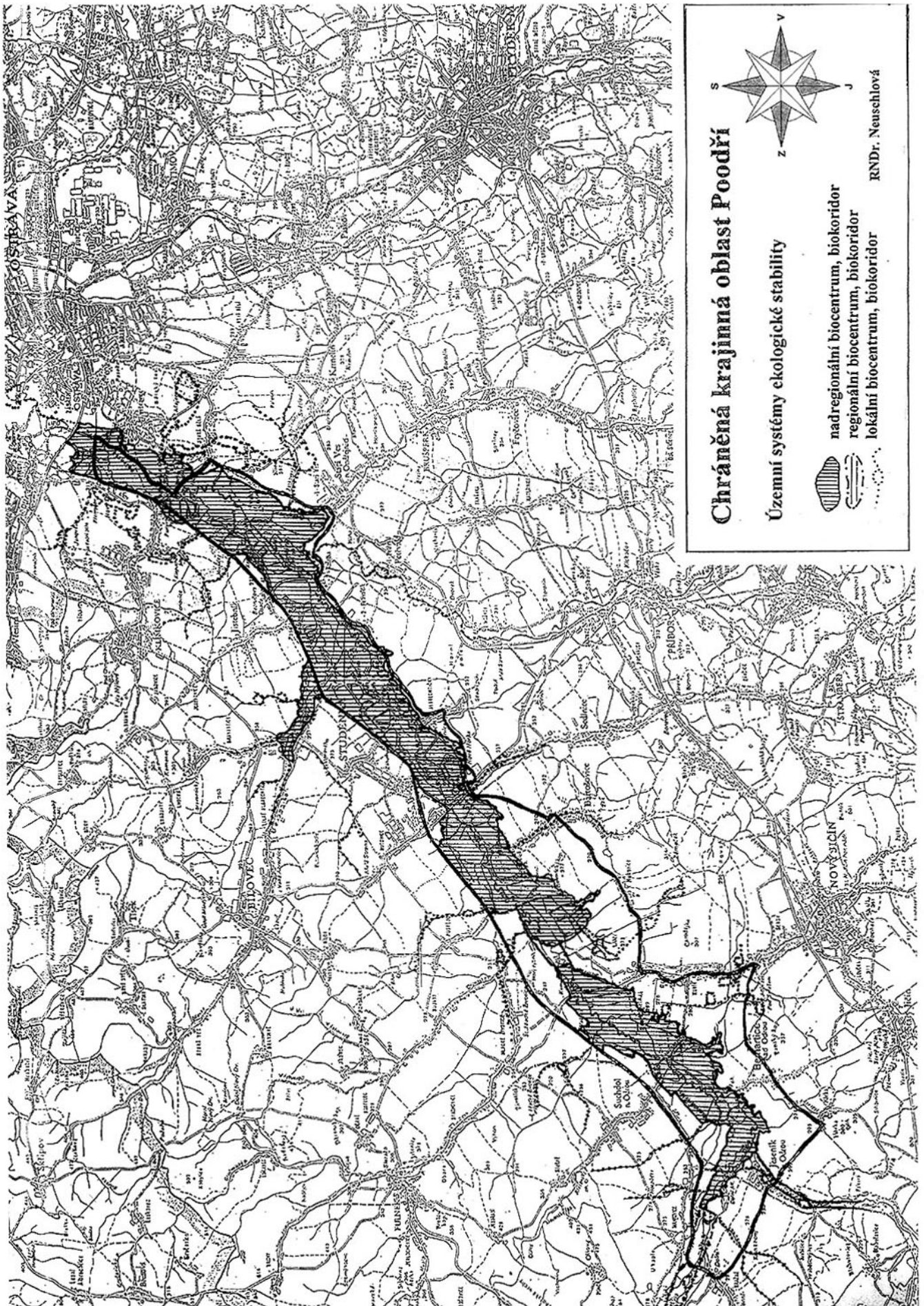
Chráněná krajinná oblast Poodří je přirozeně součástí nadregionálních systémů ekologické stability (viz *doprovodná mapa*). Většina severní části chráněné krajinné oblasti Poodří (od Ostravy až po Mokřady Pustějovského potoka a Bartošovický luh) byla zahrnuta do **nadregionálního biocentra Oderská niva**. Na ně navazující území až k soutoku Odry s Luhou bylo po přepracování Správou CHKO Poodří zařazeno do **nadregionálního biokoridoru vymezeného, Poodří - Jih**. Nový generel ÚSES okresu Nový Jičín byl zpracován k termínu 30.11.1997. V území CHKO Poodří došlo oproti původnímu zpracování k doplnění systému o návrhy dosud nevymezených lokálních biocenter a biokoridorů, které do původního zpracování (1994) zahrnuty nebyly. Jde o biocentra v Jeseníku nad Odrou na Luze, dále o vložená biocentra na Odře mezi Mankovicemi, Jeseníkem nad Odrou, Suchdolem nad Odrou, Kunínem a Hladkými Životicemi.

Nadregionální biocentrum Oderská niva

Celková výměra nadregionálního biocentra je cca **3.663,5 ha**, z toho v CHKO Poodří **3.221 ha**. Mimo území CHKO pak **442,5 ha**.

Rozsáhlé území údolní nivy Odry, ležící v katastrech Ostrava - Svinov, Ostrava - Zábřeh, Ostrava - Výškovice, Ostrava - Stará Bělá, Ostrava - Polanka nad Odrou a Ostrava - Proskovice (okres Ostrava), dále Stará Ves nad Ondřejnicí a Košatka nad Odrou (okres Frýdek - Místek) a Jistebník, Petřvaldík, Albrechtický, Studénka, Butovice, Nová Horka, Pustějov, Bartošovice, Hukovice a Hladké Životice (okres Nový Jičín).

Kromě zachovalé říční nivy Odry ve jmenovaných katastrech, zahrnuje biocentrum část nivy Bílovky nad hranicí CHKO. V Bartošovicích a Hukovicích je hranice vedena po hraně říční terasy, aby nadregionální biocentrum zahrnovalo kromě unikátních lužních společenstev i významná společenstva kontaktní a společenstva pramenišť.

Harmonická krajina nadregionálního biokoridoru Poodří-jih (louky u jezu u Lesního mlýna v Bernarticích n.O.)

Nadregionální biokoridor Poodří - jih

Celková výměra 1.018 ha

Území v katastrech Hladké Životice, Suchdol nad Odrou, Kunín, Bernartice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Mankovice, je logickou součástí významného migračního tahu ve směru sever - jih a zároveň významným kontaktním územím, v němž se stýkají podprovincie polonská, hercynská a karpatská. Přes významnou podobnost s nadregionálním biocentrem Oderská niva má řadu specifíků a vysoký podíl přirozených společenstev, často mimořádné kvality. Řeka Odra a navazující lužní lesy a louky propojují oba celky v reprezentativní systém, který představuje unikátní ukázkou území, v němž se plynule proměňují ve směru toku řeky Odry (JZ-SV), společenstva od horských k nížinným.

Dalším důvodem vymezení nadregionálního biokoridoru byly nové výsledky výzkumů v chráněné krajinné oblasti Poodří (zejména botanických, zoologických a hydrobiologických) a docenění významu přirozeně rozkolísaného vodního režimu území. Do tohoto území spadá 5 návrhů maloplošných chráněných území, celé je součástí pouze I. a II. zóny CHKO.

Na nadregionální biokoridor Poodří-jih navazuje ve směru k Odrám regionální biokoridor, k nivě Odry

směřuje dále celá řada lokálních biokoridorů a biocenter z obou jejich břehů od Oderských vrchů i ze směru od Beskyd. Jižní a jihozápadní část chráněné krajinné oblasti Poodří a na ni navazující území byly v minulosti více poškozeny intenzifikací zemědělské výroby. Zdejší krajina vyžaduje pro obnovu rovnováhy větší změny. Některá vytvořená biocentra i biokoridory bude nutno obnovovat od základu.

V Poodří k těm „potřebným“ patří několik biocenter lokálního významu, přičemž některá z nich jsou již částečně funkční. Bude potřebné v jejich plochách vysazovat lesní porosty (pouze domácí druhy listnáčů v přirozené dřevinné skladbě), nebo zatravněvat pozemky neoprávněně rozoraných luk v nivě řeky.

Především v katastrech Jeseník nad Odrou, Mankovice, Vražné a Suchdol nad Odrou je nutno věnovat zvýšenou pozornost obnově biokoridorů na Luze, Vraženském a Hrabětickém potoce i přítocích Odry, Kletenském potoce, bezejmenném toku v Mankovicích, ve spolupráci s jednotlivými obcemi, Povodím Odry i dalšími správci drobných toků.

V některém z příštích čísel časopisu uveřejníme konkrétní příklady možností obnovy územních systémů ekologické stability v Poodří.

*Šárka Neuschlová (text i foto),
Správa chráněné krajinné oblasti Poodří*

Chybějící přirozené vazby v krajině – břehové porosty Hrabětického potoka, biokoridory a biocentra lokálního významu (jz. hranice CHKO Poodří)

Dny v Poodří

Letos se již po třetí konala akce, která se vžila svým pracovním názvem jako DNY V POODŘÍ. Stejně jako u těch předešlých se stal místem setkání zámeček v Bartošovicích, který také tentokrát překvapil něčím novým. Je to rekonstrukce zámečského parku a my jsem rád, že jsme významně přispěli k naplnění dlouhodobě plánovaného záměru.

Třetí DNY V POODŘÍ byly zaměřeny na spolupráci ochrany přírody s obcemi, rozvoj místních Agend 21 v mikroregionu Poodří a přípravu prvních konkrétních projektů. Každá obec si připravila rozbor konkrétních podmínek obce, včetně uvedení kladných i záporných

stránek a první konkrétní projekt, který by ráda v rámci A 21 realizovala. Pracovní část byla ukončena v pozdním odpolední.

Večerní setkání, na které přijeli hosté, kolegové z dalších chráněných krajinných oblastí a pracovní partneři z nejrůznějších organizací, začalo vernisáží Ekogalerie. Své zahájení měla na začátku roku 2000 v Ostravě a v Bartošovicích bylo její další zastavení na cestě k prameni Odry. Ekogalerii zahájila starostka obce Kateřina Křenková, uměleckou atmosféru navodilo hudební a pěvecké vystoupení místního kvarteta a zakončily ji verše básničky Lydie Romanské „Odrou

Z vernisáže putovní Ekogalerie v Bartošovicích

křestná", která je první básnickou sbírkou věnovanou krajině Poodří. Po té probíhaly přátelské i pracovní rozhovory, doplněné o ochutnávku místních specialit, které i tentokrát pomohli zajistit sponzoři a obce v Poodří.

Předcházející dny, které byly ve znamení letních veder, odvodnily krajinu i řeku Odru, takže se nemohla uskutečnit tradiční plavba po řece Odře. Operativně jsme změnili plán a plavba byla, ale po rybnících doplněná o terénní procházky. Ačkoliv hned ráno se nebe zatáhlo a signalizovalo déšť, nikdo výjezd do terénu nevzdal. Vyzbrojeni gumáky, pláštěnkami a deštníky jsme se vydali za krásami Poodří. Přijela i televize

a tisk. Naše odhodlání i vztah, který máme k Poodří ocenila i sama „Matka Příroda“ a po krátkém dešti, kterým napojila žiznivou krajinu i řeku nám poslala sluníčko.

Po poledním posilnění vynikajícím gulášem z kuchyně ZEMSPOLu jsme pokračovali a večer zakončili návštěvou premiéry operety Mam'zelle Nitouche ochotnického divadla v Bernarticích. I když jsme přišli asi půl hodiny před zahájením, měli jsme problémy s místem. Sál už byl téměř plný. Situaci jsme vyřešili zapůjčením židlí z restaurace. Byla jsem na takovém vesnickém představení poprvé a byla jsem mile překvapena. Skvělá atmosféra v sále - taková domácká, skvělá atmosféra v zákulisí a šatnách - taková přátelská, skvělá atmosféra vůbec - ale takové jsou Bernartice. Návštěvníky jsem poznávala známé tváře, s řadou se osobně přivítala a na řadě tváří jsem poznala, že ví, že patříme k CHKO Poodří. My jsem sice pracovníci Správy chráněné krajinné oblasti Poodří, ale patříme do krajiny Poodří stejně jako oni. Jejich je obec Bernartice a ta přece do Poodří patří. Představení bylo skvělé a byli jsme, stejně jako ostatní, nadšeni. A co víc, až se bude v Bernarticích zase hrát, určitě přijdeme.

Poslední den již byl ve znamení individuálních procházek a před polednem DNY V POODŘÍ skončily.

Děkuji všem, kteří nám je pomohli připravit i těm, kteří pozváni přijali.

Za rok NA SHLEDANOU.

Jubilant RNDr. Josef Duda, CSc.

Práce jubilanta RNDr. Josefa Dudy, CSc. pro ochranu přírody v regionu severní Moravy.

V březnu letošního roku dovršil neuvěřitelných 75 let svého života významný botanik - bryolog našeho regionu RNDr. Josef Duda CSc, úrovní práce však botanik mezinárodního věhlasu. Neuvěřitelných 75 let nejen proto, že na něm tento věk není patrný, ale také z toho důvodu, že

jeho pracovní elán i přes různé překážky, nepolevuje.

Své tvrzení mohou doložit zcela konkrétními výsledky jeho aktivit. V posledních letech totiž mimo jiné prováděl soustavný bryologický průzkum v Chráněné krajinné oblasti Poodří, území v minulosti ve všech přírodovědných oborech velmi opomíjeném, po stránce mechů a jätrovek však zcela neprobádaném.

RNDr. Josef Duda byl po celou dobu svého aktivního pracovního věku zaměstnán jako vedoucí vědecký pracovník Slezského zemského muzea v Opavě. Na svém pracovišti nejen podstatně rozšířil botanické sbírky vyšších rostlin, ale souběžně vytvořil rozsáhlé sbírky rostlin nižších, jätrovek a mechů. Ve „sběrné oblasti“ Slezského zemského muzea v Opavě věnoval

dlouholetou výzkumnou práci území Nížkého Jeseníku (ve spolupráci s RNDr. Bohumilem Šulou a RNDr. Emanuelem Opravilem - viz výběrová bibliografie - 52 prací, vázaných na region Nížkého Jeseníku a Poodří - v závěru článku).

V roce 1958 spolu s RNDr. Františkem Krkavcem založil **Krajské arboretum Nový Dvůr u Opavy**, nejen jako významnou a postupně rozšiřovanou a doplněnou sbírku dřevin, ale současně jako jedno z nejdůležitějších vědeckých i kulturních dendrologických pracovišť u nás (s rozsáhlou mezinárodní spoluprací). Pracoviště, které se kromě specifických vědeckých výzkumů významnou měrou zapojilo například do výzkumu odolnosti dřevin proti narůstajícím exhalacním dopadům při zhoršování životního prostředí v Ostravské průmyslové aglomeraci. Výsledky výzkumů byly využívány při zalesňování exhalacních holin i daleko za hranicemi našeho regionu (severní Čechy apod.)

Od vzniku krajských středisek památkové péče a ochrany přírody, (taktéž v roce 1958 po rozdělení brněnského památkového úřadu) a zřízení Krajského střediska památkové péče a ochrany přírody v Ostravě, se datuje i jeho spolupráce s pracovištěm ochrany přírody tohoto střediska. Podíl má na hodnocení návrhů maloplošných chráněných území, vyhlášených v šedesátých a sedmdesátých letech, bryologické průzkumy těchto území začaly postupně narůstat.

Počátkem sedmdesátých let zřídil odbor kultury tehdejšího krajského národního výboru ke koordinaci spolupráce mezi muzejními pracovišti v kraji odborné sekce. Jednou z nich byla i botanická sekce krajské muzejní rady, jejímž předsedou byl jmenován RNDr. Josef Duda. Při práci jmenované sekce se převážně čtyřikrát ročně scházeli všichni botanikové okresních muzeí, arboreta v Novém Dvoře i botanikové pracovišť ochrany přírody (z počátku jen střediska v Ostravě, postupně - po vyhlášení - i správ chráněných krajinných oblastí). Organizace sekcí byla zaměřena na konkrétní činnost jednotlivých muzeí i pracovišť ochrany přírody. Jednání byla střídána ve všech okresech. Botanikové tak měli možnost nejen poznat práci a specifické problémy jednotlivých botanických pracovišť, ale zároveň se při exkurzích do terénu seznámit blíže i s květenou celého regionu severní Moravy.

Jožin, jak ho všichni regionální botanikové dodnes oslovují, byl vždy vzorným organizátorem zasedání botanické sekce. Navíc trpělivým koordinátorem a rádcem všem, kdo pomoc při získávání zkušeností potřebovali. Nikdy mu také nechyběl optimismus a vtip. Provokoval specifický humor Boba Šuly, Zdeňka Kříže, Ivana Musila či Milana Veličky, Katky Švendové, Věrky Kavalcové a dalších regionálních botaniků.

Jednání sekce pod jeho vedením nikdy nebyla suchopárná. Každý z nás, kdo se jich účastnil, odcházel vždy posílen pro vlastní práci. Botanická sekce tak byla jedinou ze sekcí, která pracovala opravdu dlouhodobě (na rozdíl od jiných, které pracovaly jen velmi formálně, až se časem rozpadly).

Celá osmdesátá i devadesátá léta (až do odchodu Jožina do důchodu) jsme měli možnost vzájemných konzultací aktuálních problémů. A to i v době, kdy KNV byly zrušeny.

V ochraně přírody regionu severní Moravy soustředil RNDr. Josef Duda svou pozornost především na dokumentaci mechů a lišejníků maloplošných chráněných území a jejich návrhů. Nejen, že v rámci této práce několikrát navštívil každé ze zpracovávaných území, posbíral dokladový materiál a zamapoval výskyt jednotlivých taxonů. Pozornost věnoval i výskytu vyšších rostlin v daných lokalitách, jejich přehledy také vždy k výsledkům práce pro dokumentaci státní ochrany přírody předával.

V současnosti lze bez nadsázky říci, že 90 % maloplošných chráněných území severomoravského regionu je po stránce výskytu mechů a jätrovek Jožinem Dudou zpracováno.

Již v úvodu jsem se zmínila o průzkumech Dr. Dudy v území CHKO Poodří. Zpracoval zde nejen velmi podrobně mechy a lišejníky v lužních lesích, na loukách i v říčních terasách Odry. Ve spolupráci s RNDr. Lenkou Sovíkovou věnoval pozornost i mokřadním lokalitám, do nichž není možný vstup bez rybářských gumáků nebo člunu, mechům trvalých tůň a rybníků, včetně trvale zaplavených rákosin. Specifickou pozornost věnoval maloplošným chráněným územím a jejich návrhům.

K dokončení celého území chráněné krajinné oblasti Poodří již zbývají jen antropogenní lokality lid-

ských sídel. Na jejich průzkumu zahájil terénní práce v tomto roce. Sám vám v některém z příštích čísel časopisu může sdělit, jaké zajímavosti, již právě na těchto lokalitách našel.

Pracovní aktivitu a elán by kdokoliv z nás mohl Jožinovi alespoň občas závidět. Podíváme-li se jen na jeho přehled publikační činnosti, zjišťujeme úctyhodnou řadu prací. Kromě odborných článků, publikovaných v zahraničních časopisech je od roku 1948 velký počet publikací, věnovaný rozšíření, případně objevení konkrétních druhů v naší republice. Rozsáhlý podíl práce věnoval také publikační činnosti v rámci severní Moravy, dokumentační a sbírkové činnosti krajských muzeí i regionálních pracovišť, dendrologické problematice, výstavní a expoziční činnosti. Výběrová bibliografie publikací, vázaných na severomoravský region čítá celkem 121 prací.

Jsem přesvědčena, že v současnosti jsme to my všichni, znalci jeho díla, kdo mu do dalších let přejeme zdraví, pohodu a chuť procházet terénem a potom dlouze vysedávat nad mikroskopem při určování jeho „drahých“ jätrovek a mechů, objevování nových druhů pro naše území, připravovat další publikace.

A nejen to. Když Tě, Jožine, tvůj životní „kůň“ někdy přestane na chvíli bavit, přejeme Ti pohodu třeba při skleničce vína, ale hlavně vždy s těmi, kteří jsou Ti blízcí a máš je rád.

Tak ještě jednou hodně zdraví i nových objevných terénních cest.

Šárka Neuschlová,
Správa CHKO Poodří

Výběrová bibliografie RNDr. Josefa Dudy CSc. zaměřená na region a ochranu přírody

- Duda J. (1949): Příspěvek ke květeně Slezska.- Přírod. Sborn. Ostrav. Kraje, Opava, 10: 27-51.
 Duda J. (1950): Bryologický příspěvek.- Přírod. Sborn. Ostrav. Kraje, Opava, 11: 185-187.
 Duda J. (1950): Výsledek bryologického výzkumu Slezska I. - Přírod. Sborn. Ostrav. Kraje, Opava, 11: 327-337.
 Duda J. (1951): *Calyptogeia fissa* (L.) Raddi ve Slezsku.- Čas. Slez. Muz., Opava, ser. A, 1: 26-27.
 Duda J. (1951): Výsledek bryologického výzkumu Slezska II. - Přírod. Sborn. Ostrav. Kraje, Opava, 12: 487- 490.
 Duda J. (1953): Moravská a slezská bryologická literatura.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 3: 1-17.
 Duda J. (1954): K botanickému výzkumu Slezska.- Zpr. Slez. stud. Úst., Opava, no. 65: 4.
 Duda J. (1955): Výsledek bryologického výzkumu Slezska IV. - Přírod. Sborn. Ostrav. Kraje, Opava, 16: 389- 395.
 Duda J. (1956). Moravská a slezská bryologická literatura. I. doplněk.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 5: 16- 18.
 Duda J. et Krkavec F. (1957): Chráněné rostliny Opavska, Ostrava, p. 110.
 Duda J. et Krkavec F. (1958): Krajské arboretum v Novém Dvoře u Opavy.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 7: 64-65.
 Krkavec F. et Duda J. (1958): Nové vědecko-osvětové zařízení Ostravska - Krajské arboretum v Novém Dvoře u Opavy.- Přírod. Sborn. Ostrav. Kraje, Opava, 19: 438-439.
 Duda J. et Krkavec F. (1959): Rašelinné louky v okolí Březové na Vítkovsku.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 8: 11-36.
 Pilous Z. et Duda J. (1960): Klíč k určování mechorostů v ČSR.- 569 p., Praha.

- Duda J. (1961): Moravská a slezská bryologická literatura (2. doplněk).- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 10: 53-55.
- Duda J. et Šula B. (1964): Rašelinné louky v pramenné oblasti řeky Odry.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 13 (4): 1-10.
- Duda J. (1966): Moravská a slezská bryologická literatura (3. doplněk).- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 15: 25-27.
- Šula B. et Duda J. (1966): Výskyt jalovce, *Juniperus communis*, na Červeném kopci.- Zpr. Vlastiv. Úst. Olomouc no. 131: 16-18.
- Duda J. (1970): Mišenec kyčelnice devítolisté a kyčelnice žláznaté na Bílovecku.- Vlastiv. Sborn. Okresu Nový Jičín 5: 39-40.
- Duda J. (1971): Zajímavá bryologická lokalita v Nížkém Jeseníku.- Zpr. Vlastiv. Úst. Olomouc no. 153: 29-30.
- Duda J. (1974): Játrovky v pískovnách na severním předhoří Nížkého Jeseníku a Oderských vrchů.- Preslia, Praha, 46: 359-365.
- Šula B. et Duda J. (1974): Květena při horním toku řeky Odry.- Vlastiv. Sborn. Okresu Nový Jičín 14: 60-65.
- Duda J. (1979): Mech *Schistostega pennata* (Hedw.) Web. et Mohr v Oderských vrších.- Vlastiv. Sborn. Okresu Nový Jičín 23: 62-63.
- Duda J. (1980): Zajímavá botanická lokalita u Bernartic nad Odrou.- Vlastiv. Sborn. Okresu Nový Jičín 25: 69-70.
- Duda J. (1983): Játrovky Nížkého Jeseníku a přilehlých území- 1.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 32: 257-269.
- Duda J. (1984): Játrovky Nížkého Jeseníku a přilehlých území- 2.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 33: 43-60.
- Duda J. (1984): Játrovky Nížkého Jeseníku a přilehlých území- 3.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 33: 233-240.
- Duda J. (1985): Játrovky Nížkého Jeseníku a přilehlých území- 4.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 34: 245-250.
- Duda J. (1986): Játrovky Nížkého Jeseníku a přilehlých území- 5.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 35: 43-55.
- Duda J. (1990): Zajímavá sbírka mechorostů z Nížkého a Hrubého Jeseníku.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 39: 185-190.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1990): Horské druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 39: 133-146.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1990): Horské druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 39: 247-265.
- Duda J. (1991): *Rhodococcus vitis-idaea* (L.) Avronin - brusnice obecná v Nížkém Jeseníku.- In: Sborn. Severomoravská Dendrologie 1988, Opava, p. 21-22 et 64.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1992): Karpatský goeolement v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území.- Čas. Slez. Muz., Ser. A, Opava, 41: 133-149.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1993): Chráněné a ohrožené druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 1.- Čas. Slez. Muz., Opava Ser. A, 42: 31-42.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1993): Chráněné a ohrožené druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 2.- Čas. Slez. Muz., Opava Ser. A, 42: 137-152.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1994): Chráněné a ohrožené druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 3.- Čas. Slez. Muz., Opava Ser. A, 43: 45-56.
- Duda J. (1994): *Bryophyta*. - In: Sedláčková M., Příspěvek ke květeně okolí Staré Vsi nad Ondřejnicí.- Čas. Slez. Muz., Opava Ser. A, 43: 83-91.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1994): Chráněné a ohrožené druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 3.- Čas. Slez. Muz., Opava Ser. A, 43: 45-56.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1994): Chráněné a ohrožené druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 4.- Čas. Slez. Muz., Opava Ser. A, 43: 113-127.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1994): Chráněné a ohrožené druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 5.- Čas. Slez. Muz., Opava Ser. A, 43: 263-275.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1995): Chráněné a ohrožené druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 6.- Čas. Slez. Muz., Opava, Ser. A, 44: 63-74.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1995): Chráněné a ohrožené druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 7.- Čas. Slez. Muz., Opava, Ser. A, 44: 111-122.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1995): Zajímavé druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 1.- Čas. Slez. Muz., Opava, Ser. A, 44: 193-202.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1996): Zajímavé druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 2.- Čas. Slez. Muz., Opava, Ser. A, 45: 29-39.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1996): Zajímavé druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 3.- Čas. Slez. Muz., Opava, Ser. A, 45: 125-136.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1996): Zajímavé druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 4.- Čas. Slez. Muz., Opava, Ser. A, 45: 255-263.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1997): Zajímavé druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 5.- Čas. Slez. Muz., Opava, Ser. A, 46: 15-22.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1997): Zajímavé druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 6.- Čas. Slez. Muz., Opava Ser. A, 46: 159-168.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1997): Zajímavé druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 7.- Čas. Slez. Muz., Opava Ser. A, 46: 225-234.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1998): Zajímavé druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 8.- Čas. Slez. Muz., Opava, Ser. A, 47: 193-204.
- Duda J., Opravil E. et Šula B. (1999): Zajímavé druhy v květeně Nížkého Jeseníku a přilehlých území - 9.- Čas. Slez. Muz., Opava, Ser. A, 48: 153-164.

Osmdesátiny významného regionálního badatele

Dne 1. dubna 2000 oslavil osm desítek let regionální historik, dlouholetý předseda redakční rady Vlastivědného sborníku okresu Nový Jičín, pedagog a ředitel Gymnázia v Novém Jičíně ve výslužbě, pan Jan Hanák.

Připomeňme, že se narodil v kraji slunce a vínné révy, v Hustopečích u Brna, po základní škole a gymnáziu vystudoval obor dějepis-zeměpis na filosofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Pedagogické povolání vykonával postupně na státním reál-

ném gymnáziu v Ostravě, Bílovci a Novém Jičíně. V době působení v Bílovci spravoval rovněž zdejší muzeum a tehdejší okresní archiv.

Na veřejnosti je Jan Hanák znám nejen jako středoškolský profesor, ale také jako regionální historik z řady přednášek, článků a studií především ve Vlastivědném sborníku okresu Nový Jičín, u jehož zrodu v roce 1967 stál. Zabýval se a zabývá historií a současností novojičínského školství, okupací a proměnami okresu od války po současnost, vývojem české a

německé společnosti v Novém Jičíně a okolí od konce 19. století. V poslední době publikoval i v Poodří.

Nelze na malém prostoru pojednat o veškeré činnosti stále aktivního jubilanta. Zůstává za ním odpovědná práce pro regionální dějiny, které vždy propagoval

v širším kontextu vlastivědy. Přejeme Janu Hanákovi do dalších let hodně zdraví, elánu a tvůrčí invence při dalších studiích, článcích a přednáškách.

Karel Chobot

200. výročí narození Františka Xavera Chotka

Dne 22. října 1800 se v Libhošti narodil František Xaver Chotek, který působil ve Vídni jako hudební skladatel, varhaník a učitel hry na klavír. Narodil se v budově zdejší školy jako syn prvního libhošťského učitele Václava Kottka. Po vystudování gymnázia v Příboře odešel roku 1819 do Vídně, kde jako hudební stipendista studoval filosofii a práva. Od roku 1824 se věnoval již výhradně hudbě.

V současné době upadlo jeho dílo v zapomenutí. Jeho skladby jsou uloženy v hudebních archivech nejen u nás, ale po celé Evropě. Kromě vlastních skladeb jsou to především variace, ronda, fantazie a směsi z operních melodií soudobých skladatelů, úpravy německých znárodněných písní aj. autorů jako byli například Donizetti, Meyerbeer, Mercadante, Ricci, Halévy, Verdi, Rossi, Puccini a další.

Občanské sdružení Osvětová beseda v Libhošti shromažďuje Chotkovy skladby. Prozatím se podařilo získat celkem 52 jeho skladeb, tiskem jich však vyšlo více jak sto. Neznámá je zatím jeho tvorba církevní, která je údajně v rukopise uložena v archivu kostela

am Hof ve Vídni, včetně jeho mše *Tantum ergo*, která se tam často hrála. Předběžného zhodnocení jeho skladeb pro dnešek se ujali pánové mgr. Jan Šimíček, redaktor a dramaturg brněnského rozhlasového studia a mgr. Antonín Skácel, varhaník a hudební skladatel z Hlučína. Jeho největší přínos pro dnešek vidí oba dva pánové především v oblasti hudebního školství. Jde o skladby melodické, svěží, s různým stupněm obtížnosti. Dalším výzkumem se hodlá zabývat Ost-ravská univerzita.

Členové Osvětové besedy v Libhošti připravují na říjen t.r. ke kulatému jubileu narození tohoto významného rodáka předvedení jeho některých skladeb v Okresním vlastivědném muzeu v Novém Jičíně a Příboře a v místním chrámu v Libhošti.

Oldřich Sobek

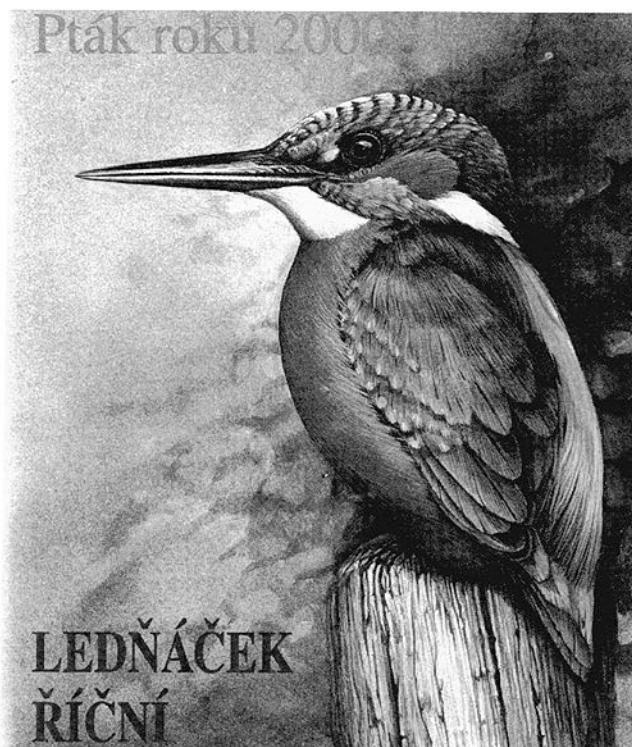
Pozn. red.: k této připravované akci i osobě F.X. Chotka se podrobněji vrátíme v příštím čísle.

Ledňáček říční - pták roku 2000

Ledňáček říční evropský (*Alcedo atthis ispida*) se vyskytuje nehojně v celé střední a severní Evropě. Další zástupci téhož druhu pak obývají širokou oblast jižní a východní Evropy, Dálného východu a tropické části Afriky.

Vyskytuje se především v blízkosti stojatých i tekoucích vod, na něž je vázán dostupností potravy, kterou tvoří vodní bezobratlí, larvální stádia žab a drobné ryby. Na kořist vyčkává na vyvýšeném místě nad hladinou, odkud se za ní střemhlav vrhá do vody. Tělo má dobře přizpůsobeno této technice lovu svým aerodynamickým tvarem a zobák funguje jako harpuna. Kořist polyká celou a nestravitelné zbytky vyvrhne ve formě kompaktních vývržků.

Ledňáček říční vyžaduje nepříliš znečištěné vody, bohaté na drobné rybky do velikosti asi 10 cm a tekoucí nebo stojaté vody, které ani v zimě nezamrzají. Proto žije na březích rybníků, kanálů a náhonů či větších potoků a řek. V současnosti je ohrožen eutrofizací vod, které zarůstají sinicemi a řasami a odčerpávají z vody kyslík. Znemožňují tak výskyt živočichům, kteří tvoří jeho hlavní potravní nabídku. Dalším nebezpečím je tzv. acidifikace, neboli okyselování vod vlivem emisí, které vznikají jako produkty činnosti nedostatečně odsířených elektráren a provozem automobilové dopravy.

Jako každoročně vydal kolektiv autorů České společnosti ornitologické informativní brožurku, pro tento rok „Ledňáček říční - pták roku 2000“

V období hnízdění ale navíc vyžaduje terén vhodný ke hnízdění, tedy ke hloubení hnízdních nor. Ty si zpravidla hloubí v hlinitých nebo písčítých kolmých stěnách, které jsou obnažené a nezarůstají vegetací. Noru vyhrabávají oba ptáci v době námluv a hnízdění již začátkem února. Ta bývá dlouhá okolo 0,2 až 1,2 m, zakončená hnízdní komůrkou o velikosti kokosového ořechu. Dno není vystláno žádným materiálem a samička snese na holou zem 6-7 bílých vajíček. Oba partneři vajíčka zahřívají. Mláďata se líhnou po 19-21 dnech a jsou zcela nesamostatná bez opeření a slepá, plně závislá na rodičovské péči. Ta trvá

tři až čtyři týdny, dokud se mláďata plně neosamostatní. Úmrtnost ledňáčků říčních však bývá v první roce života velmi vysoká (až 80 %) a jedním z důvodů jsou tuhé dlouhé zimy, které decimují populaci. Pokud mladí ptáci přežijí nepříznivé období zimy v prvním roce života, mají šanci se dožít úctyhodných patnácti let.

Ledňáček říční je stálý nebo potulný druh, mladší ptáci mohou migrovat na větší vzdálenosti. Naši ledňáčci byli zastíženi i ve Španělsku, na Maltě a Sicílii.

Iva Němečková, Správa CHKO Poodří

Má krajina paměť?

Slovo filosofie je řeckého původu a znamená milovat moudrost. Slovo příroda je staročeského původu a dle etymologického výkladu znamenalo původně úrodu, přírůstek mláďat, prostě to, co vzniklo bez zásahu člověka. Může příroda přemýšlet? Je těžké si to představit, ale pokusme se o to.

Potůček si teče takřikajíc kam chce. Obtéká kameny, jindy spadlou větev, terénní nerovnosti: tím, že protéká častěji, opakovaně, vytváří stopu. Rýhu, která je obnovovaná, a proto trvalejší než listy, větve a jiné drobné změny terénu. Potůček vytváří své vlastní změny. Vzniká koryto, které té častosti, tomu opakovanému dává za pravdu. Potvrzuje to. Posiluje. Zapisuje. Je to zápis změn. Zůstávají jen ty stopy, které se posilují, které se osvědčily. Vědí už, kudy má voda téci. A příští voda čte. A poslouchá. A také opravuje a pozměňuje předchozí zprávu a doplňuje zkušenost. Tvar koryta se mění, vyvíjí. To už je příznak inteligence a vzájemného soubytí krajiny a řeky.

Tak si krajina rozumí s vodou, vedou spolu dialog. A co si řeknou, si pamatují. Příště už to vědí. Má krajina paměť? Myslím, že má. Pouze poušť má krátkou

paměť – vítr ji neustále stírá.

Někdy se domníváme, že paměť krajiny neobsahuje pro nás nic důležitého a vymažeme ji, či spíše se o to pokusíme. Jaký výsledek měl náš pokus ukáže čas. Mnohdy i po létech a mnoha lidmi vyvolaných změnách si voda najde svůj bývalý vztah k okolní krajině. Nebo si ho prostě vynutí. Zpravidla to bývá, když je jí moc. Přívaly vody si násilně razí svou cestu a nemilosrdně berou s sebou vše, co jim stojí v cestě.

Někdy voda však již marně hledá svou cestu. Nemůže ji najít. Ta cesta už není. Nahradily ji betonové roury. Voda ztratila kontakt se sluncem, s krajinou. A ve tmě se špatně hledá ten správný směr. Tehdy jsme vymazali krajině paměť.

Mé řádky lze považovat za poetickou nadsázku či romantickou stylizaci. Avšak to, co se odehrává v našich hlavách je odrazem vlastností a funkcí živých systémů. Svět myslí svými proměnami a svým vývojem. My myslíme tím, uprostřed čeho jsme. Jenom v krajině můžeme porozumět tomu, co je cesta. A jenom ve světě a skrze svět možná jednou porozumíme sami sobě.

Vladislava Hamplová, Správa CHKO Poodří

Co unese Moravská brána?

V předchozích číslech jsme vás informovali o některých navrhovaných velkých investičních záměrech, které jsou soustředěny do Poodří. Doba pokročila a mezitím probíhaly přípravné a projekční práce na dokumentaci s názvem územní plán Velkého územního celku Beskydy (dále VÚC Beskydy). Jde o územně-plánovací dokumentaci zahrnující okresy Frýdek-Místek, Vsetín a Nový Jičín a jsou v ní shrnuty hlavní směry dalšího vývoje tohoto území ve všech oblastech - průmysl, zemědělství, doprava, životní prostředí atd. na období následujících 15 let. Je tedy zřejmé, že se jedná o velmi významný dokument, který bude po schválení jistým způsobem předurčovat směry dalšího rozvoje.

Domníváme se, že by nyní bylo vhodné vyjít z výše uvedené dokumentace a provést stručnou rekapitulaci hlavních plánovaných záměrů, neboť si myslíme, že by jejich případná realizace ovlivnila život většiny obyvatel Poodří a občané by proto o nich měli být informováni.

V současnosti již bylo ukončeno připomínkování tohoto návrhu obcemi a městy, orgány státní správy a občanskými sdruženími.

Úvodem přehled již publikovaných záměrů v předchozích číslech Poodří:

- přehrady na horní Odře u Spálova a Heřmánek (č. 1/1999 str. 21-23, č. 2/1999 str. 20-21)
- dálnice D 47 (č. 3/1999 str.32-34, č. 4/1999 str. 37-38, č. 1/2000 str.31-32)
- Distribuční centrum Mošnov (č. 1/2000, str 33)

A nyní pár slov k dalšímu z nich:

Jaderná elektrárna Blahutovice, která je ve VÚC Beskydy vedena pod cudným názvem „velký energetický zdroj“, patří k oprášeným záměrům „osvícených“ vlád před listopadem 1989, jejichž strategickým cílem měla být jaderná elektrárna v každém kraji. Nynější představy jsou skromnější a prozatím hovoří, po Dukovanech a Temelín, již jen o jedné - o Blahutovicích. Pravda, jde prozatím „jen“ o územní rezervu, tedy o hájení lokality pro budoucnost. Ba co víc, v podstatě je toto území chráněno před civilizačními vlivy, jak je občas též uváděno. Připomíná mi to argumentaci, která též mimo jiné zaznívala před výstavbou Novomlýnských nádrží pod Pálavou - je zapotřebí ochránit toto území před povodněmi, a tak ... je následně zatopíme. Co znamená takový výhled pro rozvoj obcí v okolí lokality vybrané pro výstavbu jaderné elektrárny není asi zapotřebí uvádět, o nějakém skutečném rozvoji nelze s touto perspektivou příliš uvažovat. Kdo se bude stěhovat do blízkosti jaderky? Budiž, lze namítnout, že z pohledu státu jde jen o lokální záležitost, musí převládnout celospole-

čenský zájem. Nesmyslnost je na této úrovni ještě větší. Dokončuje se JE Temelín, v době, kdy i bez něj elektrickou energii vyvážíme (asi 20%), kdy je snaha směřovat naše národní hospodářství k energeticky méně náročným technologiím, v době, kdy se celosvětově od využití této energie ustupuje. Energetická a stavařská lobby, zdá se opět zapracovala, je zapotřebí najít odbyt.

A možné je pokračovat dále - dopady na životní prostředí, jmenujme jen některé - přehrada u Spálova - zdroj vody pro chladicí okruhy, vliv na počasí vlivem obrovského množství vodní páry vypouštěné z chladicích věží do ovzduší (nárůst přívalových srážek), ovlivnění vody v Odře, elektrická vedení a samozřejmě vznik nové malebné dominanty Moravské brány - chladicích věží. Závěrem pomeňme nabízející se otázky bezpečnosti elektrárny, která má být umístěna v blízkém okolí leteckého koridoru, během výstavby a provozu (elektrárna ale bude určité nej a tudíž bez obav...).

Některým čtenářům se asi budou zdát tyto věci příliš emotivní a některým zase nevhodně ironické, nicméně podobné aktivity ve chvíli, kdy je v Evropě nadbytek energie, kdy velmi pozvolna ale přece narůstá podíl tzv. alternativních, decentralizovaných zdrojů a především je kladen důraz na úspory energií a naopak se postupně zavírají stávající jaderné elektrárny, mi jinak laděný komentář ani nedovolují. Ale možná, že je to jinak a nakonec - asi bychom měli dát možnost našim dětem vybudovat si svou vlastní jader..., omlouvám se, svůj vlastní velký energetický zdroj.

Snad posledním návrhem podobného kalibru je plavební kanál Dunaj-Odra-Labe, jemuž se budeme věnovat příště, nyní pro představu jen uvedená mapka se zákresem vedení trasy.

Závěrem mi dovoluji pár obecnějších vět ke krajině v Poodří jako celku a vlivu obdobných staveb na ni. Podle platné legislativy podléhají všechny rozsáhlé stavby posouzení vlivů na životní prostředí (tzv. proces EIA), v němž je vypracován poměrně podrobný elaborát, kde se dokumentují a vyhodnocují vlivy stavby na všechny složky životního prostředí. Jedná se jistě o důležitý dokument, nicméně problémem jsou samotné možnosti tohoto posouzení, které jsou velmi rozdílné. Jednodušší je zhodnotit nárůst např. hluchosti nebo prašnosti: měří se kalibrovanými přístroji dle příslušné metodiky a výsledky se zařazují do kategorií podle hygienických norem. Vše je poměrně jasné. Jenže do podstatně větších obtíží se dostáváme při hodnocení ovlivnění bioty, kde přistupuje velké množství faktorů, které známe mnohdy jen málo nebo vůbec ne.

Přírodovědné poznání fungování ekosystémů, které jsou složitými komplexy se spoustou vnitřních a vnějších vazeb, ještě nepostoupilo dostatečně daleko a jistě tomu nebude lépe ani v blízké budoucnosti.

Další případ - estetika krajiny nebo krajinný ráz, který je definován jako přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa. Někde se nám naše kulturní krajina líbí více, někde méně, ale jak objektivně vyjádřit to *více* či *méně*. Je to obtížné a vždy do jisté míry subjektivní, ale jedná se o důležitou věc, vždyť harmonická pro oko i zítí příjemná krajina je mimořádně velkou hodnotou mající významný vliv na kvalitu našeho života.

A dále, velkým problémem je komplexní hodnocení souhrnného vlivu několika staveb. Pro lepší přiblížení a vysvětlení: kouřové imise z jednoho zdroje se často měří a vyhodnocují, ale co se děje při smíchání několika různých plynů z různých zdrojů, je již většinou nejasné a ve výsledku může být daleko horší. Podobně, ale ještě nejasnější situace nastává v případě velkých staveb, kde se mísí nikoliv chemicky dobře definované plyny, ale často nepostizitelné vlivy na krajinu, které jsou mnohdy nebezpečné svou „plíživostí“ - projevují se až po několika letech či desetiletích.

Další otázka - fragmentace krajiny a její stabilita. Opět konkrétní případ jednoho lesa. Bylo nutné jím vést silnici, v jiném směru pak vedení velmi vysokého elektrického napětí a nakonec byla jedna jeho část „na černo“ vykácena. Z původního lesa zbylo pouze pár více-

méně izolovaných částí. Po několika letech začal les postupně umírat a dnes je z něj skomírající zbytek. Podobně je tomu s krajinou jako celkem, její nekonečné rozkouskovávání vede k postupné ztrátě stability, jednotlivé části spolu nemohou komunikovat. A nejde jen o živou přírodu, ale i vodní režim a energetické toky a podobně. Krajina postupně degraduje a mění se na neprovázaný, a tím i nefunkční soubor jednotlivostí. Organismus, v němž jednotlivé orgány spolu nekomunikují, onemocní a ve vážnějších případech postupně časem umírá. Ale kde je hranice této fragmentace, kdy již dochází k prakticky nevratným změnám?

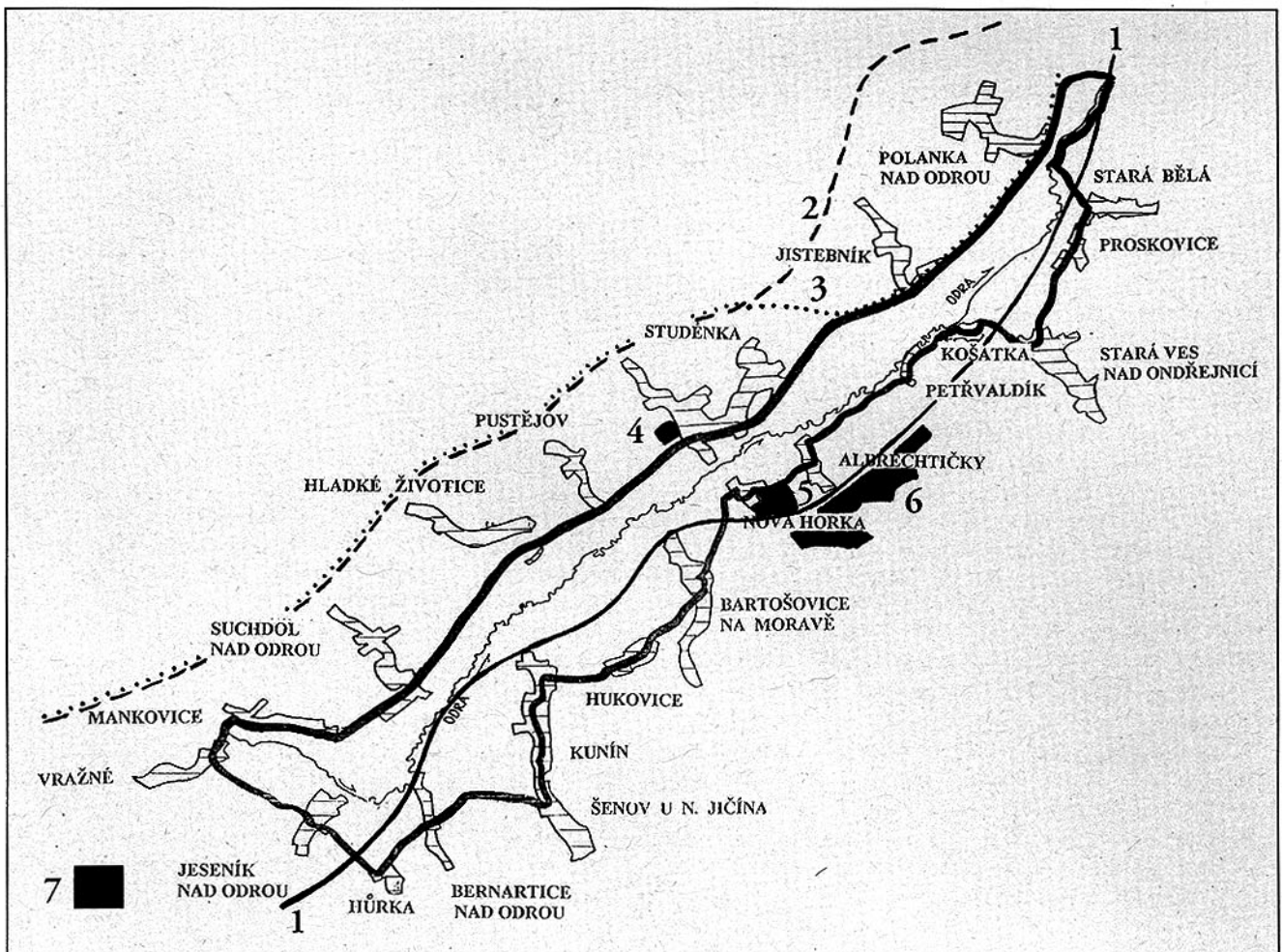
Tolik na vysvětlenou dnešního názvu o únosnosti Moravské brány v tématu „k zamyšlení“.

Jako nejhodnější závěr celého příspěvku mi připadají slova někdejšího ministra životního prostředí Ivana Dejmala: „Příroda není svou podstatou jenom svědek zašlých časů nebo skvost. Je to víc než prales či lilie rozkvetlá v šeru lesa. Je život sám - s převahou všednosti a každodennosti.“

Radim Jarošek, Správa CHKO Poodří

Vysvětlivky k přehledné mapě:

- Č. 1 - plavební kanál Dunaj-Odra-Labe
- Č. 2 - dálnice D47
- Č. 3 - vysokorychlostní železniční trať (VRT)
- Č. 4 - průmyslová zóna Studénka – Přední čtvrť
- Č. 5 - průmyslová zóna – distribuční centrum
- Č. 6 - průmyslová zóna a areál letiště Mošnov
- Č. 7 - velký energetický zdroj Blahutovice

Cena NIKY pro rok 1999 je v Poodří

Dnešní uspěchaná doba napomáhá stresu a na každého z nás doslova prší negativní emoce z televize, tisku i filmového plátna. Nejinak je tomu i v oblasti ekologie. Pod dojmem přírodních a ekologických katastrof, neúspěchů ekologicky orientovaných aktivit a nezájmu politiků o trvale udržitelné soužití s přírodou je člověk mnohdy na nejlepší cestě k netečnosti. Domníváme se, že je nutné vyhledávat i příjemné zprávy a potěšit se jejich sdělením.

Jako poctu všem statečným mezi námi, kteří jdou vytrvale cestou úcty ke všem živým tvorům a respektují jejich právo na život, jsou od roku 1996 udělovány:

Cena Josefa Velka za určitý konkrétní čin jednotlivé osoby v oblasti ochrany přírody a životního prostředí, vykonaného dobrovolně v rámci svého volného času.

Cena NIKY pro občanská sdružení nebo společenské či jiné organizace za podobný konkrétní čin, uspořádání akce nebo uskutečněný projekt.

Cena NIKY pro profesionály (vyhlašována od roku 1998) v oboru ochrany přírody a životního prostředí.

Udílení cen je morálním ohodnocením nejen oceněných jednotlivců a organizací, ale všech, kdo nejsou lhostejní ke kvalitě života na naší planetě. Vítězové kategorií získávají ve všech soutěžních anketách keramické sošky „stojící vydry“, erbovního zvířete NIKY. Ceny jsou dílem mistra keramického řemesla pana Jaroslava Čady z pražských Modřan, který je tvoří každý rok znovu pro tento účel.

Letos budou ceny slavnostně uděleny již po čtvrté. Po celý rok shromažďuje redakce NIKY návrhy na udělení cen, které s příslušným odůvodněním předkládá

radě pro udělení cen. Rada má deset až dvacet členů a je složena z přizvaných odborníků, spolupracovníků redakce a členů redakční rady NIKY. Kandidáti užší nominace a laureáti cen jsou voleni tajnou volbou.

Letos z patnácti jednotlivců a devíti organizací vybírala osmnáctičlenná komise NIKY ve třech kategoriích. Tajnou volbou pak vyšli vítězové a shodou náhod všichni z okresu Nový Jičín.

Cenu Josefa Velka pro dobrovolné aktivisty získal **Jan Lukášek ze Štramberka** za dovršení repatriace jasoně červenoookého.

Cenu NIKY pro profesionály v oblasti Životního prostředí získala **Vladislava Hamplová - vedoucí Správy chráněné krajinné oblasti Poodří a Kateřina Křenková - starostka obce Bartošovice na Moravě** za vzornou spolupráci obce a státní správy při ochraně přírody.

Cenu NIKY pro organizace získala **Stanice pro handicapované živočichy v Bartošovicích na Moravě**.

Děkujeme za uznání a kolegům blahopřejeme.

Vladislava Hamplová a Kateřina Křenková

K ocenění bych ráda dodala, že jsem cenu přijala jako výraz uznání nejen své práce, ale široké spolupráce se všemi obcemi v Poodří. Takže děkuji za spolupráci a blahopřeji také Vám - všem starostům obcí v Poodří.

Vaše Vladka Hamplová

Z obecního dění

Jistebník – začala přestavba bývalého zdravotního střediska na mateřskou školu pro cca 40 dětí.

Dne 27. května proběhla populární motoristická akce „Otvírání šoupátek“ uspořádaná ve spolupráci Českého klubu historických motocyklů a obcí Jistebník a Třebovice. K tradicím již patří Letní slavnost, která se uskutečnila 10. června na hřišti místního TJ, druhého července pak pouť s atrakcemi a 8.-9. července festival dechových hudeb „Jistebník 2000“ za účasti tří velkých dechových orchestrů z České republiky a po jednom z Polska a Německa a přehlídkou malých dechových orchestrů.

Studénka – v červnu se uskutečnil I. ročník běhu o Pohár města Studénky s názvem Vagonářský okruh a závody číšníků okresu Nový Jičín. První červencový den proběhl hudebně-kulturní festival „Kotvice 2000“ – to nejlepší z bluegrassové, folkové, rockové, jazzové, písničkářské a lidové tvorby. V areálu koupaliště pak soutěžní klání Studénecký bodyguard. Mezi připravované akce patří pouť v Butovicích (23. července) a Studénce (27. srpna). Na září je plánován Den města (16.) a v termínu 17.-30. září Výstava fotografů našeho města v budově městského úřadu.

Stará Ves nad Ondřejnicí – pokračují opravy sgrafit na hodnotném renesančním zámku v obci (více v příštím čísle).

Novou kulturní technickou památkou byla prohlášena budova **železniční stanice v Jistebníku** (opět bližší v čísle 3/2000).

Jeseník nad Odrou – v obci byla zahájena rekonstrukce a přestavba zdravotního střediska, vybudována lávka pro pěší přes Luhu a realizována celková úprava hřbitova. Z kulturních akcí jmenujme II. ročník obnovené velikonoční tradice „Jízda okolo osení“, akci Veselá notička – přehlídka dětských uměleckých souborů a happenigové setkání přátel cykloturistiky – cykloturistickou trasou Odersko, rok poté, dále v červnu již tradiční Jesenické primátorky a I. slet čarodějnic. Rovněž byl otevřen v minulém čísle Poodří avizovaný TEEN CLUB v budově obecního úřadu. Zařízení nabízí občerstvení, přístup na Internet a elektronickou poštu, možnost kopírování, slouží jako informační centrum obce a k dispozici jsou počítačové hry a playstation. V současné době je klub hojně navštěvován zejména mladou generací. Otevřeno je denně od 10 do 19 hodin.

V **Pustějově** chystají na 22.-23. července Krmášový karneval a Krmášové odpoledne. Obec dále získala dva nadační příspěvky – z nadace UNDP na obecní park a z Nadace Partnerství na projekt „Vytvoření návsí v obci v rámci Agendy 21“.

Ve **Vražném** chystají jako každoročně slavnosti obce Vražné spojené s datem narození Johanna Gregora Mendela. Letos se uskuteční 22. Července. Dopoledne proběhne setkání občanů a přátel obce u rodného domu J.G. Mendela v Hynčicích. Program bude pokračovat veselící pod širým nebem ve sportovním areálu ve Vražném a na večer je přichystán ohňostroj.

V **Proskovicích** probíhají restaurátorské práce nejstarší obecní památky – pískovcovém kříži. Z investičních akcí je nejvýznamnější výstavba řadových domků na ul. Světlovské a připravuje se rekonstrukce základní školy postavené v roce 1905.

Polanka nad Odrou – dalších sto rodinných domků může topit plynem po dokončení další etapě plynofikace obce. Celkový počet stoupl na 600 a v příštím roce by měla být hotova celá akce. Největší letošní investicí v obci je rekonstrukce bývalé správní budovy cihelny na dům s pečovatelskou službou, kde najde nový domov devět občanů. Domáci i přespolní návštěvníci jsou zvaní na tradiční „Polanský krmáš“, který se bude konat na obvyklých místech kolem kostela sv. Anny v neděli 30. července 2000.

Dne 27. května 2000 byly v **Kuníně** na místním hřbitově pietně uloženy ostatky Marie Walburgy hraběnky z Truchsess-Waldburg-Zeilu rozené Harrach Hohenems. Od devíti hodin byly kosterní pozůstatky této výjimečné ženy vystaveny v chrámu Povýšení Svatého Kříže. Zádusní mši sloužil biskup ostravsko-opavské diecéze František Václav Lobkowicz. Pietního uložení ostatků se zúčastnila spousta významných hostů, mezi nimi i přímý pravnuk císaře Františka Josefa I. a císařovny Sissi, hrabě Franz Josef Walburg-Zeil, majitel zámku Hohenems, se synem Franzem Klemensem, Wolfgang Saiko, ředitel zahrad a zámku HELLBRUN v Salzburgu, Dr. Wilfried Schaubert, historik magistrátu města Salzburg, paní rytířka von Barchetti z Vídně, RNDr. Vladimír Roskovec, CSc., poradce ministra školství, manželé Friedrichovi z Leimenu, poslanci Parlamentu ČR Pavel Hrnčíř, Josef Jalůvka, Jaroslav Šula, starostové okolních obcí a města Nového Jičína a řada dalších hostů. Během mše zaznělo Mozartovo Requiem. Po skončení pietního aktu v kostele byly ostatky převezeny pohřebním kočárem na místní hřbitov a uloženy do rodinné hrobky.

Maria Walburga byla nepochybně nejvýznamnější postavou dějin Kunína. Ve své době náležela k nejučtějším ženám rakouské monarchie a za svého života byla nazývána První dámou Moravy.

V **Albrechticích** připravují na polovinu září oslavu přidělení nového obecního znaku a praporu a v druhé polovině tohoto měsíce závod mladších skautů a skautek ze všech krajů naší republiky.

Asi nejvýznamnější akcí v **Petřvaldě** v první polovině tohoto roku byly Erbovní slavnosti, které se konaly ve

dnech 17.-18. června. Slavnosti začaly vysvěcením obecního praporu v místním kostele sv. Mikuláše a vztyčením státní a obecní vlajky u sokolovny. Dále následovala celá řada kulturních i sportovních akcí až do nedělního odpoledne.

Ze sportovních a společenských akcí v **Suchdole nad Odrou** připravují na 5. srpna turnaj v kopané seniorů „Memoriál R. Závorky“, 20. srpna se uskuteční již 16. ročník Pony expresu a 26. srpna dokonce dvacátý ročník turnaje v házené mužů „O pohár starosty obce – memoriál V. Mrtvého“.

Jednou z nevýznamnějších událostí **Bernartic nad Odrou** bylo žehnání obecních symbolů v kostele Navštívení Panny Marie. Jde o významný akt z hlediska vztahu církve a obce. Slavnosti se zúčastnil místní kněz Petr Dokládala a generální vikář monsignor Milan Kouba a generální vikář otec František Kufa.

Za velkého zájmu se 19. května uskutečnilo dlouho připravované divadelní představení bernartského souboru „Lidová scéna“ – operety Mam'zelle Nitouche.

K programu Obnova venkova byl v květnu uspořádán seminář, který zahájil letošní seriál setkání starostů, tentokrát na téma: zeleň na veřejných prostranstvích a modelové řešení pro nejvhodnější využití stávajících kulturních domů a bývalých kin.

Již sedmý ročník obecní slavnosti v **Šenově u Nového Jičína** s názvem Šenovský škrpál se uskuteční ve sportovním areálu na ul. Elišky Krásnohorské ve dnech 25.-26. srpna. V pátek je na programu od 16 hodin netradiční plavba na řece Jičince, následuje diskotéka, lampiónový průvod a ohňostroj. V sobotu dopoledne proběhnou sportovní klání, soutěže pro děti a hry, odpoledne je od 14 hodin hlavní kulturní program a taneční zábava.

Až do 17. září potrvá v **Muzeu v Příboře** výstava *Kamenná krása Novojičínska* představující zajímavá přírodní území geologické povahy okresu. Na přípravě výstavy se pod záštitou Ministerstva životního prostředí ČR podíleli především - Okresní úřad Nový Jičín, Ostravské muzeum, Český geologický ústav Praha a další organizace. Otevřeno je v úterý a čtvrtek 8.00-12.00 a 13.00-16.00 a v neděli 9.00-12.00.

Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně a Regionální muzeum Teplice zvou všechny na výstavu *Casanova (1725-1798) – Procházka stoletím kavalírů*. V Rytířském sále Žerotinského zámku výstava potrvá do 15. srpna 2000. Otvírací hodiny: úterý-pátek 8.00-12.00 a 13.00-16.00 hodin, sobota a neděle 9.00-15.00 hodin. Až do 29. října potrvá výstava *Malířství 19. století* z místních sbírek, výstava se nachází v Nové galerii Žerotinského zámku.

V červenci bude v **Odrách** ukončena komplexní rekonstrukce městského koupaliště, kterému nyní dominuje osmdesátimetrový tobogán.

Vodní nádrž ve **Vítovce** se po opravě a vyčištění opět napouští.

Podzimní country expres vyjede 7.10.2000

Bukáček malý

Rákosník obecný

Potápka černokrká

Bukač velký

Foto: L. + D.

Vážení přátelé,

dostává se Vám do rukou první ze série obrázků, které chceme postupně vydávat pod názvem

OBRÁZKY Z DOMOVA

Pod pojmem domov si snad každý z nás představí dům, ve kterém se narodil, kde strávil krásné životní okamžiky, nebo kde žije nyní. Toto konkrétní místo je vždy uloženo v konkrétní krajině, která k našemu domovu neodmyslitelně patří. A právě tento širší domov je nevyčerpatelným tématem našeho souboru. Vždyť každý, kdo prožil v našem městečku – v Odrách- alespoň kousek svého života, si ho musel zamilovat. Naše láska k tomuto místu je něco, co nás spojuje s lidmi neznámými, ze kterých jsou rázem naši sousedé, krajané, či snad dokonce přátelé. Nezáleží na náboženském vyznání, barvě pleti, jazyku či národnosti.

Abychom si společně mohli uvědomit náš vztah k Odrám v čase se měnících, vybrali jsme některé zajímavé staré i novější fotografie, obrázky města a okolí, ale i portréty významných osobností. Naše řada bude mít jednotný formát kartonu A4, na jehož zadní straně bude vždy stručná popiska v jazyce českém a německém. Byli bychom rádi, kdyby Vám naše obrázky přinesly hezké chvílky radosti i zamyšlení.

Dana a Zdenek Mateiciucovi

Zájemci o Obrázky z domova si je mohou prohlédnout, případně zakoupit v informačním centru Městského úřadu v Odrách. Cena jednoho obrázku (karton v průhledném plastickém obalu) je 18 Kč. Na Vaše přání můžeme zajistit zapaspartování či zarámování Vámi vybraných obrázků. Seznam vydávaných obrázků je k dispozici u vydavatelů.

Prosíme Vás též o pomoc při pátrání po starých, zajímavých obrázcích z našeho společného domova. Rádi je zakoupíme, případně jen zapůjčíme, aby naše sbírka byla co nejúplnější.

Vydavatel: Gerlich Odry s.r.o.

Ke koupališti 15

Tel: 0656/ 730 147

Fax: 0656/730 417